

Glasnik

Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

ISSN 1512-6609

5-6

Sarajevo

maj-juni 2021.

VOL. LXXXIII • Str. 393-550

U ovom broju pišu:

Sumeja Smailagić • Enes Karić • Ibrahim Kalin • Adis Sultanović
• Amela Dedić • Avdija Hasanović i Merima Efendić

| Sadržaj

Akaid

399-410 Sumeja Smailagić • Aksiom islama tevhid - monoteizam

Tefsir

411-426 Enes Karić • Kako prevoditi sintagmu *šibgatullāh*?

Eseji

427-438 Ibrahim Kalin • Ontološka osnova kur'anske racionalnosti

Kulturna baština

439-452 Dr. sci. Adis Sultanović • Uloga imama u procesu organiziranja i održavanja analfabetskih kurseva u Socijalističkoj Bosni i Hercegovini u 1947. godini

453-466 Amela Dedić • Običaji vezani za blagdane i praznike kod Roma

467-486 Dr. Avdija Hasanović, mr. Merima Efendić • Prikaz carigradskog mirovnog ugovora u arabičkom časopisu *Misbah*

Službeni dio

489-494	Aktivnosti Ustavnog suda
495-506	Aktivnosti Sabora
507-514	Aktivnosti Rijaseta
515-548	Dekreti

٦-٥

سرايفو

مايو - يونيو عام ٢٠٢١

السنة ٠٨٣ الصفحات ٣٩٣ - ٥٥٠

البلاغ

مجلة المشيخة الإسلامية
في البوسنة والهرسك

فهرست

موضوعات عقائدية

٤١٠-٣٩٩ سمية سمايلاغيتش • التوحيد - بديهية الإسلام

موضوعات تفسيرية

٤٢٦-٤١١ أنس كاريتش • مسألة ترجمة الكلمة القرآنية صبغة الله

مقالات

٤٣٨-٤٢٧ إبراهيم قالين • الأساس الوجودي للعقلانية القرآنية

تراث ثقاف

٤٥٢-٤٣٩ آدس سلطانونفيتش • دور أئمة المساجد في عملية تنظيم وتنفيذ الدورات التعليمية لمحو الأمية

في البوسنة والهرسك الاشتراكية عام ١٩٤٧م

٤٦٦-٤٥٣ آملة ديديتش • عادات خاصة بالأعياد لدى الغجر

٤٨٦-٤٦٧ وديا حسانوفيتش، مريمه أفنديتش • وصف معاهدة السلام الاسطنبولية في مجلة المصباح

المطبوعة بالحروف العربية

رسميات

٤٩٤-٤٨٩ نشاطات المحكمة الدستورية

٥٠٦-٤٩٥ نشاطات المجلس الاعلى

٥١٤-٥٠٧ نشاطات الرئاسة

٥٤٨-٥١٥ قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة

| Contents

Aqaid

399-410 Sumeja Smailagic • Axiom of Islam: Tawhid-Monotheism

Tafsir

411-426 Enes Karic • How to Translate the Syntagma of Şibgatullāh?

Essays

427-438 Ibrahim Kalin • The Ontological Basis of Qur'anic Rationality

Cultural Haretage

439-452 Dr. Adis Sultanovic • The Role of the Imams in the Process of Organizing and Maintaining Illiteracy Courses in SR Bosnia and Herzegovina in 1947

453-466 Amela Dedic • Roma Customs Related to Religious and Secular Holidays

467-486 Dr. Avdija Hasanovic, Mgr. Merima Efendic • Review of the Istanbul Peace Treaty in the Arabican Magazine *Misbah*

The Official Part

489-494	Activities of the Constitutional Court
495-506	The Activities of Sabor
507-514	The Activities of Riyasat
515-548	Decrees

Aksiom islama tevhid - monoteizam

Sumeja Smailagić

doktor islamskih nauka (akaid)
sumeja.s@hotmail.rs

Sažetak

Autorica u radu ima tendenciju ukazati na važnost tevhida u islamskoj doktrini, u smislu da tevhid a priori predstavlja esenciju, suštinu i srž vjerskog iskustva, kvintesenciju islama, princip historije, znanja, etike, estetike, Ummeta, porodice te političkog, socijalnog, ekonomskog i svakog drugog reda i poretka. Tevhid je osnov i srce sveobuhvatnog svjetonazora. Sve raznolikosti, heterogenosti, bogatstvo i povijest, kultura i naukovanje, mudrost i civilizacija islama sažeti su u islamskoj deklaraciji koja glasi: *Ešhedu en la ilahe illallah ve ešhedu enne Muhammeden 'abduhu ve resuluhu*. - Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha i svjedočim da je Muhammed Božiji rob i Božiji poslanik. Izgovaranjem šehadeta osoba se obavezuje da će prihvatiti i poštovati striktno metodologiju baziranu na Objavi upućenoj od strane Uzvišenog Allaha.

Ključne riječi: Ontološka suština, osovinski simbol, aksiom, tevhid, korpus života, monoteizam, islam.

Tevhid kao vjersko iskustvo

Bit svakog vjerskog iskustva jeste Bog. Bit muslimanskog vjerskog iskustva orijentirana je ka Bogu - Allahu, što je arapsko ime za riječ „Bog“. On, Allah, Bog, čini *alpha et omega*, cjelokupnog muslimanskog, privatnog i javnog života.¹

¹ Ismail Radži el-Faruki, *Tevhid-implikacije na mišljenje i život*, CNS, Sarajevo, 2011, str. 78

O čemu svjedoči hronologija islamske misli koja je fokusirana na Boga, u namjeri da se dokuči, prvobitno u povijesnim susretima s grčkom filozofskom mišlju², svrha Božijeg prisustva ili neprisustva u odnosu na uzročnost Univerzuma. Ako je svijet inicijalno uređen kao savršeni proces, onda Božije prisustvo u tom svijetu nije neophodno za njegov opstanak. Postoji cijeli niz filozofskih učenja koja manje-više tvrde da je Bog, kao puki prvi pokretač, ostao izvan samog svijeta. Preciznije, „nepokrenuti pokretač” - grč. τὸ κινεῖν ἀκίνητον je, u Aristotelovoj filozofiji, ono što je uzrok svem kretanju, a samo nije pokrenuto. Aristotel ovim izrazom označava umove koji pokreću planetarne sfere.³ Stari Grci su vjerovali da prirodu karakterizira težnja da se stavi u pokret ono što je potencijalno; svaka promjena je rukovođena stremljenjem prema cilju. Cilj je inicijator kretanja pošto je njegov krajnji uzrok. Na taj način kretanje prirode je podstaknuto stvarima koje privlači nepokretni pokretač. Međutim, u mazdaizmu se vjerovalo da je vrijeme nepokretni pokretač, budući da se samo ne kreće, a ipak upravlja svime.⁴

Taj filozofski Bog samo je Nužni stvaralac, ali ne i svakodnevni Gospodar. Mada, ovakve filozofske postavke negiralo je najintimnije vjersko iskustvo: Otkud i čemu vjerovanje ako je taj inicijalni Bog ostao izvan svijeta? Ako je stvorio svijet a potom ostao nezainteresiran za njega?

Čvorna tačka svih rasprava, vođenih na relaciji između teologa i filozofa, bilo je pitanje odnosa Boga i uzročnosti. Ako je sve savršeno, ako vrijedi kauzalistički zakon da svaki uzrok ima svoju neminovnu posljedicu, da li je onda Bog potčinjen ili nadređen toj uzročnosti? Drugim riječima, da li to, da Bog sve može, znači da Bog može činiti stvari koje nisu uzročne?

Muslimanski filozofi koji su zastupali teorije o Božijoj indiferentnosti nikada nisu imali prevelikog utjecaja u islamskom svijetu. Islamska civilizacija u Bogu je više gledala živog Naredbodavca, a manje ukočenog Apsoluta. Bog, kao intrinzična vrijednost, prisutan je u ljudskom životu kroz naredbe i zabrane integrirane u Kur'anu.

---

2 Slobodan Žunjić, *Bog filozofa u antici*, u zborn. *Pojam boga u filozofiji*, Kult. centar, Novi Sad, 1996, str.17.

3 Sajmon Blekburn, *Oksfordski filozofski rečnik*, Svetovi, Novi Sad, 1999, str. 174.

4 Stylos Art, *Ilustrovana istorija religije*, Delfi knjižara, Novi Sad, 2006, str. 216-219.

Zapravo, cijela muslimanska aksiologija bazirana je na Bogu, kao uzroku i krajnjoj svrsi cijele zbilje. Značenje tevhida: *Nema Boga osim Allaha*, sastoji se upravo u priznavanju Božije jednoće: On je Stvaralac, Onaj koji je neovisan i koji sve može; On je jedini Bog. To je bit islamskog učenja o Božijoj jednoći, poznatog kao „tevhid“.

Tevhid je primordijalni oblik vjerske svijesti. Politeizam, što je prema učenju islama sinonim samom nevjerovanju, jeste iznevjeravanje i iskrivljavanje prvobitnog i autentičnog vjerovanja. Svrha Božijih poslanika, kojih je bilo onoliko koliko i ljudskih zajednica, bila je u rehabilitaciji monoteizma, u otpuhivanju prašine s ploče tevhida.

No, kada je riječ o Kur'anu, posebno se naglašava koncept Božijeg jedinstva u kojem je sadržan obračun, ne samo s paganskom percepcijom svijeta već i replika upućena semitskim, prvobitno monoteističkim tradicijama, kao što su kršćanstvo ili judaizam, zbog devijacije u odnosu na autentični tevhid.

Naime, ova kur'anska replika odnosi se prije svega na kompleksno kršćansko učenje o Božijoj imanentnosti u svijetu - kroz rađanje i smrt tobožnjeg Božijeg sina koji je istovremeno i bog.

Važno je spomenuti da je Kur'an podvukao izuzetno decidnu i preciznu liniju ispod ovakve i slične blasfemije kroz konciznu konstataciju: Bog nema sina, ni oca, On je transcendentan a svi ljudi, uključujući i Isusa, samo su Njegovi robovi!

Na kontu spomenutog nameće se logično pitanje: U kakvom odnosu stoji čovjek, kao moralni subjekt, prema tevhidu? U čemu je sadržana sinteza njegovog robovanja Bogu i izvršavanja slobode kao uvjeta morala?

Govoreći o stvaranju čovjeka, Kur'an opisuje scenu dijaloga Boga i meleka. Kada Bog kaže da će postaviti namjesnika na Zemlji, meleci Ga u čuđenju pitaju kako će postaviti za namjesnika nekoga ko će krv prolijevati i nered činiti. Bog odgovara: „Ja znam ono što vi ne znate.“ Meleci ne posjeduju slobodu i nije im pojmljiva mogućnost da neko „krv prolijeva“ i „nered čini“. Na drugom mjestu, Kur'an ovu scenu dodatno dramatiizira: Bog nudi svoje povjerenje - emanet nebesima, Zemlji i planinama. Oni taj emanet uspaničeno odbijaju, ali čovjek kao čovjek „naivno“ ga

prihvata. Taj emanet jeste sloboda koja podrazumijeva mogućnost činjena dobra i zla, odnosno izvršavanja ili neizvršavanja Božije volje. U ovoj mogućnosti sadržano je ljudsko namjesništvo – hilafet na Zemlji: samo čovjek ima slobodu.⁵

Da bi spoznao Božiju volju, čovjeku je data Objava, kao manifest onoga što Bog traži od čovjeka u vremenu i prostoru. Poslije svakog narušavanja autentične Objave, Bog je slao drugu Objavu - u namjeri da u ljudskom pamćenju sačuva imperativ poštivanja moralnih zakona.

U tom poštivanju ogleda se ljudsko izvršavanje Božije volje i uspjeh u namjesništvu. Svaki pojedinac Božiji je namjesnik, niko ga ne može zamijeniti ili osloboditi te odgovornosti. Za razliku od kršćanske satirologije, islamski vokabular ne poznaje termin „spasenje“: u islamu niko nikoga, osim svaki pojedinac sam sebe, ne spašava.

Čovjek se rada bezgrešan, neopterećen nikakvim „praroditeljskim grijehom“. Svaka je sloboda individualna, kao i svako spasenje. Kur'an govori o Božijoj pravdi utemeljenoj na Njegovom apsolutnom znanju o svakom pojedincu, čiji uspjeh zavisi od njega samog. Islamska eshatologija jeste slika beskrajnih pojedinačnih sudova, u kojoj se pedantno sumiraju životi svih ljudi. Nagrade ili kazne bit će dodjeljivane prema zaslugama, na temelju Božijeg znanja o svakom pojedincu.

Ova neponovljivost individualne slobode transponovana je i na društvenom nivou. Samo ono izvršavanje Božije volje koje se vrši iz slobode jeste legitimno. Nedopustivo je nasilno nametanje vjere. Učenje o individualnoj odgovornosti menifestiralo se na društvenom planu u formi tolerancije prema pripadnicima drugih vjera. Povijest svjedoči kako su muslimanska društva uglavnom bila multikulturalna te da nemuslimani u njima nisu gubili slobodu zbog neprihvatanja islama.

Tevhid kao pogled na svijet

Tevhid je islamska deklaracija koja glasi: *Nema drugog Boga osim Allaha*. Ovaj koncizni, jezgroviti stav, iako izrečen u negativnoj formi, predstavlja temelj na kojem je sazdano bogato heterogeno obilje islamske kulture i civilizacije.⁶

5 Vahid Fazlović, Mensur Husić, *Akaid*, El-Kalem, Sarajevo, 2016, str. 101.

6 Ismā'īl Rāji al-Fārūqī, *Al-Tawhīd: Its Implications for Thought and Life* (Tevhid - implikacije na mišljenje i život), CNS, Sarajevo, 2016, str. 19.

Tako shvaćen koncept tevhida predstavlja muslimanski Weltanschauung, koji u sebi inkorporira sljedeće implikacije:

1. Stvarnost je ontološki podijeljena na Stvoritelja i stvorenja. Stvoritelj je transcendentan u odnosu na stvorenja. Sve što postoji jeste stvoreno od Njega: meleci, ljudi, vrijeme, prostor, nebesa i Zemlja. Stvoritelj i stvorenja ontološki su različiti i ni na koji način ne može doći do njihovog miješanja.
2. Jedini odnos koji je moguć između stvorenja i Stvoritelja jeste idejni odnos. Stvorenja „znaju“ za Stvoritelja. Tako su ljudi obdareni raciom da bi Ga mogli spoznati.
3. Svijet je teleološki uređen. Sve što postoji podređeno je svrsi koju je odredio Stvoritelj. Stoga, svijet nije rezultat koincidencije, svijet je savršena Božija kreacija, ne neizdiferencirani kaos. Moralne odluke pojedinaca trebaju biti usklađene sa specifičnom svrhovitošću moralnih zakona, koji se razlikuju od prirodnih svrha.
4. Ljudi su glavni akteri u pozorištu života gdje vlada moralni zakon, odnosno ljudi su glavni nosioci moralnog djelovanja - u tu svrhu data im je sposobnost da realiziraju Božije svrhe u vremenu i prostoru.
5. Budući da je sposoban da mijenja sebe i svoju okolinu, čovjek je odgovorno biće. Razlozi njegove odgovornosti leže u sposobnostima koje su mu date.⁷

Suma summarum, može se reći da tevhid predstavlja striktni monoteizam a islam religiju koja beskompromisno odbacuje bilo kakav atak na monoteizam. U tevidu je sadržan normativni osnov ljudskog života, odnosno mogućnost i smisao moralnog djelovanja.

Dakle, samo Bog može biti Naredbodavac, Zakonodavac, dajući ljudskom životu relevantan aksiološki temelj. Ukratko, On je sinonim Znanja, Veličanstvenosti, Mudrosti, Snage, Moći, Istine, Dobra, Ljepote.

---

7 Ibidem, str. 20.

Važnost tevhida

Aksiom islamske civilizacije jeste islam, aksiom islama jeste tevhid a tevhid je *differentium specific* Božije transcendencije. Zapravo, tevhid je ona pogonska snaga koja povezuje heterogene komponente islamske civilizacije u jednu organsku cjelinu. Islamska civilizacija, kao mreža najrazličitijih individualnih i socijalnih elemenata, svoj identitet crpi iz tevhida.

Primarni izvor islama, Kur'an, obiluje porukama tevhida, čovjekov odnos prema Bogu fundamentalan je, svi drugi odnosi su sekundarni. Kur'an eksplicitno kaže da je svrha čovjekovog života pokoravanje Bogu.

U normativnom smislu, tevhid je prvi i posljednji imperativ islama. Jedini grijeh koji je neoprostiv jeste skrnavljenje tevhida. Jer, rušenje temelja za sobom povlači rušenje cijele zgrade. Prema učenju islama, postojanje Boga jeste princip koji omogućuje jedinstvenost kosmosa, na sličan način, priznavanje tevhida omogućuje jedinstvenost ljudskog privatnog i socijalnog života.

Svjestan vrijednosti priznavanja jednog Boga, islam prezentira tevhid kao najuzvišeniju moralnu vrijednost. U velikom broju hadisa, Muhammed, a.s., opisuje tevhid kao mjeru čovjekovog uspjeha na budućem svijetu. Ponekad se samo iskreno priznavanje tevhida definira kao protuteža mogućim moralnim neuspjesima: tevhid jeste garant Božije milosti. Tako Muhammed, a.s., kaže: „Allah je rekao: ‘O čovječe, kada bi Mi došao sa svim tovarima svijeta punim grijeha, ali svjedočeći da Mi ne pridružuješ nikoje drugo božanstvo, Ja bih došao tebi s istim tovarima punim milosti i oprosta.’“

Božija transcendentnost u judaizmu i kršćanstvu

Islam kao kardinalnu grešku u odnosu na judaizam i kršćanstvo evidentira njihovu interpretaciju Božije transcendentnosti. Iako islam, judaizam i kršćanstvo čine kontinuitet semitske monoteističke svijesti, među ovim religijama postoje bitne razlike u shvatanju Boga i Njegovih naredbi.⁸

---

⁸ Muhammed Abduhu, *Rasparava o islamskom monoteizmu*, Sarajevo, ISBN, 1989, str. 82.

Muhammed, a.s., poslan je kao utemeljitelj tevhida u odnosu na lokalni arapski politeizam, ali i da bi redefinirao ispravno učenje o Božijoj transcendentnosti u odnosu na povijesne devijacije judaizma i kršćanstva. Prema učenju islama, i judaizam i kršćanstvo jesu manifestacije iskonske forme tevhida koje su, djelomično ili u potpunosti, krivo tumačene. Stoga se islamska kritika judaizma i kršćanstva može svesti na sljedeće:

1. U prvobitno učenje o Božijoj transcendentnosti, judaizam je inkorporirao nedopustive antropomorfne elemente, kao što je hrvanje Boga s Jakobom, ženidba Boga s ljudskim kćerima itd. Nadalje, Bog se u Bibliji spominje u pluralu: Elohim. Posebna zamjerka islama vezuje se za jevrejski ekskluzivizam u odnosu na Boga, koji se u Bibliji naziva ocem jevrejskog naroda, čime su po automatizmu individualno postizanje Božije milosti, drama morala i vjerovanja reducirani na puku pripadnost jevrejskom narodu. Time je vjera, kao sveopća antropološka dispozicija, srozana na nivo partikularizma.
2. Kršćanstvo predstavlja nastavak judaističke erozije koncepta Božije transcendentnosti, i to na jedan snažniji način. Pa ipak, kršćanska degradacija autentične poruke tevhida nije se dogodila kao logička posljedica judaističke degradacije, već kao stihijska simbioza postojećeg judaističkog koncepta i određenih nemonoteističkih religija, koje nisu poznavale koncept Boga kao „totalno drukčijeg“.

Pod utjecajem ovih učenja, kršćanstvo je potpuno detroniziralo princip Božije transcendentnosti tako što je destabiliziralo ontološku distinkciju između Boga, kao Stvoritelja, i Isusa, kao stvorenja. Ovo učenje o supstancionalnom identitetu Stvoritelja i svorenja Kur'an eksplicite imenuje kao *nevjerovanje*. Međutim, institucionaliziranjem kršćanstva, pojačano je udaljavanje od monoteizma. Pojedini kršćanski teolozi otvoreno su diskutirali protiv koncepta Božije transcendentnosti. Pa ipak, osnovna struja u kršćanskoj teologiji poima Boga i kao transcendentnog i kao imanentnog, bez jasnih namjera da ovaj logički paradoks učini

dostupnim zdravom razumu. Dakle, *Trinitet* je potpuno neprihvatljiv islamu, budući da se njime narušava jedinstvenost, nesvodivost i autentičnost tevhida. Zato islam zadržava svoj veto u pogledu distinkcije na relaciji Rab-rob, pa kaže da je: Bog *per se*, a stvorenja su *per aliud*.⁹

Božija transcendentnost u islamu

Pravo na razmišljanje o Božijoj transcendentnosti jeste univerzalno ljudsko pravo. Prema učenju islama, Bog je sve ljude stvorio sa sposobnošću da Ga spoznaju u Njegovoj transcendentnosti. To je urođena dispozicija, o kojoj je pisao i Rudolph Otto, tvrdeći da je svako ljudsko biće obdareno sposobnošću, koju je on nazvao *sensus communis*, posudivši ovaj termin od Imanuela Kanta, da spoznaje Sveto u njegovoj bezgraničnoj egzistenciji i moći.¹⁰

Promišljanje i spoznavanje postojanja Boga ne može biti privilegija određenih pojedinaca ili grupa. Istovremeno, ovaj živi proces spoznavanja Boga može se odvijati samo na relaciji Stvoritelj-stvorenja, među kojima nema posrednika. Međutim, konfuziju inicira sljedeće pitanje: Ako je sposobnost spoznavanja Boga urođena, kako onda dolazi do krivih vjerovanja, do devijantnih predodžbi o Bogu?

Islam ovo odstupanje, kontradikcije od urođene, autentične vjere pripisuje povijesnom kontekstu, odnosno sredini, kao i nekim ljudskim osobinama kao što su zaboravnost, strasti, lijenost itd. Kur'an govori o Bogu kao o jedinom Bogu, kao o Stvoritelju nebesa i Zemlje, Koji je vječni i živi, Koji je daleko od svih nebuloznih blasfemija koje Mu se pripisuju.

On je onaj do Kojeg pogledi ne dopiru, a On do pogleda dopire. Sve što se može znati o Njemu, zna se kroz Njegovu Objavu. Ove kur'anske upute konkretizirane su u islamskoj civilizaciji u vidu jedne sveopće opreznosti kada je riječ i o najmanjem identificiranju bilo kakvog bića, lika i stvari s Bogom.

9 Isma'il Rāji al-Fārūqī, op. cit., str. 43.

10 Sajmon Blekburn, *Oksfordski filozofski rečnik*, Svetovi, Novi Sad, 1999, str. 203.

Muslimanska predostrožnost spram mogućih devijacija u odnosu na učenje o Božijoj transcendentnosti, svoj prefinjeni, galantni stav na historijskom planu, pronašla je u umjetnosti i jeziku.

1. Islamska umjetnost svjedoči o skrupuloznom odbacivanju svake mogućnosti da se ugrozi princip Božije transcendentnosti. Enterijer džamija egzemplarne je naravi. Zidovi muslimanskih bogomolja ili su prazni ili ispisani kur'anskim riječima, ajetima i iscrtani apstraktnim arabeskama. Kasnije je dizajn uključivao i stilizirane biljke, listove i cvijeće, koji su bivali denaturalizirani da bi se, kroz simetrijsko ponavljanje, odagnala svaka pomisao o stvaralačkoj prirodi kao nekom božanskom subjektu.

Same arabeske radikaliziraju ovo poricanje božanskog karaktera prirode. One ukazuju na beskonačno polje vizije koje pokreće imaginaciju *ad infinitum*. Moglo bi se, zapravo, reći da je arabeska estetska imitacija transcendentnosti. Sve ono što je figurativno u islamskoj umjetnosti raspršuje se, kroz ponavljajuću raznolikost arabeski - u blage varijacije koje navode na beskraj.

2. Jezik, kao medij u kojem prebiva govor Objave i u kojem je moguće razumijevanje tog Govora, ima posebno značenje u muslimanskoj tradiciji.

Sam Kur'an govori o jeziku kao nosiocu mogućnosti razumijevanja Objave, Bog objavljuje Kur'an na arapskom jeziku da bi ga ljudi, kojima je prvobitno objavljen, mogli shvatiti. Ova činjenica znatno je utjecala na muslimansko poštovanje arapskog jezika na svim meridijanima, štaviše, samo je arapski original autentični Kur'an, dok su prijevodi samo pomoćna sredstva za razumijevanje originala.

U ibadetu, posebno u namazu, Kur'an se recitira isključivo na arapskom jeziku. Na koji je način moguće izraziti, i na koji je način izražena transcendentnost u jeziku, preciznije u jeziku Objave?

Iako Kur'an navodi devedeset devet Božijih imena, preko kojih je moguće razmišljati o Bogu, na nekoliko mjesta Kur'an ipak izričito tvrdi da je Božije Biće nemoguće opisati svakodnevnim jezikom, u terminima koji referiraju na empirijske objekte. Ova negacija

svemoći jezika, kao ogledala činjeničnog svijeta, u izricanju onoga što je izvan iskustva, prisutna je u kur'anskim iskazima da *Bogu ništa nije slično*, zatim u opisu Božijeg govora kao nepotrošnog, u razlikovanju ljudskog i Božijeg poimanja vremena.

Kur'an nesumnjivo negira mogućnost aplikacije empirijskog jezika na deskripciju Božije transcendentnosti. Pa ipak, ova kur'anska negacija nije nedvosmisleno protumačena.

Povijest svjedoči o snažnim raspravama, vođenim početkom 8. stoljeća, o značenju Božijih atributa, a time i o granicama jezika Objave. Paradoks se sastojao u sljedećem: iako razum uočava granice jezika u kojem je dat tekst Objave, on trajno ostaje u okvirima tih granica. Treba li, drugim riječima, attribute kojima je Bog opisan u Kur'anu shvatiti doslovno ili alegorijski? Kako riješiti ovaj problem? Mu'etezilije, racionalna struja u islamu, koja se javila u 2. stoljeću po Hidžri, tvrdila je da se Božiji atributi mogu tumačiti jedino alegorijski, nikad doslovno. Vjerska ulema, uz snažnu podršku narodnih masa, optuživala je mu'etezilije da su legitimizacijom alegorijske interpretacije reducirali termine kao takve, destabilizirajući njihovo leksičko uporište. Ova destabilizacija negiranjem leksičkog značenja riječi vodila je, prema strahovanjima uleme, narušavanju jezičke strukture Objave i njene, u tradiciji općeprihvaćene, semantike kroz formiranje nekog novog metajezika, što je konsekventno moglo voditi transformaciji samog koncepta Božije transcendentnosti.

Ovaj naboj u raspravama o karakteru teksta Objave, kao i većinska muslimanska opredijeljenost da se očuva leksičko semantičko jezgro teksta Objave, rezultirali su davanjem sakralnog značenja arapskom jeziku kao jeziku kur'anskog teksta. Na historijskom planu, ovo opredjeljenje pronašlo je izraz u prefinjenom njegovanju arapskog jezika. Gramatička struktura arapskog jezika očuvana je do danas, što svakoj generaciji omogućava ravnopravno razumijevanje i egzegezu Božije poruke.¹¹ Na taj način, savremena

---

¹¹ Abdurrahman ibn Hasan ibn Muhammed ibn Abdulwehab et-Temimi, *Knjiga tevhide i izvor radosti pravovjernih u realizaciji poziva vjerovjesnika i poslanika*, Sarajevo, El-Kalem, 2001, str. 196.

hermeneutika Kur'ana ne zaostaje za hermeneutikama prošlih stoljeća, budući da je tekst Objave zadržao svoju jezičku svježinu i autentičnost.

Zaključak

Prethodni pregled omogućuje nam da zaključimo da tevhid u islamu označava ontološku odvojenost Boga od svega što postoji. Njemu nije ništa slično, ništa Ga ne može predstaviti, ništa ne može biti simbol Njega. Nemoguće Ga je dokučiti osjetilnom, estetskom intuicijom. Riječju, On je transcendentan. Dakle, u duhu svog učenja o Bogu, utemeljenog na autentičnoj Božijoj riječi, po islamu, ljudi su dali obećanje Gospodaru svjetova, po prvi put u svijetu duša - *berzahu* u prvom licu množine - šehidna, a drugi put na ovom svijetu u prvom licu jednine - *ešhedu*, što predstavlja ključni izvor energije koja inicira i podstiče slojevitu dinamiku očuvanja čistote duše, realizaciju etičkih vrijednosti, unapređenja bistrine uma u punom kapacitetu kreativnosti, čime se postiže očuvanje praiskonske fitre, uspjeh i sreća na ovom svijetu, te eshatološka perspektiva, tj. spas i vječna sreća na budućem svijetu. Zato nije moguće odoljeti kur'anskom pozivu Uzvišenog Stvoritelja, koji kaže: *Nisam li Ja vaš Gospodar?! Odgovoriše: "Jesi, posvjedočismo."* (El-Araf, 172.)

Naime, islamsko učenje o Bogu prepoznatljivo je po izrazitom, čak beskompromisnom, monoteizmu, što znači da ispravno vjerovanje u Boga ne dopušta bilo kakvu primjesu u poimanju, uvjerenju i praksi. Strogu distinkciju od svih oblika politeizma nalazimo na više mjesta u Kur'anu časnom, a posebno u suri El-Ihlas: *Reci: "On, Allah, je Jedan; Allah je Apolutni; nije rodio, niti je rođen i ravan Mu niko nije."* (El-Ihlas, 1-5.)

التوحيد - بديهية الإسلام

تشير المؤلفة في هذه المقالة إلى أهمية التوحيد في العقيدة الإسلامية مؤكدة بأن التوحيد في الحقيقة عبارة عن فحوى وكنه وجوهر كل من التجربة الدينية والعلم والأخلاق والجمال والأمة والأسرة والنظام العالمي السياسي والاجتماعي والاقتصادي، أي أن التوحيد هو الأساس والقلب لوجهة النظر بأكملها. والتوحيد موجز في الشهادة أن لا إله الا الله وأن محمدا عبده ورسوله. وبأداء الشهادة يتعهد الإنسان بأنه سيقبل وسيحترم احتراماً كاملاً جميع الأحكام والمناهج المتأسسة على ما أنزله الله سبحانه وتعالى من الآيات في القرآن الكريم.

Sumeja Smailagic

Axiom of Islam: Tawhid-Monothelism

Summary

In this paper, the author points out the importance of tawhid in Islamic doctrine, and that tawhid a priori represents the essence and core of religious experience, knowledge, ethics, aesthetics, Ummah, family, as well as political, social, economic and world order, that is, that tawhid is the basis and heart of a comprehensive worldview. This tawhid is summarized in the Shahādah - the testimony that there is no god but Allah and that Muhammad is a servant and a Messenger of God. By reciting the Shahādah, a person undertakes to accept and strictly adhere to a methodology based on what Allah Almighty has revealed.

Kako prevoditi sintagmu *šibgatullāh*?

*Iz knjige Hermeneutika zapadnih prijevoda Kur'āna
- djelo je u pripremi*

Enes Karić

redovni profesor tefsira na fakultetu islamskih nauka u sarajevu
eneskarić@yahoo.com

Sažetak

Predmet analize u ovom poglavlju je āyat 2:138., gdje se spominje sintagma *šibgatullah*. Autor ovog rada uočio je da se u rječnicima Kur'āna, zatim u komentarima Kur'āna i u mnogim evropskim i zapadnim prijevodima Kur'āna, tumačenju i prevođenju sintagme *šibgatullāh* pristupa uglavnom na dva načina. Prvo, *šibgatullāh* se prevodi ili tumači kao "Božije krštenje", što je dato u skladu s jednim od mnogih značenja riječi *šibgah* u arapskom jeziku - krštenje. Drugo, *šibgatullāh* se prevodi kao Božija vjera, Božija narav, Božija priroda, od Boga data boja ili nijansa ljudima itd.

Prema tome, jedni pristaju da *šibgatullāh* protumače i prevedu kao "Božije krštenje", dok drugi ne pristaju i daju drukčija tumačenja i prijevode. U ovom radu dati su mnogi primjeri tumačenja sintagme *šibgatullāh*, kao i mnoga objašnjenja za komentatorske i prevoditeljske postupke.

Ključne riječi: *Šibgatullāh*, Božije krštenje, Božija priroda, Božija vjera, Božija narav, prevođenje Kur'āna, komentiranje Kur'āna...

* * *

Muhammad Asad (Leopold Weiss):

“[Say: Our life takes its] hue from God! And who could give a better hue [to life] than God, if we but truly worship Him?”

Abdullah Yusuf Ali:

“(Our religion is) the Baptism of Allah: and who can baptise better than Allah? And it is He whom we worship.”

Uvod

Bogatu raznovrsnost u pristupima evropskih i zapadnih prevoditelja Kur’āna vidimo i u prevođenju vrlo teške sintagme u Kur’ānu, *šibgatullāh* ili *šibgatallāh* (*Krava/Al-Baqarah*, 2: 138). U kur’ānskom originalu taj āyat /2:138/ glasi:

صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً، وَتَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ

“Božija *šibgah* [jeste to što je bitno; to čega se treba držati]! A koja je *šibgah* od Božije [*šibge*] ljepša?! I mi samo Bogu robujemo!”

Prema tekstualnoj evidenciji Kur’āna, riječ *šibgah* u Kur’ānu navodi se u dva maha, oba puta upravo u ovom āyatu ili retku sūre *Krava/Al-Baqara*, 2: 138. Pogledamo li širi tekst (i kontekst) Kur’āna gdje se pomalja riječ *šibgah*, uočavamo da stavci i odlomci prije i poslije spomena riječi *šibgah* sa Sljedbenicima Knjige (jevrejima i kršćanima) raspravljaju o tome ko su oni ‘pravi vjernici’ koji slijede Abrahama/Ibrāhīma i njegovu vjeru. K tome, na ovim stranicama (npr. āyati 2: 113-141) u Kur’ānu se aktualiziraju sljedeća pitanja: Prvo - da li polaganje prava na istinu o Bogu imaju samo i isključivo jevreji? Drugo - da li, pak, na istinu o Bogu imaju pravo samo i isključivo kršćani? Treće, šta je sada tu sa muslimanima koji se formiraju kao jedna zasebna vjerska zajednica koja, također, polaže pravo na vjeru u Boga i istinu o Njemu?

Historijski gledano, očito je da ove stranice Kur’āna odražavaju jedan utisak vrlo snažnih rasprava koje su u VII stoljeću (od 622. do 632. godine) vođene u Medini i drugim arabljanskim mjestima između muslimana,

jevreja i kršćana. Iz samog središta tih rasprava javlja se proglas, rekli bismo povik Kur'āna (2: 138):

صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً، وَتَخُنُّ لَهُ عَابِدُونَ

“Božija *šibgah* [jeste to što je bitno; to čega se treba držati]! A koja je *šibgah* od Božije [*šibge*] ljepša?! I mi samo Bogu robujemo!”

Ali, šta jeste *šibgah*? Osloavimo li ovaj spomen *šibgah* ili *šibge* konkretno i neposredno, treba kazati da u arapskom jeziku *šibgah* znači *krštenje* (Muftić 783). Naravno, to je samo jedno od značenja riječi *šibgah*. Uz značenje *krštenja*, riječ *šibgah* znači još i sljedeće: *tinktura, kolorit, nijansa, vrsta, priroda, narav, karakter, pravac, mišljenje, stil, oblik, forma, ispovijedanje, religija...* (Muftić 783).

Očito je da je ovaj povik Kur'āna ('Božija *šibgah*! A koja je *šibgah* od Božije [*šibge*] ljepša?!') uslijedio nakon što su neki sljedbenici kršćanstva u Medini govorili kako muslimani u svojoj vjerskoj ili obrednoj praksi nemaju ni *ispovijedanje* a ni *krštenje*. Da bismo pojasnili sintagmu *šibgatullāh* ili *šibgatallāh* u ovom poglavlju naše knjige dužni smo ponuditi objašnjenja na tri ravni:

- a) Rječnici Kur'āna,
- b) Komentari Kur'āna,
- c) Evropski i zapadni prijevodi Kur'āna.

U vezi sa sintagmom *šibgatullāh* preliminarno treba reći da su se autori rječnika Kur'āna, potom komentatori Kur'āna i, napokon, prevoditelji Kur'āna – svako iz svojih razloga – svrstavali, općenito uzevši, u jednu od dvije grupacije:

1. Pripadnici *prve grupacije* žele istaći kako Kur'ān doista spominje krštenje - *šibgah*, te da sintagma *šibgatallāh* u 2: 138., u toj svojoj akuzativnoj formi, znači “Držite se Božijeg krštenja (ljudi)!”, a ne svećeničkog krštenja ljudi! (Spomenimo ovdje, tek ukratko i vrlo načelno, da u Kur'ānu ima jedan kritički prizvuk spram svećenstva, bolje kazati monaštva / *rahbāniyyah*, npr. u sūri *Željezo/Al-Ḥadīd*, 57: 27/. Taj prizvuk čujan je u kontekstu kur'ānskog nepristajanja na posredništvo između Boga i čovjeka ili između Stvoritelja i stvorenja, pa i kritičkog odnošenja Kur'āna prema tajnovitim svećeničkim i magijskim obredima koji se vrše nad ljudima. Međutim, kritički prizvuk Kur'āna spram monaštva i svećenstva ne daje za pravo muslimanima da vrijeđaju svećenike i monahe niti

da ih preziru. Naprotiv, u Kur'ānu imamo mjesta na kojima se hvali svećenike /*qissīsīna wa ruhbānā*/, na primjer u sūri *Trpeza/Al-Mā'ida*, 5: 82., gdje se na pohvalan način spominje kršćanske 'monahe i svećenike', to jest "one koji se ne ohole" - *wa annahum lā yastakbirūn*, kako se tu kaže. Kao i druge stranice Kur'āna, i ove gdje se spominju svećenici treba čitati i tumačiti uobzirujući mnoge kontekste i pokazujući odgovornost kako spram drugih stranica Kur'āna tako i spram mira i harmonije među ljudima. Upravo na ovom pravcu treba razumijevati i ovu teško razumljivu sintagmu Kur'āna *ṣibgatullāh*, kojom se na vrlo jasan način potcrtava da nisu ljudi /rekli bismo: *svećenici, monasi, 'ulamā* itd/, oni koji imaju presudnu ulogu u darivanju vjere u Boga, već je Bog taj koji dariva vjeru čovjeku kad je čovjek zatraži i zasluži. U najširem smislu, to je pozicija Kur'āna spram *ṣibgatallah* – "držite se Božije *ṣibge!*").

2. Oni prevoditelji i komentatori Kur'āna, koji su se svrstali u *drugu grupaciju*, žele izbjeći značenje *ṣibgatullāh* kao "Božijeg krštenja ljudi". Oni sintagmu *ṣibgatullāh* tumače u značenju: "Božije stvaranje ljudi", "Božija [praiskonska] narav koju On daje ljudima", "Božija priroda koju On podaruje ljudima", "Božija uputa kojom On napućuje ljude" itd. Protagonisti ovakvog tumačenja riječi *ṣibgah* smatraju da riječ "krštenje" nije adekvatna niti podesna u tretiranju sintagme *ṣibgatallah* u 2: 138., već se riječ *ṣibgah* treba prevoditi kao *tinktura, kolorit, nijansa, vrsta, priroda, narav, karakter, pravac, usmjerenje, orijentacija, mišljenje, stil, oblik, forma...*

Pogledajmo sada, makar nakratko, kako se ove dvije grupacije učesnija jasno vide u mnogim rječnicima Kur'āna - kad opisuju i rječnički tumače *ṣibgatallah* iz 2: 138.

***Ṣibgatullāh* u rječnicima Kur'āna**

U svome rječniku Kur'āna, koji je ujedno i sažeti komentar Kur'āna, Ar-Rāgib al-Iṣfahāni sagledava sintagmu *ṣibgatullāh* kako u kontekstu definiranja sintagme *ṣibgatullāh* unutar učenja islama tako i u kontekstu obreda krštenja u kršćanstvu (al-Iṣfahāni 282). Al-Iṣfahāni smatra da se, prema islamu, *ṣibgatullāh* može protumačiti ovako:

صَبَّغَهُ اللهُ إِشَارَةً إِلَى مَا أَوْجَدَهُ اللهُ تَعَالَى فِي النَّاسِ مِنَ الْعَقْلِ الْمُتَمَيِّزِ بِهِ عَنِ الْبَهَائِمِ كَالْفِطْرَةِ ...

“*Šibgatullāh* je aluzija na raz(um) što ga je Veličanstveni Bog stvorio u ljudima, njime se čovjek razlikuje od životinja kao iskonskom ljudskom prirodom (*al-fiṭrah*)...” (al-Iṣfahānī) 282).

Za ovo značenje *šibgatullah* (tj. da označava *al-fiṭrah* ili iskonsku ljudsku narav darovanu od Boga, ili Božiju narav darovanu čovjeku) zalaže se al-Iṣfahānī. Nema sumnje da al-Iṣfahānīja u ovome rukovodi āyat Kur’āna (*Rimljani/Ar-Rūm*, 30: 30):

فَطَرَتِ اللَّهُ التِّي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا

“[Okreni se] Božijoj prirodi /*fiṭratallāh*/, prema kojoj /ili: u skladu s kojom/ On ljude stvori!”

Po svemu se vidi da al-Iṣfahānī poistovjećuje značenje riječi *šibgah* (صِبْغَةً) sa riječju *fiṭrah* (فِطْرَةً). To - *fiṭrah* je Božija priroda ili Božanska narav koju On u ljudima stvara. Samo se po sebi podrazumijeva da al-Iṣfahānī, kao musliman, smatra da u toj ‘Božijoj naravi’, koju Bog dariva čovjeku, nema mjesta za svećeničke intervencije, posebne magijske i inicijacijske obrede i tome slično. Prema al-Iṣfahānīju, Bog je taj Koji ljude čini predisponiranim za vjeru i vjerovanje.

Međutim, imajući u vidu praksu krštenja kod kršćana, al-Iṣfahānī dodaje sljedeće:

وَكَانَتِ النَّصَارَى إِذَا وُلِدَ لَهُمْ وَلَدٌ غَمَسُوهُ بَعْدَ السَّابِعِ فِي مَاءٍ عَمُودِيَّةٍ
يَزْعَمُونَ أَنَّ ذَلِكَ صِبْغَةٌ ...

“[Ipak], kad se u kršćana rodi dijete, oni ga, nakon sedmoga dana, uranjaju u vodu posude za krštenje [krstionicu] smatrajući da je to *šibgah*...” (al-Iṣfahānī 282).

Međutim, ima autora rječnika Kur’āna koji smatraju da sintagmu *šibgatullāh* treba prevoditi kao “Božije krštenje” čovjeka. John Penrice sintagmu *šibgatullāh* tumači ovako:

“*صِبْغَةٌ* Baptism; 2 *صِبْغَةَ* اللَّهِ v. 132, an elliptical expression meaning “God has baptized us with his baptism,” or “his religion;” (Penrice 81).

“*صِبْغَةٌ* krštenje; *صِبْغَةَ* اللَّهِ u 2. sūri, āyat 132, eliptični izraz koji znači: “Bog nas je krstio svojim krštenjem” ili “svojom vjerom”.

Ima i drugih koji slijede Penricea u ovakvom objašnjenju. Tako u svome *A Concise Dictionary of Koranic Arabic*, Arne A. Ambros za riječ *šibga(t)* tvrdi da je značenje nesigurno; doslovno, pak (ona vjerovatno) znači “način bojenja ili nijansiranja”, obično je ta riječ objašnjena kao

“krštenje“ u smislu nečeg što označava ili na drugi način ukazuje na “religiju“.

“šibga(t) unc., lit. (prob.) “way of dyeing or tinting“, usu. explained as “baptism“ as emblematic or synecdochical for “religion“... (Ambros 157).

Međutim, muslimanski autori Elsaid M. Badawi i Muhammad Abdel Haleem, u svome *Arabic-English Dictionary of Qur’anic Usage*, za *šibghatun* (صِبْغَةٌ) navode značenje “usmjerenja /naputka/ datog od Boga“. Tako Badawi i Haleem ovaj āyat:

صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً

prevode na engleski ovako:

“...the orientation by God (towards Him), and who orients better than God?“ – “...Bogom dato napućivanje (ka Njemu samom), a ko to bolje napućuje od Boga?“ (Badawi i Haleem 510).

Za razliku od Penricea i Ambrosa, koji spominju *baptism* - *krštenje* kao značenje riječi *šibghah*, Badawi i Haleem prave odmak od takvog, reklo bi se kršćanskog tumačenja i prevodenja kur’anske riječi *šibghah*, i predlažu da se ta riječ shvati kao ‘Božansko napućivanje’ ka (ili prema) vjeri u Boga.

Abdullah ‘Abbās Nadwi u svome *Vocabulary of the Qur’ān* navodi da arapski trilater *šabaga* - *yašbigu* - *šibgan* (صَبَغَ - يَصْبِغُ - صِبْغًا) znači “obojititi“, “bojadisati“, “krstiti“ – to dye, to colour, to baptize (Nadwi 324).

Navedimo još i Ḥasanayna Muḥammada Maḥlūfa koji u knjizi *Kalimātu-l-Qur’ān* kaže da akuzativni oblik *šibgatallāh* (صِبْغَةَ اللَّهِ) znači:

إِلْزَمُوا دِينَ اللَّهِ أَوْ فِطْرَةَ اللَّهِ ...

“Držite se Božije vjere ili [držite se] Božije prirode [po kojoj vas je On stvorio]!“ (Maḥlūf 20)

Šibgatullāh u komentarima Kur’āna

Iz nekoliko klasičnih komentara Kur’āna koje ovom prilikom konsultiramo, posve jasno se vidi da sva ta djela zaredom imaju u vidu rane muslimansko-kršćanske rasprave o *šibghah*, kao i to da riječ *šibghah* u kršćanskom obrednom zdanju ima značenje ‘svećeničkog uvođenja novorođenog djeteta u vjeru’, odnosno u kršćansku zajednicu. Prema klasičnim komentarima Kur’āna, budući da je težište intencije Kur’āna

na tome da 'samo Bog upućuje vjeri' (a vjernačka zajednica je tu da to omogući), to se u riječi *šibgah* sada, unutar *Weltanschauunga* Kur'āna, raskriva značenje 'Božanske šibge' ili 'Božanskog uvođenja u vjeru' (ili 'Božanskog ozvaničenja vjere') što i jeste jedno od značenja sintagme *šibgatullāh*.

Krenemo li od komentatora Abū-l-Qāšima Maḥmūda ibn 'Umara az-Zamaḥšarija, u svome komentaru *al-Kaššāf* on tvrdi da *šibgatullāh* znači "Božije očišćenje" ili "čišćenje /koje dolazi/ od Boga" (*tahīrullāh* – تَطْهِيرُ اللَّهِ). Az-Zamaḥšarī kaže:

وَالْمَعْنَى: تَطْهِيرُ اللَّهِ، لِأَنَّ الْإِيمَانَ يَطْهَرُ النَّفْسَ، وَالْأَصْلُ فِيهِ أَنَّ النَّصَارَى
كَانُوا يَغْمَسُونَ أَوْلَادَهُمْ فِي مَاءٍ أَصْفَرَ يُسَمُّونَهُ الْمَعْمُودِيَّةَ، وَ يَقُولُونَ: هُوَ تَطْهِيرٌ
لَهُمْ...

"Značenje [sintagme *šibgatullāh*] je: Očišćenje Božije [jeste to što je važno!]; jer, naime, vjera [u Boga je ta] koja čisti duše. Porijeklo [osnov *šibge*] jeste [u tome] što su kršćani uranjali svoju djecu u nekoju žutu vodu koju nazivaju kršteća voda (voda za krštenje), i pritom govore: 'Ovo je [djeci] očišćenje...' (Az-Zamaḥšarī I, 222).

Treba spomenuti da je na ovom mjestu az-Zamaḥšarijev tekst nedovoljno jasan, jer arapska riječ *tahīr* (تَطْهِيرٌ) ne znači samo 'očišćenje', već znači i 'obrezovanje', 'sunećenje'. Bilo kako bilo, az-Zamaḥšarī u svojim komentarima koje odmah dodaje uz ovo što je rekao, insistira na 'središnjoj ulozi Boga u očišćenju' ljudi, jer, naime, kako tumači az-Zamaḥšarī, "Bog čisti svoje štovatelje vjerovanjem" (*bi-l-īmāni*).

أَنَّهُ يَصْبِغُ عِبَادَهُ بِالْإِيمَانِ ...

Abū 'Abdullāh al-Qurṭubī u svome komentaru *al-Ġāmi'u li aḥkāmī-l-qur'ān* o *šibgatullāh* navodi tvrdnje koje smo vidjeli i kod az-Zamaḥšarija. Al-Qurṭubī dodaje da kršćani uranjaju dijete u vodu (krste ga) e da bi ga tako očistili "u zamjenu za obrezivanje" (*makāna-l-ḥitān* – مَكَانَ الْخِتَانِ). Al-Qurṭubī napominje da ovim obredom kršćani smatraju da dijete "tada postaje istinski kršćanin" (*šāra našrānīyyan ḥaqqan* – صَارَ نَصْرَانِيًّا حَقًّا), to jest primljeno je u kršćansku zajednicu. (Al-Qurṭubī II, 97-98). Također, al-Qurṭubī dodaje da se "*šibgom* naziva čovjekova blizina Bogu":

إِنَّ الْقُرْبَةَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى يُقَالُ لَهَا صِبْغَةٌ

Komentator Kur'āna Abū-l-Ḥasan ibn Ḥabīb al-Māwardī izričito povezuje riječ *šibgah* sa pranjem ili čišćenjem vodom, on kaže:

إِنَّ الصُّبْغَةَ الْاِغْتِسَالَ لِمَنْ أَرَادَ الدُّخُولَ فِي الْإِسْلَامِ، بَدَلًا مِنْ مَعْمُودِيَّةِ النَّصَارَى ...

“*Aš-šibgah* je kupanje [koje je dužnost] onome ko želi stupiti u islam. [*Aš-šibgah* u islamu] je umjesto krštenja kod kršćana.“ (Al-Māwardī I, 195).

(Izvan okvira teme ovog poglavlja jesu veoma detaljni fikhski propisi o aktu kupanja - *gash* ili *gush* kao obredu u islamu, o tome šta se iz Kur’āna recitira dok se peru određeni dijelovi tijela ili cijelo tijelo itd. Kupanje je u islamu uzdignuto na razinu stroge obaveze nakon bračne večeri ili koitusa, te u mnogim drugim prilikama. Kupanje jednom sedmično smatra se, na neki način, obnavljanjem vjere u Boga! U obimnim fikhskim djelima napisana su poglavlja posvećena čistoći - *aṭ-ṭahārah*. Tu se posebno potcrtava da se novorođeno dijete mora okupati prije nego mu se nadije ime itd. Također, kad odrasla osoba prima islam, kupanje se spominje kao obligatni čin itd. itd. Na svoj način, sve ovo govori o ulozi vode u obredima islama, ali i judaizma i kršćanstva. Praktički, u islamu se preporučuje da se svako kupanje smatra obrednim činom, da se na kupanje gleda kao na neposredovano, individualno ili pojedinačno pobožno djelo popraćeno izgovaranjem ili šaptanjem ‘molitvenih’ zaziva iz Kur’āna).

Također, Abū-l-Fidā Ismā’īl Ibn Kaṭīr tumači riječ *šibgah*, ali to čini na manje od jedne stranice. Poziva se na ranog autoriteta aḏ-Ḍaḥḥāka koji od Ibn ‘Abbāsa prenosi da *šibgatullāh* znači *dīnullāh* (دين الله - Božija vjera). Kao i mnogi drugi komentatori, i Ibn Kaṭīr povezuje *šibgatullāh* sa *fiṭratullāh* - Božija priroda, Božija narav, kao i sa *millatu ibrahīm* (مِلَّةُ إِبْرَاهِيمَ) - vjera Ibrahīmova). (Ibn Kaṭīr I: 247–248).

Ismā’īl Ḥaqqī al-Burūsawī u svome komentaru *Rūḥu-l-bayān* donosi nekoliko tumačenja kako riječi *šibgah* tako i sintagme *šibgatullāh*. “*Aš-šabg* je ono čime se boji odjeća“ (الصَّبْغُ مَا يَلَوَّنُ بِهِ الثِّيَابُ), tvrdi al-Burūsawī. Ovim ukazuje da arapska riječ *aš-šabg* znači “bojenje tkanine“, “močnije tkanine u boji“ itd. Odatle arapski glagol *iṣṭabaga* (إِصْطَبَعَ) dolazi i u značenju “bojenja“, ali i “vršenja čina krštenja“, jer tu dolazi do izražaja potapanje djeteta u vodu pri činu krštenja. S druge strane, pak, al-Burūsawī ukazuje da *šibgatullāh* označava od samog Boga svakom čovjeku darovanu “Božiju narav“ ili svojevrsnu predisponiranost za slijedeće Istine - ‘alā isti’dādi ittibā’i l-ḥaqqi - عَلَى إِسْتِعْدَادٍ إِتِّبَاعِ الْحَقِّ, to jest

predisponiranost za vjeru u Boga koju Bog dariva svim ljudima kao Svoj iskonski dar, slobodnije rečeno “Svoju boju”, “Svoj dezen”. I ovdje treba imati u vidu da komentator al-Burūsawī ima rezerve spram onih vjerskih ceremonijala koji podrazumijevaju sudjelovanje odabranih koji ceremonijalno uvode u vjeru i sl. Al-Burūsawī insistira na *tat̤hīrullāh* ili “Božijem očišćenju” ljudi.

Zanimljivo je da al-Burūsawī priznaje da obred *šibge* kod kršćana vuče korijene od Īsā al-Masiḥa i “vode kojom se on oprao”. Al-Burūsawī kaže da arapska riječ “al-ma‘mūdiyyah jeste ime vode kojom se oprao Īsā, Bog ga blagoslovio, pa su tu vodu miješali sa drugom vodom...” (Al-Burūsawī I, 243).

... الْمَعْمُودِيَّةُ وَ هِيَ إِسْمُ مَاءٍ غَسَلَ بِهِ عَيْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَمَزَّجُوهُ بِمَاءٍ آخَرَ ...

Al-Burūsawī zaključuje da “nad Božije očišćenje nema ljepšeg očišćenja”, jer Bog “čisti Svoje štovatelje vjerom...”

... فَلَا صِبْغَةَ أَحْسَنُ مِنْ صِبْغَتِهِ ... فَإِنَّهُ يَصْبِغُ عِبَادَهُ بِالْإِيمَانِ ...

Prijevod Kur’āna na engleskom i francuskom: “Božija *šibgah!*” u značenju “Božijeg krštenja” ili, pak, Božije boje, nijanse (koje On dariva ljudima)

Na prethodnim stranicama ovog poglavlja objasnili smo, barem donekle, sve teškoće koje prate tumačenje kur’ānske sintagme *šibgatullāh* koja se spominje u sūri *Krava/Al-Baqarah* (2: 138). Iz dosad izloženog imali smo priliku uočiti da neki rječnici Kur’āna i gotovo svi konsultirani komentari Kur’āna izbjegavaju da *šibgatullāh* prevedu kao “Božije krštenje”.

Ali, to nije slučaj sa mnogim evropskim i zapadnim prijevodima Kur’āna. Veliki broj među njima poseže za engleskom riječju *baptism* ili *krštenje*. Započnimo prvo s engleskim prijevodima Kur’āna koji ne zadiru da na svojim stranicama imaju sintagmu *the baptism of God* ili *the baptism of Allāh* - “Božije krštenje”, “Allahovo krštenje”.

George Sale: “The baptism of God have we received. And who is better than God to baptize?” (Sale cxxxix). Arthur John Arberry: “...the baptism of God; and who is there that baptizes fairer than God” (Arberry 45). Abdullah Yusuf Ali: “(Our religion is) the Baptism of Allah: and who can

baptise better than Allah?“ (Ali 18). Seyyed Hossein Nasr: “The baptism of God, and who is better than God in baptism?“ (Nasr 61).

Među prijevode Kur’āna na engleski koji ne slijede *baptism-rješenje*, već za *šibgatullāh* daju engleske ekvivalente: *hue from God* - nijansa od Boga, *God’s own dye* - Božija vlastita boja, bojenje, *colour from Allāh* - kolor, boja od Allāha itd., ovom prilikom navodimo Asada, Pickthalla, Khana i Khalidija. Evo njihovih prijevoda:

Muhammad Asad (Leopold Weiss): “[Say: Our life takes its] hue from God! And who could give a better hue [to life] than God?“ (Asad 38);

Mohammed Marmaduke Pickthall: “(We take our) colour from Allah, and who is better than Allah at colouring?“ (Pickthall 45). Uz ovaj Pickthallov prijevod Jane McAullife daje sljedeće objašnjenje:

“The Arabic *šibgha* has the sense of ‘baptism’, ‘colour’ or ‘dye’. Though Qur’anic commentators have speculated on its meaning, the ultimate interpretation remains unclear.“

“Arapska riječ *šibga* ima značenje ‘krštenja’, ‘boje’ ili ‘nijanse’. Premda su komentatori Kur’āna spekulirali o značenju ove riječi, krajnje tumačenje ostaje nejasno.“ (McAullife 15).

Maulana Wahiduddin Khan: “We take on God’s own dye. Who has a better dye than God’s.“ (Khan 15).

Tarif Khalidi: “The hue of God is upon us! And what better hue than God’s?“ (Khalidi 19).

Oslovimo li sada nekoliko francuskih prijevoda Kur’āna, posve jasno vidimo da i u njima imamo dvojenja. Jedni su za to da se *šibgatullah* može prevesti kao “krštenje“ ili “pomazanje“, a drugi se opredjeljuju za “Božiju narav“ ili za “Božiju boju ili nijansu“ koju On daje čovjeku. Evo nekih primjera:

Régis Blachère: “Onction (?) d’Allah! Qui donc est meilleur qu’Allah en [Son] onction?“ (Blachère 48). Kako vidimo, Blachère se opredjeljuje za to da riječ *šibgah* prevede riječju *onction* - mazanje, pomazanje, za pravo: posljednja pomast, ali uz svoj prijevod stavlja znak pitanja.

Jacques Berque: “Une teinture de Dieu! Mais qui peut mieux teindre que Dieu...?“ (Berque 44). Opredjeljenje Berquea je za *teinture* i *teindre* - bojenje, o/bojiti, on smatra da arapska *šibgah* znači *boja*, *nijansa*, *dezen*...

Muhammad Hamidullah: “A la couleur de Dieu! Et qui est plus que Dieu beau de couleur?” (Hamidullah 23-24). Kako vidimo, Hamidullahov prijevod slijedi *kolor* ili *boju* kao prevoditeljsko rješenje za *šibgah*.

Maurice Gloton: “(Cela) selon l'imprégnation colorante d'Allāh! Et qui excelle plus qu'Allāh en matière d'imprégnation colorante?” (Gloton 21). Novina koju primjećujemo u Glotonovom prijevodu nahodi se u težnji da istakne “Božansko utiskivanje /dezena/ ili Božansko davanje boje“, to jest Svoje iskonske prirode svim ljudima.

***Šibgatullāh* u nekim drugim prijevodima Kur'āna: njemačkim, italijanskim, ruskim...**

Kad je posrijedi sintagma *šibgatullah*, poput engleskih i francuskih prijevoda Kur'āna, njemački i italijanski prijevodi Kur'āna donose veoma slična rješenja, opredjeljuju se između dvije glavne mogućnosti: a) krštenja i b) boje, nijanse. Kao što ćemo vidjeti, ima i primjera da neki prevoditelji za riječ *šibgah* daju *religiju* kao prijevodno rješenje.

Krenemo li prvo s njemačkim prijevodima Kur'āna, uočavamo da za kur'ānsku alineju *šibgatullāh, wa man aḥsanu minallāhi šibgatan* Rudi Paret nudi prijevod: “Das baptisma (?) Gottes! Wer hätte ein besseres baptisma als Gott!“ (Paret 24). Kako se vidi, Paret stavlja upitnik iza riječi *das baptisma* - krštenje, sugerirajući da je to, možda, za prijevod Kur'āna neprikladno rješenje.

U Hartmuta Bobzina sintagma *šibgatullāh* Kur'āna prevedena je riječima: “die Taufe Gottes! Wer hat einere schönere Taufe wohl als Gott?“ (Bobzin 24). Očito je da *die Taufe* označava staru njemačku riječ za *krštenje*, Bobzin smatra da se *šibgatullāh* može dobro prevesti njemačkim riječima “die Taufe Gottes!“ - “Božije krštenje!“

Zanimljivo je da stariji njemački prevoditelji Kur'āna, npr. Ludwig Ullmann i Max Henning, u prevođenju *šibgatullāh* ne koriste riječi 'Božije krštenje' - “das baptisma Gottes“, “die Taufe Gottes“. Očito je da Ullmann i Henning imaju u vidu i religijske i kulturalne razloge kad izbjegavaju “Božije krštenje“ kao prijevodno rješenje. Umjesto toga, Ludwig Ullmann opredjeljuje se za religiju kao rješenje u svome prijevodu. On za *šibgatullāh, wa man aḥsanu minallāhi šibgatan* daje prijevod: “Die

Religion Allahs wählen wir, und was ist besser als seine Lehre? Besser als er?“ (Ullmann 34). Prijevod Maxa Henninga glasi: “Von Allah sind wir gekennzeichnet, und was ist besser, als von Allah gekennzeichnet zu sein.“ (Henning 21). Ističući riječ *gekennzeichnet* - “označeni“, “obilježeni“ u svome prijevodu, Henning ne pristaje da sintagmu *šibgatullāh* prevede u značenju “Božije krštenje“, već nastoji *šibgatullāh* prevesti u smislu “od Boga obilježeni“, “od Boga označeni“ (te tako pripremljeni za vjeru).

U dva italijanska prijevoda Kur’āna (Mandel i Bausani) primjećujemo da se čini otklon ili odmak od “Božijeg krštenja“ da bi se išlo prema rješeljima *boja, tinktura, nijansa - la tintura; colore*:

Gabriele Mandel: “Nel colore di Dio! E che cosa v’è di più bello di Dio nel colore?“ (Mandel 12)

Alessandro Bausani: “Ecco la tintura di Dio! E chi può tingere meglio di Dio?“ (Bausani 16).

Navedimo, posve na kraju, da u svome prijevodu Kur’āna na ruski jezik Игна́тий Юли́анович Кра́чковский (Kračkovski) za āyat 2: 138:

صِبْغَةَ اللَّهِ وَ مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً، وَ تَخُنُّ لَهُ عَابِدُونَ

Šibgatallāhi wa man aḥsanu minallāhi šibgatan, wa naḥnu laḥū ‘ābidūn, nudi sljedeći prijevod:

“По религии Аллаха! А кто лучше Аллаха религией? И мы ему поклоняемся.“

U skladu sa vjerom Allahovom! A ko je u vjeri /vjerom/ bolji od Allaha? I mi Njemu robujemo /mi se Njemu klanjamo/“.

Izvori i literatura

- Prevoditelji i prijevodi Kur’āna, rječnici Kur’āna, studije
- Ali, Abdullah Yusuf, *The Holy Qur’an*, Wordsworth Classics of World Literature, London (Ware, Hertfordshire), 2000.
- Ambros, Arne A., with Stephan Procházka, *A Concise Dictionary of Koranic Arabic*, Reichert Verlag, Wiesbaden, 2004.
- Arberry, Arthur John, *The Koran Interpreted*, Touchstone Rockefeller Center, New York, 1996.

- Asad, Muhammad, *The Message of the Qur'ān*, Muslim World League Mecca, European Representative: Islamic Centre – Geneva, 1964.
- Badawi, Elsaid M., Abdel Haleem Muhammad, *Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage*, Brill, Leiden – Boston, 2008.
- Bausani, Alessandro, *Il Corano*, BUR Rizzoli, Milano, 2016.
- Berque, Jacques, *Le Coran, Essai De Traduction*, Éditions Albin Michel, Paris, 2015.
- Blachère, Régis, *Le Coran, traduit de l'arabe*, izd. Besson & Chantemerle, Paris, 1957.
- Bobzin, Hartmut, *Der Koran, Neu übertragen*, Verlag C. H. Beck, München, 2017.
- Gloton, Maurice, *Le Coran*, Dar Albouraq, Paris, Dakar, 2018.
- Hamidullah, Muhammad, *Le Coran, traduction intégrale et notes*, Le Club Français du Livre, Paris, 1977.
- Henning, Max, *Der Koran, arabisch – deutsch*, Çağrı Yayınları, Istanbul, 2009.
- Hofmann, Murad Wilfried, *Einführung* (za Henning, Max, *Der Koran, arabisch – deutsch*, Çağrı Yayınları, Istanbul, 1998).
- Khalidi, Tarif, *The Qur'an*, Penguin Classics, London, 2008.
- Khan, Maulana Wahiduddin, *The Quran*, Goodword Books, New Delhi, 2012.
- Крачкóвский, Игнáтий Юлиáнович, *КОРАН*, ПФ “Фобос”, Душанбе, 1990.
- Maḥlūf, Ḥasanayn Muḥammad, *Kalimātu-l-qur'ān*, Kairo, 2006.
- Mandel, Gabriele, *Il Corano, Testo Arabo A Fronte*, DeA Planeta Libri S.r.l., UTET, Milano, 2019.
- McAuliffe, Jane (editor), *The Qur'ān*, Norton Critical Editions, New York, London, 2017.
- Muftić, Teufik, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 2004.
- Nadwi, Abdullah Abbas, *Vocabulary of the Qur'ān*, Iqra – International Educational Foundation, Chicago, 1986.
- Nasr, Seyyed Hossein (urednik sa saradnicima), *The Study Quran*, HarperOne, New York, 2015.
- Paret, Rudi, *Der Koran*, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 1979.
- Paret, Rudi, *Der Koran, Kommentar und Konkordanz*, Kohlhammer, Stuttgart, 2005.
- Penrice, John, *A Dictionary and Glossary of the Qur'ān*, Library of Islam, Illinois, 1988.

- Pickthall, Mohammed Marmaduke, *The Meaning of the Glorious Koran*, A Mentor Book, London, 1953.
- Rückert, Friedrich, *Der Koran*, Anaconda Verlag, Köln, 2012.
- Sale, George, *The Koran*, First Rate Publishers (reprint), Columbia, SC, 2019.
- Ullmann, Ludwig, *Der Koran, Das heilige Buch des Islam*, Wilhelm Goldmann Verlag, München, 1959.

Odabrani komentari Kur'āna:

- Burūsawī, Ismā'il Ḥaqqī, *Tafsīru Rūḥu-l-bayān*, Istanbul, 1421. god. po H.
- Ibn Kaṭīr, *Tafsīru-l-qur'āni-l-'azīm*, Beirut, 1999.
- Iṣfahānī, ar-Rāgib al-Iṣfahānī, *Mu'jamu mufradāti alfāzi-l-Qur'ān*, Bairut, 1972.
- Maḥallī i Suyūṭī (Ġalāluddīn al-Maḥallī i Ġalāluddīn as-Suyūṭī), *Tafsīru-l-ġalālayn* (na: <https://www.altafsir.com/Al-Jalalayn.asp>), pristup stranici 5.6.2021.
- Māwardī, 'Alī b. Muḥammad al-Māwardī, *an-Nukatu wa-l-'uyūnu fi t-tafsīr*, Beirut, 1992. (takoder i 2012).
- Qurṭubī, al-Qurṭubī, *al-Ġāmi'u li aḥkāmī-l-qur'ān*, Beirut, 1988.
- Rāzī, Faḥruddīn ar-Rāzī, *at-Tafsīru-l-kabīr (Mafātiḥu-l-gayb)*, Beirut, 1981.
- Ṭabarī, Ibn Ġarīr aṭ-Ṭabarī, *Tafsīr Ġāmi'u-l-bayān*, Beirut, 1984.
- Zamahṣarī, 'Umar az-Zamahṣarī, *al-Kaššāfu 'an ḥaqā'iqi tanzīli wa 'uyūni-l-aqāwīli fi wuḡūhi-t-ta'wīli*, Beirut, 2001.

أنس كاريتش

مسألة ترجمة الكلمة القرآنية صبغة الله

إن موضوع التحليل الذي تقدمه هذه المقالة هو الآية ١٣٨ من سورة البقرة والتي وردت فيها الكلمة «صبغة الله». لاحظ المؤلف أن ما يغلب من التعامل بهذه الكلمة فيما تقدمه قواميس القرآن وتفسيره ثم الكثير من ترجمات القرآن إلى اللغات الأوروبية والغربية متصل بالمعنيين، أولهما أن صبغة الله هي «المعمودية الإلهية» وذلك وفقا لمعنى من معاني اللفظة «الصبغة»، وأما الثاني فهو ما تدل عليه عبارات من أمثال دين الله وحُلقى الله وطبيعة الله واللون الموهوب من الله... ومما ورد في المقالة أمثال كثيرة ومختلفة لتفسير الكلمة «صبغة الله» وشروح عديدة للمعاملات التفسيرية والترجمية بها.

Enes Karić

How to Translate the Syntagma of *Şibgatullāh*?

Summary

The subject of analysis in the chapter two is verse: 138, where the phrase *şibgatullāh* is mentioned. The author of this paper noted that in the dictionaries of the Qur'an, then in the commentaries on the Qur'an and in many European and Western translations of the Qur'an, the interpretation and translation of the phrase *şibgatullāh* is approached mainly in two ways. First, *şibgatullāh* is translated or interpreted as «God's baptism», which is in accordance with one of the many meanings of the word *şibgah* in Arabic - baptism. Second, *şibgatullāh* translates as God's faith, God's nature, God-given color or shade to people, and so on.

This paper provides many examples of interpretations of the phrase *şibgatullāh*, as well as many explanations for commentary and translation procedures.

Ontološka osnova kur'anske racionalnosti¹

Ibrahim Kalin

ibrahimkalin@gmail.com

Dugo prije negoli su grčki filozofski tekstovi bili prevedeni na arapski, muslimani su se susreli s konceptom razuma/intelekta kako je definiran u Kur'anu i Hadisu. Potpuno suprotno od razdoblja *džahilijeta* – neznanja, islam je istovremeno predstavljao doba vjere, znanja, razuma, pravde i slobode. Primanje islama je značilo napuštanje mentalnih i društvenih navika iz doba neznanja, višeboštva, nepravde i nemoralnosti. Ono je podrazumijevalo uspostavljanje novog društveno-političkog poretka zasnovanog na razumu, pravdi, jednakosti i vrlini. Isto tako je zahtijevalo novu ontologiju razuma za prevazilaženje višebožачke logike i moralne bezočnosti. A to je bilo moguće jedino uvodeći novi svjetopogled i novi način promišljanja.

Stoga, da bismo razumjeli mjesto razuma i racionalnosti u Kur'anu te kasnijoj islamskoj intelektualnoj tradiciji, moramo istražiti novu ontološku osnovu razuma i način promišljanja koji je u Kur'anu uveden i tako potaknut kroz kazivanja, dove, dedukcije, silogizme, naredbe,

---

¹ Izvor: Ibrahim Kalin, *Reason and Rationality in the Qur'an - Razum i racionalnost u Kur'anu*, The Royal Aal Al-Bayt Institute for Islamic Thought, Amman, 2012., str. 18-33.

upozorenja, pohvale, obećanja o nagradi i kazni. Bogati popis logičkih dedukcija i moralnih podsticanja koje pronalazimo u Kur'anu i Hadisu imaju namjeru razbuditi nam svijest da bismo mogli početi koristiti svoje osjetilne i racionalne sposobnosti na način koji pristaje našem stanju egzistencije. U Kur'anu se kaže: *I zaista mi ljudima iznosimo u ovom Kur'anu svaku vrstu primjera da bi se mogli prisjetiti* (Ez-Zumer, 39: 27).^{2*} *Mesel*, ovdje preveden kao primjer, ukazuje na metafore i parabole kojima se prenosi temeljna poruka – poruka koja bi u protivnom možda ostala nepristupačna čovjekovu umu. No, pošto nijedna parabola nije lišena spoznajnog sadržaja, to je poziv i razumu i imaginaciji da bi se mogli “prisjetiti” onoga što je suštinsko.

Pravac promišljanja koji nalazimo u Kur'anu ne sastoji se od sakupljanja činjenica; niti je pobožnjačko nabranje naredbi i zabrana. Umjesto toga, on je cjelokupan pothvat koji zahtijeva otpočinjanje intelektualnog, moralnog i duhovnog putovanja. On obuhvata naš cjelokupan bitak i prevazilazi takve dvojnosti kao što su osjetilno nasuprot racionalnom, materijalno nasuprot duhovnom, pojedinac naspram univerzuma, priroda naspram kulture i tako dalje. Objedinjeni način promišljanja koji Kur'an utjelovljuje u svom jedinstvenom stilu odražava prirodu zbilje, koja je međuzavisna i višeslojna. On nas poziva da vidimo međupovezanost stvari i način na koji jedna stvar vodi drugoj u velikom lancu bića.

Otuda kur'anski način promišljanja nije prvenstveno opisne, već propisne prirode. U Kur'anu se prosto ne opisuju stvari kao činjenice odnosno informacije; njegova poticajna kazivanja, upečatljive metafore i živopisni opisi Božijeg stvaranja te uplitanja u povijest imaju za cilj promijeniti način na koji vidimo stvari i naše mjesto u svijetu. On teži preobraziti ljudsku svijest da bi mogli živjeti život zasnovan na opravdanoj vjeri i kreposti.³ Kad se razbudi ova svijest te odnjeguje da se bavi zbiljom stvari, sve dolazi na svoje mjesto: naš razum, promišljanje, osjetilni organi, vid, sluh, opažanje i moralni sudovi počinju se ujedinjavati. Razum i racionalnost nastupaju unutar ovog većeg konteksta objedinjenog promišljanja i moralnog razlučivanja. Ne bivajući načelo i osnova

2 ¹ Prijevođe kur'anskih ajetapreuzimamo od Nurke Karamana, osim na ovom mjestu, da bi lakše autorova nakana došla do izražaja – *nap. prev.*

3 ¹ Usp. Fazlur Rahman, *Major Themes of the Qur'an* (Minneapolis: Bibliotheca Islamica, 1994), str. 22.

istine sam po sebi, razum djeluje u okviru većeg konteksta našeg bivanja u svijetu te ljudskih odgovora koje dajemo zbilji.

Dugujući svoju egzistenciju nećemo većem od onoga što je čisto ljudsko, razum nije kadar poznavati Boga u smislu da Ga 'enkapsulira', zato što kao konačno biće ne može obuhvatiti ono što je beskonačno. Bog ne može biti empirijski spoznat jer empirijsko znanje zahtijeva ograničenje, poziciju, vezu, relativnost i tako dalje, od čega se ništa ne primjenjuje na Boga. Boga je moguće spoznati posredstvom razuma/inteligenције u mjeri u kojoj se Apsolutni i Beskonačni može intuitivno spoznati, shvatiti i predstaviti kroz formalne propozicije, koncepte i metafore. Očekivati da razum učini više od toga bilo bi prekoračenje njegovih sopstvenih granica. Ako je razum, poput drugih sastavnica zbilje, dio poretka egzistencije, a ne njegova cjelina, onda on nikad ne može potpuno obuhvatiti cjelokupnu zbilju. Ali to ni na koji način ne umanjuje niti podriva njegov značaj. Nasuprot tome, Bog je apsolutna zbilja koja sve enkapsulira. On je *el-Muhit* – Onaj Koji sve obuhvata. Tako Kur'an kaže da *očnji vid Ga ne može dosegnuti, ali On može proniknuti u pogled svačiji, i On je Onaj Koji je dobrostv i Koji sve dobro zna* (El-En'am, 6: 103).

Poput ljubavi, dobročinstva, mudrosti, duhovnosti i umjetnosti, racionalnost je temeljni ljudski odgovor na zov zbilje. Ona nam omogućava otkriti inteligibilno ustrojstvo poretka egzistencije. Poziva nas da prevaziđemo svoju tjelesnu egzistenciju te da se povežemo sa svijetom prirode u prvenstveno racionalnom i moralnom smislu. Racionalnost nas podstiče na uspostavljanje društveno-političkog poretka zasnovanog na vrlini, pravdi i slobodi. Kur'an predstavlja gledište o čovjeku prema kojem je naše čovječanstvo oblikovano 'racionalnošću' - '*akl, nutk* i onim drugim osobinama koje su podjednako u središtu naše dužnosti da smisleno odgovorimo na zbilju. To u ontološkom smislu podrazumijeva prepoznavanje zbilje stvari onakvim kakve jesu te da ih vidimo kao "povjerenje" - *emanet* od Boga. Čovjekov odgovor na Božanski zov da zaštititi Njegovo povjerenje jeste zbog toga kako bi postao Njegov "namjesnik" - *halifa* na Zemlji, pa da se time pokori Bogu, što je doslovno značenje riječi islam. U formalnom religijskom jeziku, ova pokornost se

naziva *'ibadet* – obožavanje, najviši ljudski čin koji prevazilazi ograničenu čovjekovu egzistenciju te nas povezuje s Apsolutnim i Beskonačnim.

U tom smislu, kur'anski način promišljanja nije empirijski ili racionalistički, povijesni ili sistematični, apodiktički ili pedagoški, analitički ili opisni. Istovremeno nije ništa od toga i jeste sve od toga. On spaja konceptualnu analizu s moralnim rasuđivanjem, empirijsko promatranje s duhovnim vođstvom, povijesno kazivanje s eshatološkim očekivanjem i apstrakciju sa strogom naredbom. Kur'an je prije svega "uputa" - *hidajet* za čovječanstvo (El-Bekare, 2: 2) i nastoji nas voditi od neznanja ka znanju, od tame do svjetlosti, od nepravde i tlačenja ka slobodi. Stoga se kur'anska racionalnost proteže od empirijskog i konceptualnog do moralnog i duhovnog. Biti racionalan znači odbaciti ugnjetavanje i nepravdu te prihvatiti Božanski poziv za pravdu. Vjerovjesnik islama je definirao 'inteligentnu osobu' - *el-kejjis* kao onu koja "upravlja svojim egom te se priprema za život poslije smrti". (Tirmizi, *El-Kijameh*, 25). U islamskom pravu i teologiji, osoba mora biti 'razumna' odnosno 'inteligentna' - *'akil* da bi bila odgovorna za svoja djela, jer nema religijske odgovornosti - *teklif* bez posjedovanja razumnosti odnosno razuma - *'akl*.

U islamskoj tradiciji, ovo predstavlja osnovu moralne ontologije razuma i racionalnosti te uspostavlja jaku vezu između inteligencije, racionalnosti, vjere i vrline. Prema Harisu el-Muhasibiju (u. 857. godine), razum je "narav koja je poznata kroz svoja djela".⁴ On postupa kao načelo moralnog djelovanja te nas nastoji približiti Božanskom. Ako je neka osoba zaista inteligentna, promišlja el-Muhasibi, ona će težiti da osigura svoj spas na ovom i na onom svijetu, za što mora pravilno koristiti svoj razum. Zasnivajući svoju analizu na "plemenitosti razuma", što je i naslov njegova djela, el-Muhasibi želi pokazati jedinstvenu odliku čovjekovog razuma za uspostavljanje opravdane vjere i kreposnog života. Pravilno korištenje vjerom prosvijetljenog razuma vodi racionalnom promišljanju i moralnom ponašanju. Na isti način, vjera izražena i potkrijepljena razumom ima dubinu i sigurnost. Filozof iz 14. stoljeća, Hajder Amuli, vidi savršen sklad između vjere i razuma te uspoređuje religiju - *eš-šer'* i razum s tijelom i duhom. Baš kao što duh ne može djelovati bez tijela,

4 Haris el-Muhasibi, *Šerefu-l-'akl ve mahijjetuhu*, ur. M. A. 'Ata (Bejrut: Daru-l-Kutub el-'Ilmijeh), 1982, str. 19.

tijelo ne umije naći značenje, život i cjelovitost bez duha. Tako se “nijedna religija ne odriče razuma niti razum religije”. Ragib el-Isfahani, kojeg navodi Amuli, tvrdi izrazito nedvosmisleno da “razum nikad ne može iznaći Pravi put bez religije, a religija nikad nije kadra posjedovati jasnoću bez razuma”.⁵ Stoga logika i transcendencija sarađuju da bi otkrili prirodu stvari i ostvarili našu čovječnost. No, to se samo može dogoditi kad vidimo da čovjekov razum djeluje u širem kontekstu promišljanja i motrenja.

Razum i promišljanje u kontekstu

Glagol *'a-k-l*, umovati odnosno koristiti razum, doslovno znači držati, štititi i čuvati. Razum je taj kojim se štitimo od neistine, pogreške i zločinstva. Tako *ma'kul* znači ‘tvrđava’. To je isto značenje koje se prenosi u engleskom izrazu “*intelligent person* - inteligentna osoba”. Ovo osnovno značenje razuma se ne treba olahko uzimati, jer čini osnovu suštinske sastavnice promišljanja i motrenja u svojstvu prikladnog ljudskog odgovora na zov zbilje. Nasuprot pokušajima svodenja razuma i racionalnosti na logičku sposobnost i proceduralno rasuđivanje, razum kao načelo istine i kao instrument znanja predstavlja susret sa zbiljom stvari. Promišljanje ne podrazumijeva samo nabranje fizičkih svojstava stvari ili logičke odnose koncepata. Ono je više od pukog mentalnog predstavljanja stvari jer, kao što muslimanski filozofi tvrde, mentalna apstrakcija nam daje samo određenu sliku zbilje. Kao i sve mentalne apstrakcije, ova slika je zamrznuta te se nikad ne može u potpunosti izjednačiti sa samom zbiljom.

Apstraktni koncepti su ključni za racionalno promišljanje i oblikovanje ideja. Međutim, promišljanje zahtijeva nešto više od apstrakcije i korištenja koncepata. Ono se odvija u kontekstu susreta sa zbiljom te nas stavlja u odnos s nečim većim od nas. Promišljanje podrazumijeva gledanje, opažanje, slušanje, čuvenje, razmišljanje, motrenje te izvlačenje odgovarajućih praktičkih i moralnih zaključaka. Ono podrazumijeva odazivanje onome što susrećemo. Uključuje racionalnu analizu, ali i

5 Hajder Amuli, *Džam'el-esrarve menba' el-envar*, ur. Henry Corbini Osman Yahia (Teheran: Department d'iranologie de l'institut franco-iranien de recherche, 1968), str. 372-3.

moralnu privrženost. U svom najdubljem smislu, promišljanje nas sprečava da vidimo stvari kao sredstvo za postizanje određenog cilja. Ono osporava instrumentalnu racionalnost i na ontološkom i na duhovnom osnovu. Kao što ću uskoro razmotriti, ako je svijet stvorio Bog, onda se ne može svesti na korist. On ima suštinsko značenje i vrijednost neovisno o nama.

U načelu, nema ništa što je suštinski loše u ideji da postignemo određeni stepen racionalnosti slijedeći pravila i procedure. Slijedenje pravila se sigurno može doživljavati kao racionalan čin i biti korisno u našem svakodnevnom životu, naučnim istraživanjima, ekonomskim odlukama, političkom životu i tako dalje. No, iako ima svoje prednosti, instrumentalna racionalnost se kreće po površini ljudskog subjektiviteta te nas nužno ne povezuje sa zbiljom. Slijedenje pravila ne osigurava racionalan ishod. Možda slijedimo proceduru i stižemo do određenih zaključaka, premda ishod može biti najiracionalnija stvar, pa čak i propast. Kao i mnoge autokracije, nacisti, naprimjer, imali su pravilima ograničenu, proceduralno 'racionalnu' vladavinu u Njemačkoj. Ali njihov instrumentalistički pristup religiji, povijesti, nauci i politici je uništio sâmô značenje čovječnosti. Sadržaj i suština onoga što činimo također mora imati racionalnu osnovu.

Kur'an podržava suštinski pogled na racionalnost tvrdeći da ne samo naši instrumenti i procedure, već i naši osnovni pojmovi i koncepti trebaju biti primjereno racionalni te prilagođeni zbilji stvari. Suštinski pogled na racionalnost proizlazi iz unutarnje inteligibilnosti egzistencije kao Božijeg stvaranja. Svaki racionalan čin s naše strane jeste čin usklađivanja s načelom razuma ugrađenog u prirodu stvari. Šta god narušava ovo načelo, vodi nas u područje iracionalnog.

Suštinsku racionalnost također podržava antropologija samog razuma. Većina muslimanskih mislilaca drži da razum odgovara na empirijske datosti i apstraktne pojmove posredstvom sopstvenih prirodnih svojstava. Ne bivajući hipotetička *tabula rasa*, razum odražava glavne osobine egzistencije čiji je on dio. Ragib el-Isfahani razum dijeli na: '*aklmatbu*' – "urođeni razum" i '*aklmesmu*' – "stečeni razum". *Mesmu*' doslovno znači ono što se čuje, pri čemu se misli na stvari naučene slušajući od

drugih. On približno odgovara iskustvu i upućuje na kontekst ljudskih odnosa. Urođeni razum ukazuje na našu urođenu sposobnost shvatanja inteligibilnog poretka i istine o stvarima. Upravo kroz urođeni razum nastanjujemo inteligibilni svijet. Stečeni razum jeste ono što učimo 'slušajući' od drugih te ukazuje na kontekst društvenih odnosa i jezičkih oblika kojima imenujemo stvari.

Urođeni i stečeni razum su isprepleteni, ali 'urođeni razum' ima prednost nad 'stečenim razumom'. Isfahani, koji pripisuje ovu podjelu Imamu Aliju ibn Ebi Talibu, kaže da baš kao što je sunčeva svjetlost beskorisna kad je oko slijepo, stečeni razum ne može učiniti ništa dobro kad je urođeni razum iskvaren.⁶ Stoga razum djeluje dvosmjerno: u svom urođenom obliku, djeluje iznutra i izvana. On susreće i posvjedočuje vidljivi svijet kroz svoja urođena svojstva. To je dio *fitre* – osnovne ljudske prirode, koja je naš pendžer u svijet egzistencije, pa stoga mora biti zaštićena da bi dobro 'vidjela'.⁷ U svom stečenom obliku, razum se pomjera sa spoljašnjeg na unutarne te prima krhotine empirijskih datosti i utisaka iz vanjskog svijeta. On je spoj ovog dvoga, unutaršnjeg i izvanjskog, koji nam daje potpuniju sliku uloge razuma u odnosu na zbilju. Međutim, ova se temeljna uloga razuma uvijek odvija unutar većeg konteksta ontološke znakovitosti i epistemičke sposobnosti.⁸

Najosnovnija uloga razuma/intelektu jeste djelovati kao zrcalo da bi odražavalo unutarne značenje i poredak stvari. Obavljajući taj zadatak, intelekt ima poseban odnos s Božanskim, zato što potiče iz Božanske Prirode. Ono što intelekt otkriva kao poredak, nužnost i inteligibilnost

6 Ragib el-Isfahani, *el-Mufredat fi garibi-l-Kur'an* (Istanbul: Kahraman Yayinlari, 1986), str. 51. I Haris el-Muhasibi i el-Gazali ukazuju na ovu dvostruku definiciju razuma; vidjeti: el-Muhasibi, *Šerefu-l-akl*, str. 20.

7 El-Farabi ovo prepoznaje kao jedno od šest značenja 'akla; vidjeti: el-Farabi, *Risaleh fi-l-akl*, ur. Maurice Bouyges (Bejrut, Libanon: Daru-l-Mašrik, 1983), str. 8-9.

8 Kasnija filozofska tradicija je razvila jednu razrađenu epistemologiju i antropologiju razuma koja uključuje 'akl hejulani odnosno 'akl bi-l-kurveh – materijalni ili potencijalni intelekt, 'akl bi-l-ḥil – aktualizirani intelekt, 'aklmustefad – stečeni intelekt i konačno 'akl fa'al – aktivni intelekt. Pošto ovdje ne mogu raspravljati o ovim kasnijim tumačenjima, samo ću ukazati na temeljne tekstove filozofa. Za el-Kindijevo raspravu i razvrstavanje 'akla, koja je prva među filozofima, vidjeti njegovo djelo: *Risaleh fi-l-akl* - 'O intelektu', ur. Jean Jolivet u: *L'Intellectselon Kindi* (Lajden, Holandija: E. J. Brill, 1971). El-Farabi u potpunosti razvija el-Kindijevo početno istraživanje u svojim različitim djelima; vidjeti posebno: *Risaleh fi-l-akl*. Ibn Sina razmatra 'akl te njegove vrste i uloge u svojim raznorodnim radovima uključujući *Šifa'* i *Nedžat*, ali i *el-Mebde' ve-l-me'ad*. Za opsežno istraživanje njihovih gledišta s obzirom na grčku pozadinu, vidjeti: Davidson, Herbert A., *Al-Farabi, Avicenna, and Averroes on Intellect: Their Cosmologies, Theories of the Active Intellect, and Theories of Human Intellect* (New York/Oxford: Oxford University Press, 1992).

u univerzumu jeste odraz same Božije Prirode i Volje. Mulla Sadra pruža živopisan opis ovog obzira intelekta:

Intelekt, pošto nema vela između njega i Prve istine [Boga], umije samostalno svjedočiti bît Istine [Boga]... ne postoji zakrivanje između njih dvoje... [Bog] Se sigurno može očitovati intelektu, a očitovanje se ovdje odvija posredstvom čistog [razotkrivanja] bîti [Božije]. Nema obzira ili svojstva koji je dodan Božanskom, niti drugog bića koje se dodaje [intelektu]. Suština intelekta je poput uglačanog ogledala na kojem sija oblik Istine. Na samom ogledalu ne postoji egzistencijalni entitet izuzev odraženog oblika, a odraženi oblik nije ništa drugo doli oblik povezan s Istinom. Zbog toga u suštini intelekta nema ništa drugo izuzev oblika Istine i Njenog bogoočitovanja. Ovdje ne postoje dvije stvari: egzistencija intelekta i očitovanje Istine Koja mu se očituje, zato što jedno biće nije kadro posjedovati dvije egzistencije. Na isti način, dva [različita] oblika ne mogu proizlaziti od Boga na jedan jedinstven način. Zbog toga su mudraci - 'urefa' kazali da [Se] Bog ne očituje dva puta u istom obliku. Stoga je poznato da egzistencija intelekta nije ništa doli očitovanje Uzvišenog Boga intelektu posredstvom Svoga Oblika; a oblik Božije bîti je sam po sebi Njegova Vlastita Bît, a ne nešto što Mu je nadodano.⁹

Vokabular promišljanja u Kur'anu

Kur'an koristi brojne izraze koji su blisko povezani s razumom/intelektom i promišljanjem. *Tefekkur* – “promišljanje”, *kalb* – “srce”, *fu'ad* – “unutarnje srce” i *lubb* – doslovno “sjeme” u značenju “suštinskog srca”, jesu među tim izrazima, a svaki odgovara različitom obziru čina opažanja, promišljanja i razmišljanja. Postoje i drugi izrazi koji spadaju u isto semantičko polje riječi ‘*akl*’: ‘*ilm* – “znanje”; *feh*m – “razumijevanje”; *fikh* – “opažanje/razumijevanje”; *idrak* – “shvaćanje”; *šu'ur* – “svijest”; *burhan* – “demonstracija”; *hudždžeh* – “dokaz”; *bejjineh* – “jasan dokaz”; *sultan* – “neumljiv dokaz”; *furkan* – “razlučivanje”; *tedebbur* – “razmatranje”; *nutk* – “pričanje/promišljanje”; *hukm* – “sud”; *hikmet* – “mudrost” i *zikr* – “prisjećanje/zazivanje”. Kur'ansko korištenje ovih izraza, čije potpuno

9 Mulla Sadra, *Risāletel-ḥašr*, ur. s perzijskim prijevodom M. Hvāždževī (Teheran: Intišārāt-iMevlevī, 1998), str. 85-6.

obrazloženje zahtijeva jednu odvojenu studiju, uspostavlja kontekst objedinjenog promišljanja u kojem naš susret sa zbiljom raskriva drukčije vidove sveuključive zbilje egzistencije. Još važnije, ono dovodi do načina promišljanja koji spaja empirijsko promatranje, racionalnu analizu, moralno prosuđivanje i duhovnu prefinjenost.

Ovaj bogati vokabular ukazuje na cjelovitost opažanja i promišljanja. Nasuprot kategoričkim razlikama između osjetilnog opažanja i konceptualne analize, naš prirodni, odnosno 'prvorazredni' susret sa stvarima odvija se kao jedno jedinstveno iskustvo. Opažajući stvari, naši čulni organi i razum saraduju. Oštre razlike između osjetilnih svojstava, koja odgovaraju fizičko-materijalnom svijetu, i intelektualnih pojmova, koji odgovaraju svijetu uma, jesu odrazi kartezijanskog račvanja između *res extensa* i *res cogitans* te nam jedva daju tačan opis stvarnog čina opažanja i razumijevanja. Ove kategorije pripadaju 'drugorazrednom' razmišljanju o zbilji, pomoću čega razlikujemo subjekat i objekat, spoznavaoca i spoznatô, promatrača i promotrenô, mentalnô i materijalnô i tako dalje. Naš prvorazredni susret sa svijetom se odvija u drukčijem kontekstu.

Cjelovitost našeg epistemičkog iskustva sa stvarima proizlazi iz cjelovitosti egzistencije. Spoznavanje kao susret znači da stojimo pred našim predmetom znanja. To nas stavlja u poseban odnos sa zbiljom stvari u kojem odgovaramo na nju posredstvom svojih epistemičkih sposobnosti radije negoli stvaramo njeno značenje na jedan samoreferentan način. Ovo značenje spoznavanja kroz razum odražava se u jednom od korijenskih značenja riječi '*akl*, a to je svezati, povezati, dovesti u vezu. Razum nas veže za istinu i tako otvara novo obzorje izvan uobičajenog lanca uzrokâ. Vodoravno, čovjekov razum se kreće između i preko činjenica i koncepata pa ih međusobno povezuje. Okomito, on povezuje ono što je niže s onim što je više. Kur'an ustrajava na usklađivanju ove dvije ôse uzročnosti: vodoravnoj, koja uređuje svijet fizičkih uzroka, i okomitoj, koja uvodi 'Božansku naredbu' - *emr* u prirodno područje. Ne postoji proturječje između njih dvije, već slijede različita pravila. Dan i noć prate jedno drugo kao dio prirodnog poretka u kojem živimo i nema kršenja ovog pravila. Ali isto tako *Ono što On uradi kad nešto poželi jeste*

samo da za to kaže: “Budi”, i to bude (Ja-Sin, 36: 82). Svaka oblast egzistencije zahtijeva različitu vrstu promišljanja.

Razrađeni vokabular opažanja, rasuđivanja i promišljanja koji Kur'an upotrebljava iziskuje se samom prirodom zbilje. Višeslojna i višedimenzionalna zbilja ne može se opažati jednim spoznajnim metodom. Ona zahtijeva veći alat konceptualnih sposobnosti. U vezi s tim, Kur'an govori o ‘*alemu-l-gajbu* – “svijetu nevidljivog” i ‘*alemu-š-šhadetu* – “svijetu vidljivog”. Nevidljivi svijet se odnosi na ono područje egzistencije poznato samo Bogu. Bog je dao naznake ovog svijeta, ali nikakvo opsežno znanje o njemu nije stavljeno na raspolaganje. Premda nedostupno čovjekovu iskustvu, nevidljivi svijet usmjerava naš susret sa svijetom vidljive egzistencije pa tako djeluje kao putokaz našim konceptualnim analizama i moralnim sudovima. U metafizičkom i moralnom smislu, on uređuje stvari vidljivog svijeta u kojem živimo. Ono što je upečatljivo u vezi s kur'anskim pojmom “vidljivi svijet” jeste to da se njegovo pravilno opažanje zasniva na iskustvu ‘posvjedočenja’ - *mušahedeh*, koje se razlikuje od gledanja i viđenja. Posvjedočenje podrazumijeva stajanje pred onim što se predstavlja. Ono sadrži gledanje i viđenje, ali i prisustvovanje. Posvjedočenje je više kao iskustvo gledanja nekog krajolika i posjedovanja geštalt percepcije istog. Motreći određeni krajolik, mi se krećemo između dijelova i cjeline te svaki put otkrivamo novu povezanost.

U tom smislu, naš susret sa zbiljom stvari jeste racionalan i konceptualan proces, ali se odvija unutar većeg konteksta inteligibilnosti i znakovitosti koji prevazilaze čisto logičko i diskurzivno promišljanje. Koncepti koji nisu stvoreni u vakuumu odgovaraju raznolikim obzirima zbilje te se pojavljuju u našem susretu sa zbiljom, koja se u Kur'anu opisuje kao “svjedok istine”. Otuda ‘vidimo’ svjetlost, ‘dodirujemo’ drvo, ‘mirišemo’ ružu, ‘kušamo’ višnju, ‘opažamo’ dimenziju, ‘mislimo o’ beskonačnosti, ‘imamo svijest o’ blizini vode, ‘razaznajemo’ između neke stvari i njene sjenke, ‘razumijemo’ naredbu, ‘odgovaramo’ na poziv, ‘potčinjavamo se’ istini, ‘prihvatamo’ dokaz, ‘motrimo’ smisao života i tako dalje. Svi ovi epistemski činovi govore nešto o našim mentalnim i konceptualnim sposobnostima uz pomoć kojih razumijevamo svijet. Ali što

je još važnije, one odgovaraju nečemu izvan nas te proširuju vidik našeg subjektiviteta.

S engleskog preveo:
Haris Dubravac

Uloga imama u procesu organiziranja i održavanja analfabetskih kurseva u Socijalističkoj Bosni i Hercegovini u 1947. godini

Dr. sci. Adis Sultanović

Imam u MIZ Sarajevo
sultanadis@gmail.com

Sažetak

Jedan od najvažnijih ciljeva kulturno-prosvjetne politike koju je Komunistička partija Jugoslavije proklamirala u vrijeme dolaska na vlast bio je opismenjavanje stanovništva. Shodno tome, u radu se analizira proces opismenjavanja stanovništva u socijalističkoj Bosni i Hercegovini po završetku Drugog svjetskog rata, prvenstveno kroz održavanje analfabetskih kurseva. Prema tome, poseban akcenat interesovanja autor je stavio na angažiranost Islamske zajednice u BiH po pitanju postratnog opismenjavanja stanovništva kroz analfabetske kurseve. U drugom dijelu rada autor tematizira ulogu džemat-skih imama u organizaciji i vođenju analfabetskih kurseva kod osoba uzrasta od 15 do 45 godina, 1947. godine na širem području Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: analfabetski kurs, Islamska zajednica u BiH, imam, imamat i džemat.

Uvod

Cjelokupna politička moć u Federativnoj narodnoj republici Jugoslaviji (FNRJ) bila je koncentrirana u rukama Centralnoga komiteta (CK)

Komunističke partije Jugoslavije (KPJ), odnosno njegova najužeg tijela Politbira predvođenog Josipom Brozom. Naravno, jedinstvo političke i državne vlasti počevši od saveznog nivoa do najnižih lokalnih tijela vlasti garantiralo je neupitnost u provedbi zacrtanih političkih ciljeva. Jedan od najvažnijih ciljeva kulturno-prosvjetne politike koju je KPJ proklamirala u vrijeme dolaska na vlast bio je opismenjavanje stanovništva, podizanje kulturno-prosvjetnog nivoa stanovništva, razvoj školstva i dr. Rad na opismenjavanju posmatran je kao preduvjet za daljni kulturno-prosvjetni rad u socijalističkom društvu. Vlast je nastojala osposobiti što veći broj stanovnika za uključivanje u društveno-politički život - privredu, proizvodnju i izgradnju i omogućiti ideološko i agitaciono-propagandno djelovanje preko štampe i literature na što šire slojeve dotada nepismenog stanovništva. U složeni proces opismenjavanja stanovništva poslije Drugog svjetskog rata, uključena je bila i Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, stavljajući se na raspolaganje sa svojim resursima, a posebno sa svojim službenicima - imamima. Od imama u džematima Islamska zajednica je tražila da održavaju analfabetske kurseve za nepismeno stanovništvo, tj. za svoje džematlije. U nastavku ovog rada objasniti ćemo ulogu i značaj angažmana imama u procesu opismenjavanja stanovništva u socijalističkoj Bosni i Hercegovini.

Analfabetski kursevi u FNRJ/NR BiH poslije 1945. godine

Kulturne i prosvjetne aktivnosti FNRJ poslije 1945. godine većinom su nazivane narodno prosvjeđivanje. Jedan od veoma važnih segmenata narodnog prosvjeđivanja u novoj Jugoslaviji (NR BiH) poslije rata bilo je smanjivanje i suzbijanje nepismenosti kod stanovništva. Smatrajući kako nepismen čovjek nije samo „neprijatelj prosvjete“ nego i „političkog i društvenog života“, budući da „nepismen čovjek stoji izvan politike“, započela je široka kampanja opismenjavanja odraslih. Ovaj proces je započeo još tokom ratnih događanja, kako napominje Marina Beus, i to organiziranjem kurseva za opismenjavanje u partizanskim jedinicama na „oslobođenom“ području države. Prema dostupnim podacima, u NR BiH je sredinom 1945. godine bilo oko 952.000 odraslih nepismenih

osoba ili 72%, od čega je oko 250.000 bilo iznad 45 godina. Najveći postotak nepismenih odnosio se na seosko stanovništvo i radničku klasu.¹

Program rada na narodnom prosvjećivanju osmišljen je u samom državno-partijskom vrhu i prenosio se do prosvjetnih odjela najnižih lokalnih nivoa koji su bili zaduženi za animiranje i angažiranje svih društvenih slojeva. Prva instanca u vođenju narodnog prosvjećivanja bilo je Ministarstvo prosvjete NR BiH a zatim prosvjetna odjeljenja na nivou okružnih, sreskih i mjesnih narodnih odbora. Najbliži narodu bili su upravo mjesni prosvjetni odbori, formirani u okvirima mjesnih narodnih odbora. U prosvjetni odbor ulazili su rukovodioci svih oblika kulturno-prosvjetnog rada lokalne zajednice, jedan od mjesnih učitelja, istaknutiji prosvjetni radnici itd.² Od mjesnih prosvjetnih odbora očekivalo se da najviše doprinesu narodnom prosvjećivanju i to ponajviše kroz organiziranje analfabetskih kurseva u lokalnim sredinama.³

Analfabetski kursevi su bili najekonomičniji i tada najsvrsishodniji način da se pretežno nepismeno stanovništvo Bosne i Hercegovine i postratne Jugoslavije opismeni. U nastavnom planu i programu za analfabetske kurseve istaknuto je da je cilj njihovog osnivanja suzbijanje nepismenosti, te da oni trebaju obuhvatiti sve nepismene od 14 do 45 godina kao i djecu odraslu za školu u mjestima gdje nema škole.⁴ Stručno vođenje ovih kurseva povjereno je, kako napominje M. Beus, učiteljima, ali i nestručnim poučavateljima, uglavnom partijskim aktivistima, koji su prije postupka opismenjavanja prolazili kratki kurs iz metodike opismenjavanja. Kursevi su organizirani uglavnom u zimskom periodu u večernjim satima. U cilju povezivanja pismenosti i općeg obrazovanja organizirani su i kursevi općih znanja namijenjeni omladini iznad 14 godina koji su trebali produbiti i upoznati mlade s „istorijom narodnooslobodilačke borbe i njenim tekovinama“, te stručni i kursevi za produženo

- 1 Marina Beus, „Prosvjetna politika u službi ideološkoga pre/odgoja u Hercegovini (1945.-1952.)“, *Hercegovina*, 2, 2016, str. 255.
- 2 Semir Hadžimusić, „Lukavački srez, administrativno-teritorijalne i društveno-ekonomske karakteristike, 1945.-1947. godine“, *Gračanički glasnik*, br. 39, XX, 2015, str. 80.
- 3 Jasmin Jajčević, „Opismenjavanje u Tuzli u periodu 1945-1953. godine“, *Baština sjeveroistočne Bosne*, br. VII, 2015, str. 26.
- 4 Semir Hadžimusić, „Opismenjavanje stanovništva u sjeveroistočnoj Bosni u periodu obnove“, *Arhivska praksa*, II, 21, 2018, str. 94.

obrazovanje.⁵ Pored analfabetskih kurseva organizirane su i čitalačke grupe, kao dodatna nastava polaznicima i svršenicima analfabetskih kurseva. Na njima se produbljivalo i usavršavalo znanje naučeno na kursevima te vršena tzv. ideološka i partijska nadgradnja polaznika.⁶

Prema dostupnim podacima u NR Bosni i Hercegovini je u periodu od 1945. do 1951. godine, održano 44.072 analfabetskih kurseva na kojima je opismenjeno 709.437 osoba. Među njima je bilo 256.223 muškaraca i 453.214 žena. Sagledavajući dobnu strukturu treba naglasiti da je njih 508.034 bilo mlađe od 25 godina starosti, dok su preostale 201.403 opismenjene osobe bile iznad 25 godina starosti.⁷

Islamska zajednica u BiH i analfabetski kursevi u 1947. godini

Da je Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini prije Drugog svjetskog rata bila uključena u proces opismenjavanja bošnjačkog stanovništva svjedoči inicijativa na suzbijanju nepismenosti. Tu inicijativu je 1938. godine pokrenuo Vakufsko-mearifski saborski odbor, koji je u tu svrhu dao izraditi i štampati odgovarajuću količinu početnica za nepismene i druge prigodne literature. Pri sreskim vakufskim povjerenstvima osnovani su posebni odbori za realizaciju spomenute akcije, uključujući mjesne imame, učitelje i profesore. Bilo je planirano da se analfabetskim kursevima i distribucijom popularnog štiva smanji veliki broj nepismenih osoba među Bošnjacima koji je krajem 1930-tih iznosio: 87,65% žena i 56,46% muškaraca. Važno je napomenuti i to da se manji broj nepismenih nalazio u gradovima i većim naseljima, dok je u selima, zbog nedostatka škola, bilo pretežno nepismeno stanovništvo. Na čelu cjelokupne kampanje bio je Glavni odbor za suzbijanje nepismenosti osnovan pri Ulema-medžlisu sa reisom Spahom na čelu,⁸ što dodatno potvrđuje ozbiljnost problema nepismenosti među Bošnjacima kao i

5 M. Beus, „Prosvjetna politika u službi ideološkoga pre/odgoja u Hercegovini (1945.-1952.)“, str. 256.

6 Na području lukavačkog sreza, analfabetske kurseve su pored učitelja vodili i mualimi. S. Hadžimusić, „Lukavački srez, administrativno-teritorijalne i društveno-ekonomske karakteristike, 1945.-1947. g.“, str. 81-82.

7 M. Beus, „Prosvjetna politika u službi ideološkoga pre/odgoja u Hercegovini (1945.-1952.)“, str. 258.

8 Semir Hadžimusić, „Opismenjavanje stanovništva Bosne i Hercegovine u periodu narodnooslobodilačkog rata (1941-1945)“, *Historijski pogledi*, II, 2, 2019, str. 255.

spremnosti Islamske zajednice u BiH da doprinese njegovom rješavanju ili ublažavanju.

Poslije Drugog svjetskog rata, Islamska zajednica u BiH bila je uključena u aktivnosti nove (komunističke) vlasti na planu opismenjivanja stanovništva Bosne i Hercegovine. Naime, Ulema-medžlis u Sarajevu je u prvim poslijeratnim godinama upućivao raspise organima i službenicima Islamske zajednice u BiH s ciljem ukazivanja na značaj njihovog učešća u održavanju analfabetskih kurseva, kao i u ostalim kulturno-prosvjetnim akcijama. Tim podovom je Ulema-medžlis u Sarajevu, 20. februara 1947. godine, uputio „Raspis“ svim sreskim vakufsko-mearifskim povjerenstvima. U istom je decidno propisano „da će svi službenici Islamske vjerske zajednice pored svoje redovne dužnosti, u saradnji sa Narodnom vlašću primati obaveze održavanja analfabetskih tečajeva, tečajeva produžnih znanja, pomaganje raznih kulturnih prosvjetnih akcija, te će u svojoj sredini u džematu, djelovati u tom smislu da bi se što prije postigli što veći uspjesi u kulturno-prosvjetnom uzdizanju širokih narodnih slojeva.“⁹

Pored toga, imamima se sugeriralo da shodno novim društveno-političkim okolnostima govore muslimanima sljedeće životne upute: „Rad je najveće imanje; vaspitati narod u radu znači i vršiti vjerske dužnosti; pomoću rada se omogućuje vršenje vjerskih dužnosti zekata i hadža; učestvovati u obnovi i izgradnji zemlje znači vršiti patriotsku dužnost i dr.“¹⁰

U spomenutom „Raspisu“ se konstatiraju i teške postratne materijalne prilike u bosanskim džematima: „Mnogo domova je popaljeno i porušeno, mnogo je naselja stradalo, mnogo je džamija, mekteba i medresa popaljeno i porušeno, pa je potrebno da službenici Islamske vjerske zajednice objašnjavaju smisao hadisa koji glasi: ‘Alejkum bi-l-džemati’, što u širem smislu riječi znači: ‘Zajedničkim naporima, udruživanjem,

9 A BiH, KVPBiH, kut. 1, br. 41/47, Raspis Ulema-medžlisa u Sarajevu upućen sreskim vakufsko-mearifskim povjerenstvima na području ovog Ulema-medžlisa, 20.2.1947, str. 1.

10 A BiH, KVPBiH, kut. 1, br. 41/47, Raspis Ulema-medžlisa u Sarajevu upućen sreskim vakufsko-mearifskim povjerenstvima na području ovog Ulema-medžlisa, 20.2.1947, str. 2.

zajedničkim stvaralaštvom i zajedničkom pomoći treba rješavati sve zadatke i ispunjavati sve obaveze s ciljem da se postigne opća sreća.”¹¹

Primjetno je da Islamska zajednica u teškim društveno-političkim okolnostima poziva muslimane na zajedništvo, posebno u svim društveno korisnim poslovima. Među tim poslovima svakako se podrazumijeva i opismenjavanje kroz analfabetske kurseve, ali i na druge oblike opismenjavanja Bošnjaka, kao što je upisivanje (ženske) djece u škole isl.

Ulema-medžlis u Sarajevu je, 3. novembra 1947. godine, uputilo još jedan „Raspis“ lokalnim organima – povjerenstvima, a koji se odnosio na opismenjavanje i prosvjećivanje bošnjačkog stanovništva. Povod za ovaj „Raspis“ bilo je to što Ulema-medžlis u Sarajevu nije dobio izvještaje iz kojeg bi se, kako se navodi, „moglo steći uvjerenje da su se područni vjerski službenici IVZ založili u dovoljnoj mjeri u tom poslu.”¹² Međutim, treba napomenuti da je ovo period kada je prekinuto djelovanje većine džematskih odbora,¹³ i kada se komunikacija nižih organa sa višim organima Islamske zajednice u BiH odvijala otežano ili nikako.

Predmetnim raspisom posebno je naglašena važnost narodnog prosvjećivanja u kontekstu Petogodišnjeg plana komunističke vlasti. Stoga je akcentirano da se ne smije dozvoliti „da ostane nepismen nijedan član IVZ“. Vjerski službenici IZ u BiH - imami, mualimi, muderisi, džematski imami i drugi ponovo su pozvani da pruže punu pomoć u aktivnostima na prosvjećivanju naroda, tako što će sve „nepismene muslimane i muslimanke do 45 godina starosti“ pozvati da se prijave i redovno pohađaju analfabetske kurseve. Nadalje, vjerski službenici IZ u BiH su dobili zadaću da održavaju analfabetske kurseve u svim sredinama gdje postoje uvjeti za njihovo izvođenje, kao i da upute svu doraslu muslimansku mušku i žensku djecu da se upišu u osnovne škole: „Dužni smo podjednako dati i muškoj i ženskoj djeci dobar islamski odgoj kućnim vaspitanjem i svojim ličnim primjerom, a naporedo s tim i školsko vaspitanje

11 A BiH, KVPBiH, kut. 1, br. 41/47, Raspis Ulema-medžlisa u Sarajevu upućen sreskim vakufsko-mearifskim povjerenstvima na području ovog Ulema-medžlisa, 20.2.1947, str. 3.

12 A BiH, KVPBiH, kut. 1, br. 158/47, Raspis svim organima i vjerskim službenicima Islamske vjerske zajednice na području ovog Ulema-medžlisa, 03.11.1947, str. 1.

13 Denis Bećirović, *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini u vrijeme avnojevske Jugoslavije (1945-1953)*, Zagreb-Sarajevo: Bošnjačka nacionalna zajednica za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju - Islamska zajednica u Hrvatskoj, Medžlis Islamske zajednice Zagreb - Institut za istoriju Sarajevo, 2012, str. 333.

kroz škole i tečajeve.¹⁴ Fokus je stavljen i na fenomen onemogućavanja školovanja muslimanske ženske djece od strane „zaostalih ljudi“. Shodno ovoj problematici, vjerski službenici IZ u BiH su pozvani da „ustanu protiv svih zabluda i pogrešnih shvatanja zaostalih ljudi po pitanju neškolovanja ženske muslimanske djece.“¹⁵

Izveštaji džematskih imama o analfabetskim kursevima u NR BiH 1947. godine

Prema raspisu Ulema-medžlisa u Sarajevu iz 1947. godine, br. 556/47 i 2252/47, džematski imami su bili dužni da podnesu izvještaj o analfabetskim kursevima i drugim prosvjetnim aktivnostima na području njihovog imamata - džemata. U arhivskoj dokumentaciji Islamske zajednice u BiH postoji samo nekoliko takvih izvještaja džematskih imama nastalih krajem 1947. godine. U nastavku rada prezentirat ćemo samo one koji su metodološki korektno postavljeni i omogućavaju proučavanje podataka od interesa za ovaj rad.

„Izveštaj o analfabetskim kursevima i drugim prosvjetnim aktivnostima“ u imamatu džemata Delijaš, kotar Sarajevo, sačinio je 26. decembra 1947. godine džematski imam Mustafa ef. Fazlić. Na samom početku „Izveštaja“ se pojašnjava činjenica da je Mustafa ef. Fazlić obišao sva sela svog džemata, prilikom čega je posjetio svoje džematlije (muslimane) govoreći im o važnosti pismenosti u skladu s vjerskim propisima. Vrijedan pažnje je i podatak da je Mustafa ef. Fazlić zapravo prvi vjerski službenik Islamske zajednice u BiH na području imamata Delijaš koji je počeo s organizacijom i održavanjem analfabetskih kurseva. U nastavku ovog „Izveštaja“ taksativno su pobrojane informacije o pet analfabetskih kurseva u selima za muške i ženske osobe uzrasta od 15 do 45 godina, koje su prikazane u sljedećoj tabeli.

14 A BiH, KVBiHP, kut. 1, br. 158/47, Raspis Ulema-medžlisa u Sarajevu upućen svim organima i vjerskim službenicima Islamske zajednice na području ovog Ulema-medžlisa, 3.11.1947, str. 1.

15 A BiH, KVBiHP, kut. 1, br. 158/47, Raspis Ulema-medžlisa u Sarajevu upućen svim organima i vjerskim službenicima Islamske zajednice na području ovog Ulema-medžlisa, 3.11.1947, str. 2.

R/br.	Selo sa kursom	Muškarci 15-45 godina	Žene 15-45 godina	Ukupno	Rukovodilac kursa
1	Delijaš	37	27	64	Fazlić Mustafa
2	Durakovići-Boljanovići	14	10	24	Šehović Mujo
3	Sjeverovići	8	8	16	Mizdrak Sejfo
4	Balibašići-Krsmanići	15	15	30	Koso Osman – Koso Sejda
5	Jelačići-Slaljevići	30	20	50	Katana Čamil
6	Ukupno:	104	80	184	6

Tabela br. 1 Analfabetski kursevi u imamatu Delijaš, 1947. godina¹⁶

Detaljnijim uvidom u sadržaj tabele primjetan je značajan angažman vjerskih službenika Islamske zajednice na području imamata Delijaša, posebno kada se uzme ukupan broj od 184 muslimana i muslimanki koji su upisali i pohađali analfabetski kurs. Važno je ukazati i na podatak da je 80 muslimanki upisalo i pohađalo ove kurseve. U nastavku se primjećuje i vrijedan angažman džematskog imama Mustafe ef. Fazlića, kod kojeg je u Delijašima najveći broj kandidata (64) upisalo i pohađalo analfabetski kurs. U „Izvještaju“ se još konstatira da je pored svih napora vjerskih službenika IZ, broj onih koji se nisu uspjeli upisati na kurs bio veći i to zbog, kako se navodi, „pomanjkanja rukovodioca kursa na terenu“.¹⁷ Dakle, činjenica je da su vjerski službenici IZ na području ovog imamata uspjeli animirati značajan broj muslimana za neki od analfabetskih kurseva, ali je njihov broj bio nedovoljan da se odgovori potrebama muslimana u lokalnoj zajednici.

Govoreći o pitanju pohađanja školske nastave kod muslimanske djece, Mustafa ef. Fazlić napominje da je poslije rata, čim je otvorena osnovna škola u Delijašu stupio u kontakt s učiteljem, te da mu je dao podatke iz domovnice za muslimansku djecu. Također se obraćao roditeljima djece koja su bila školskog uzrasta, upozoravajući ih na dalekosežne posljedice ukoliko djecu ne upišu u školu: „Ostaće vam djeca gora od vas s obzirom na buduća vremena, koja traže i tražiće samo pismene i svjesne ljude da žive.“ Ovaj navod vjerno svjedoči o jednom teškom vremenu, u

¹⁶ A RIZBiH, Ulema-medžlis (dalje: UM), kut. 4, br. 2252, Izvještaj iz imamata džemata – Delijaš, 26.12.1947, str. 1.

¹⁷ A RIZBiH, UM, kut. 4, br. 2252, Izvještaj iz imamata džemata – Delijaš, 26.12.1947, str. 1.

kojem je nepismenost preovladavala kod muslimanskog stanovništva. Svi podaci svjedoče o grčevitoj borbi imama u lokalnoj zajednici, jer su u namjeri da se stanje popravi, ustrajno tražili da se muslimanska djeca upisuju u škole. Međutim, na području ovog imamata se nisu mogla sva muslimanska djeca upisati u školu, budući da je poslije rata bila osposobljena samo jedna osnovna škola, koja nije imala kapacitete da primi svu djecu u školske klupe. Na kraju ovog „Izvještaja“ nalaze se podaci o upisivanju i pohađanju muslimanske djece u osnovnoj školi u Delijašu. Prema dostupnim podacima, „broj upisane muslimanske djece je 47 muške i 2 ženske. Broj neupisane muslimanske djece je 30 muške i 15 ženske djece.“ Pored toga, džematski imam Mustafa ef. Fazlić obavijestio je Ulema-medžlis u Sarajevu o tome da nije bilo islamske vjeronauke kao školskog predmeta u školi. Stoga je, kako kaže, uputio molbe Okružnom narodnom odboru i Mjesnom narodnom odboru Delijaš da se riješi ovaj problem, ali „bez ikakvog rezultata.“¹⁸ Pojašnjenja radi, u ovom periodu su diljem Bosne i Hercegovine evidentne akcije organa vlasti u onemogućavanju održavanja islamske vjeronauke u školama.¹⁹

„Izvještaj o održanim analfabetskim kursovima“ u imamatu džemata Breza, kotar Visoko, sačinio je 31.12.1947. godine džematski imam Ismet ef. Smajlbegović. Na osnovu podataka iz predmetnog „Izvještaja“, na području ovog imamata je održano 9 analfabetskih kurseva, što je detaljnije prikazano u sljedećoj tabeli.²⁰

R/br.	Selo sa kursom	Muškarci 15-45 godina	Žene 15-45 godina	Ukupno
1	Smailbegović	Nije bilo	15	15
2	Mahali	Nije bilo	37	37
3	Bulbulusići	2	13	15
4	Podkraj	Nije bilo	20	20
5	Breza	Nije bilo	30	30
6	Kamenice	Nije bilo	20	20

18 A RIZBiH, UM, kut. 4, br. 2252, Izvještaj iz imamata džemata – Delijaš, 26.12.1947, str. 2.

19 Nastava vjeronauke je poljedično mjerama organa vlasti zabranjena nakon objavljivanja Zakona o narodnim školama iz decembra 1951. godine, ali se odvijala do početka 1952. godine u mektebima. Više u: Radmila Radić, *Država i verske zajednice 1945-1971*, knjiga I, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd, 2002, str. 194.

20 A RIZBiH, UM, kut. 4, br. 2252, Izvještaj iz imamata džemata – Breza, 31.12.1947, str. 1.

7	Bukovik	3	19	22
8	Pomenići	Nije bilo	30	30
9	Izbod	Nije bilo	31	31
Ukupno:	5	220	225	

Tabela br. 2 Analfabetski kursevi u imamatu Breza, 1947. godine

Uzimajući u obzir podatke iz tabele, posebno je primjetna činjenica da je u džematu - imamatu Breza čak 220 muslimanki pohađalo analfabetske kurseve, dok je broj odraslih muslimana bio simboličan, samo njih 5. Zašto je bio mali broj muških kandidata na kursevima nije nam poznato, jer se u „Izveštaju“ ne navodi nikakvo objašnjenje. Dalje, u tabeli se ne navode imena vjerskih službenika IZ koji su vodili kurseve u spomenutim mjestima, iako se kaže da je „najveći broj polaznika analfabetskih kurseva upisan zauzimanjem vjerskih službenika IVZ“.²¹ Ovaj navod će dodatno potvrditi činjenicu o nezamjenjivoj ulozi imama u procesu opismenjavanja muslimanskog stanovništva poslije 1945. godine. Međutim, na terenu je i dalje bio značajan broj muslimana koji se nisu upisali na neki analfabetski kurs, zbog kako se navodi, „pomanjkanja rukovodioca kursa“. Dakle, deficitarnost vjerskih službenika Islamske zajednice u lokalnoj zajednici je u pravilu značila manji broj kurseva i upisanih kandidata za kurseve.

U predmetnom „Izveštaju“ se navode i podaci o broju muslimanske djece u školama. U osnovnoj školi Breza broj muslimanske djece je iznosio 267 od čega 228 muške i 48 ženske djece. Uz to, navodi se podatak o naknadno upisanoj djeci u školu, zahvaljujući „zauzimanju vjerskih službenika IVZ i to 5 muške i 2 ženske djece“. U upravi škole Breza su ukazali da je vrlo veliki procenat neupisane muslimanske ženske djece,²² bez podatka o kojem procentu se radi. Autor „Izveštaja“ je ovim vjerovatno htio ukazati na društveni fenomen neupisivanja ženske muslimanske djece u škole. Na kraju se navode podaci iz osnovne škole Dabravina, prema kojima je 1947. godine upisano 54 muslimanske muške i 6 ženske djece, ukupno 60 djece, bez podataka o neupisanoj ženskoj muslimanskoj djeci. Interesantno je primijetiti da autor ovog „Izveštaja“

²¹ A RIZBiH, UM, kut. 4, br. 2252, Izveštaj iz imamata džemata – Breza, 31.12.1947, str. 2.

²² A RIZBiH, UM, kut. 4, br. 2252, Izveštaj iz imamata džemata – Breza, 31.12.1947, str. 2.

ne navodi informaciju o tome da li se islamska vjeronauka predaje djeci u školama na području ovog imamata.

Treći „Izveštaj o održanim analfabetskim kursevima“ u arhivskoj dokumentaciji Islamske zajednice u BiH je iz imamata džemata Kopčići, kotar Prozor, kojeg je 26.12.1947. godine sačinio džematski imam, Salih ef. Hasanbegović. Na osnovu podataka iz predmetnog „Izveštaja“ koji je oskudijevao sa opširnijim informacijama, na području ovog imamata - džemata održano je 8 analfabetskih kurseva. Ukupno 85 muslimana i 146 muslimanki, uzrasta od 15 do 45 godina, su pohađali analfabetske kurseve. Prema informacijama iz „Izveštaja“, samo je mali broj onih koji nisu pohađali ovaj kurs, budući da su se analfabetski kursevi održavali i 1946. godine na području ovog džemata, bez dodatnih podataka o broju kurseva i kandidata koji su pohađali te kurseve. Također se ne navodi podatak o tome koliko je imama bilo angažirano u održavanju kurseva na području ovog imamata.

Na kraju ovog „Izveštaja“, džematski imam Salih ef. Hasanbegović napominje da većina muslimanske djece uopće nisu pohađali školu, jer nije bilo „dovoljno sagrađenih škola, kao ni dovoljan broj nastavnika. Škola u Kopčićima je sagrađena još prije ove jeseni, ali nije još počela sa radom jer nema nastavnika“, napomenuo je Salih ef. Hasanbegović.²³ Na osnovu informacija iz ovog „Izveštaja“ nejasno je međutim, da li je određeni broj djece iz ovog džemata išao u neku od okolnih škola, ili su sva djeca bila lišena mogućnosti pohađanja škole. Također je interesantno primijetiti da ni Salih ef. Hasanbegović u svome „Izveštaju“ ne spominje postratne faktore koji su bili otežavajući za vjerskoprosvjetni rad imama, kao što su ratna stradanja infrastrukture Islamske zajednice i muslimanskog stanovništva.

Zaključak

Jedan od najvažnijih ciljeva kulturno-prosvjetne politike koju je KPJ proklamirala u vrijeme dolaska na vlast bio je opismenjavanje stanovništva, podizanje kulturno-prosvjetnog nivoa stanovništva, te razvoj školstva i dr. Rad na opismenjavanju stanovništva posmatran je kao

23 A RIZBiH, UM, kut. 4, br. 2252, Izveštaj iz imamata džemata – Kopčići, 26.12.1947, str. 1-2.

preduvjet za daljni kulturno-prosvjetni rad u socijalističkom društvu. Time se htjelo osigurati osposobljavanje što većeg broja stanovnika za uključivanje u društveno-politički život, privredu, proizvodnju, obnovu i izgradnju države. U proces opismenjavanja stanovništva poslije Drugog svjetskog rata direktno je uključena bila i Islamska zajednica u BiH, koja je u više navrata tražila od svojih službenika, a posebno od imama u džematima diljem Bosne i Hercegovine, da se uključe u taj proces od društvenog značaja, te da održavaju analfabetske kurseve za nepismeno stanovništvo.

Na osnovu dostupna tri izvještaja džematskih imama o analfabetskim kursevima održanim 1947. godine širom Bosne i Hercegovine, primjetno je nekoliko važnih činjenica. Naime, bosanski imami su pored svojih mnogobrojnih obaveza - klanjanje pet dnevnih namaza, vjerska obuka, držanje predavanja - vazova, opremanje urnliih, obavljanje vjenčanja, vođenje matičnih knjiga i dr., obilazili sva sela svoga džemata, prilikom čega su svojim džematlijama govorili o važnosti pismenosti za svakog muslimana i muslimanke u skladu s vjerskim propisima. Pored toga, imami su često bili zaduženi da organiziraju analfabetske kurseve po nekoliko puta u toku godine, što je doprinijelo opismenjavanju stanovništva u Bosni i Hercegovini. Primjetan je značajan broj muslimanki koje su pohađale kurseve, dok je broj muškaraca, prvenstveno zbog ratnih stradanja muslimana varirao i znao je biti u nekim mjestima mnogo manji od broja muslimanki. Zbog nepotpunih podataka sa terena, nemoguće je kazati koliko je muslimana upisalo i završilo neki analfabetski kurs 1947. godine. Činjenica je svakako da su vjerski službenici IZ na području svojih džemata uspijevali animirati značajan broj muslimana za neki od analfabetskih kurseva. Međutim, činjenica je i to da je značajan broj muslimana ostao bez mogućnosti da se priključi nekom od kurseva, zbog deficitarnosti rukovodioca (imama) kurseva u lokalnoj zajednici.

Informacije i podaci iz spomenutih izvještaja džematskih imama napose svjedoče o grčevitoj borbi imama u lokalnoj zajednici, u namjeri da se teško stanje po pitanju nepismenosti popravi te da se muslimanska djeca, posebno ženska, u što većem broju školuju. Uprkos svim

naporima koje su ulagali, nisu se mogla sva muslimanska djeca upisati u školu, zbog malog broja funkcionalnih škola ili deficitarnosti nastavnika u njima.

آدس سلطانوفيتش

دور أئمة المساجد في عملية تنظيم وتنفيذ الدورات التعليمية لمحو الأمية في البوسنة والهرسك الاشتراكية عام ١٩٤٧م

من أهم أهداف السياسة الثقافية المعرفية التي أعلنها الحزب الشيوعي اليوغوسلافي حين وصوله إلى السلطة محو الأمية لدى المواطنين. ووفقا لذلك فقد تم في المقالة تحليل حملة محو الأمية لمواطني البوسنة والهرسك الاشتراكية عقب انتهاء الحرب العالمية الثانية وذلك بالدرجة الأولى بتنفيذ الدورات التعليمية الهادفة إلى محو الأمية. وقد خصص المؤلف اهتماما خاصا لإسهامات المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك في تنفيذ هذه الدورات عام ١٩٤٧م. وفي الجزء الثاني من المقالة التفت المؤلف إلى دور الأئمة في الجماعات الإسلامية على انتشار البوسنة والهرسك في تنظيم وتنفيذ الدورات التعليمية الخاصة بمحو الأمية لدى أعضائها المتراوح أعمارهم بين ١٥ و ٤٥ عاما.

Dr. Adis Sultanovic

The Role of the Imams in the Process of Organizing and Maintaining Illiteracy Courses in SR Bosnia and Herzegovina in 1947

Summary

One of the most important goals of the cultural and educational policy proclaimed by the Communist Party of Yugoslavia at the time of coming to power was the literacy of the population. Consequently, the paper analyzes the process of literacy of the population in socialist Bosnia and Herzegovina after the end of the Second World War, primarily through the holding of illiteracy courses. The author placed special emphasis on the involvement of the Islamic Community in BiH on the issue of post-war literacy of the population through illiteracy courses. In the second part of the paper, the author discusses the role of Jama'at imams in the organization and conduct of illiteracy courses for people aged 15 to 45, in 1947 in the wider area of Bosnia and Herzegovina.

Običaji vezani za blagdane i praznike kod Roma

Amela Dedić

magistrica islamskih studija
ameladedic93@hotmail.com

Sažetak

Cilj ovog rada je istražiti i prikazati običaje Roma muslimana u Bijeljini i Zenici prilikom obilježavanja vjerskih i narodnih običaja. Predmet rada je prikaz običaja u obilježavanju sljedećih blagdana: bajramski blagdani, Đurđevdan, Veliki petak, Aliđun i Vasilica.

U nekim segmentima navodit će se običaji Roma iz drugih država, pretpostavljajući da postoje sličnosti u određenim običajima zbog geografske blizine i prošlosti koju su dijelili u bivšim državama. Drugi razlog zbog kojeg će biti navođeni običaji Roma drugih država je nedostatak studija o običajima bosanskohercegovačkih Roma. I treći razlog je zbog njihove neobičnosti.

Metode korištene prilikom ovog istraživanja su: a) bibliotečko istraživanje kod prikupljanja objavljenih djela o Romima, njihovoj kulturi b) metoda etnografskog istraživanja nam je ujedno i najviše pomogla u sakupljanju informacija o načinu prakticanja spomenutih običaja; d) deskriptivna metoda je korištena prilikom opisivanja načina prakticanja određenih običaja; e) komparativna metoda je poslužila u poređenju običaja Roma muslimana u Bijeljini i Zenici; f) metoda intervjuiranja je korištena prilikom terenskog istraživanja kojom smo iz razgovora s ispitanicima saznali način prakticanja spomenutih običaja.

Ključne riječi: *Romi, muslimani, Bijeljina, Zenica, običaji, praznici.*

Uvod

Bijeljinski i zenički Romi muslimani zbog utjecaja sredine i suživota s pripadnicima drugih konfesija obilježavaju na različite načine islamske i neislamske blagdane i praznike. Među njima su: Đurdevdan, Veliki petak, Alidun, Vasilica, Ramazanski i Kurban-bajram. Neke od ovih neislamskih praznika obilježavali su i Bošnjaci, a neki ih i dan-danas obilježavaju. Duranović o obilježavanju spomenutih neislamskih praznika navodi sljedeće:

Na taj način u tradiciju Bošnjaka ušlo je obilježavanje Jurjevdana, Ilindana i Božića čija geneza seže duboko u prošlost, u vrijeme prije prihvatanja kršćanstva. Dolazak Osmanlija polovinom XV stoljeća i prihvatanje islama nije značajno utjecalo na obilježavanje ovih svetkovina. Čak se ni imena ovih blagdana, osim u slučaju Ilindana, nisu mijenjala. Jurjevdan i Ilindan, te rijeđe Božić duboko su ušli u tradiciju bosansko-hercegovačkih muslimana koji ih i dan danas u određenoj mjeri poštuju i na poseban način obilježavaju.¹

Bajramski blagdani

Na pitanje kako obilježavaju bajramske blagdane, sagovornici iz centra *Otharin* odgovorili su da se ovi blagdani rijetko obilježavaju kod njih, tačnije Ramazanski bajram skoro nikako a Kurban-bajram obilježava nekolicina njih. Kada kolju kurban, zanižete ga na ime umrlag, bližnjeg člana porodice. Meso dijele po principu 1/3 siromasima, zatim 1/3 komšijama i ostatak ostave sebi.² Sagovornica XY kaže da se krv kurbana prstom namaže na čelo osobe koja je bolesna u porodici vjerujući da će zbog namazane kurbanske krvi ozdraviti.³

Imam Okanović u vezi s ovim blagdanima kaže da postoji određeni broj bijeljinskih Roma koji su trbuhom za kruhom otišli u zapadne zemlje i sada njemu šalju novac kako bi za njih kupio i zaklao kurbane. Oni koji su osviješteni po ovom pitanju i osjećaju se dužnima klati kurban

1 E. Duranović, *Elementi staroslavenske tradicije u kulturi Bošnjaka*, 120.

2 Prema kazivanjima grupe (jedanaest) bijeljinskih Roma u *Otharinu* (intervju obavljen: 22. maja 2017.) i Romkinje XY (intervju obavljen 23. maja 2017.).

3 Prema kazivanju Romkinje XY (intervju obavljen: 23. maja 2017.).

pripadnici su mlađe generacije. Takvi su se više educirali i emancipirali te zato počeli prakticirati muslimanske obrede i običaje.⁴

Zenički Romi koji su oženjeni Bošnjakinjama, a takvih ima mnogo,⁵ imaju izgrađenu veću svijest o ovim blagdanima. Naime, ponekad odlaze na teravih-namaz, Ramazanski i Kurbanški bajram dočekuju na način da se peru zavjese, generalno se čisti kuća, pripremaju se pokloni za porodicu i prijatelje, pripremaju se tradicionalna jela poput sarmi, bureka, sirnice, čorbi, a na nekim soframa se nađe i janjetina. Od slatkih jela pripremaju se hurmašice i baklave. Tom prilikom se muškarci i žene sređuju oblačeći najljepša odijela. Nakon što muškarci klanjaju bajram-namaz, u kući slijede čestitanja ljubljnjem u ruku starije osobe. Djeci ovaj praznik donosi posebne radosti zbog bajram-banke. Prvi dan djeca posjećuju svoje roditelje, gdje se obavi zajednički ručak. Za darove se uglavnom kupuju parfemi. Drugi dan Ramazanskog bajrama odlazi se na mezarje i obilaze umrli. Romi koji znaju uče Fatihu, a koji ne znaju samo dignu ruke i ponavljaju *amin*. Prilikom svakog napuštanja mezarja Romi obavezno noge potaru zemljom, da se žalost ne prenosi i na njih. Prilikom klanja kurbana i zenički Romi nanijete kurbane na svoje umrle i dijele ga po poznatom principu.⁶

Romi sa Zelenila, uglavnom slabijeg imovinskog stanja, ne obilježavaju Ramazanski bajram. Muški članovi porodice i ne klanjaju bajram-namaz, osim jednog Roma⁷ koji je redovan i na džuma-namazima i na bajram-namazima u džamiji u Poljicu. Na pitanje kako obilježavaju Kurbanški bajram, odgovorili su da njihove žene uglavnom idu po džematima i tako skupljaju kurbanško meso.⁸

Velika je vjerovatnoća da većina Roma u Bosni i Hercegovini kurbane nanijete dušama svojih umrlih ili za zdravlje svojih živih. Ista praksa je zabilježena i kod sarajevskih Roma s Gorice. "Za svaki Kurban-bajram otac je klao dva kurbana, dvije ovce, bijelu za zdravlje brata i majke a

4 Prema kazivanju imama Mirsada Okanovića (intervju obavljen: 06. novembra 2017.).

5 U Zenici postoji naselje po imenu Krč, u kojem uglavnom žive Romi oženjeni neromkinjama i Romkinje udate za nerome.

6 Prema kazivanju Salke Musića (intervju obavljen: 09. septembra 2017.).

7 Žena ovog Roma se objesila 4. septembra 2017. godine jer ju je, kako tvrdi Salko Musić, navodno varao, a komšije tvrde da je to uradila zbog dještva crne magije.

8 Prema kazivanju romske porodice sa Zelenila (intervju obavljen: 08. septembra 2017.).

crnu za rahmet nanine i dedine duše. Tako bi mi, tatina djeca, dijelili kurbane, koje bi on pripremao za komšije i familiju.⁹

Pišući o obilježavanju Bajrama kod muslimanskih Roma, Dragoljub Acković u svojoj studiji o kulturi Roma u Srbiji kaže:

Mnogi Romi muslimani su na prostorima BiH i Srbije slavili bajramske praznike po uzoru na običaje kod Turaka, međutim od kraja Drugog svetskog rata, Bajram se svetkuje samo mestimično. Kod Roma se tada običava, pravljenje mekika, koje se dele komšiluku, posebno mrtvima za dušu. Uz to, svake noći u vreme Ramazana i oba Bajrama, zapale Romi onoliko sveća, koliko je u kući te godine umrlo čeljadi, a pored svake sveće stavi se i čaša vode.¹⁰

Đurđevdan

Đurđevdan, koji se obilježava 6. maja, slave mnogi Romi. Romi ovaj blagdan zovu Herdelez, Đurđevdan ili Jurjev. Za ovaj dan se specijalno čisti kuća, a po mogućnosti se i okreči. Kupuju se cipele, šiju i kupuju haljine, odijela i ostala odjeća za ljetnu sezonu. Đurđev je dan kojim se obilježava dolazak i početak ljeta.¹¹

Nekada bi slavlje počinjalo 4. maja uveče i trajalo cijele noći u igri, pjesmi i veselju. Pali se vatra i uz nju sjedi do zore, pa se ujutro, 5. maja, ide na uranak. Uranak podrazumijeva odlazak na livadu na kojoj izvire potok. Na izvoru se kupa a potom se beru vrbove grančice kako bi se okitila kuća. Poslije uranka odlazi se na pijacu i kupuje đurđevdansko janje. Janje treba biti lijepo i bijelo. Crno janje, vjeruje se, donosi nesreću. Janje se blagosilja riječima *Nek ovel bahtalo!*, što znači "Neka je sretno!". Janje se kolje te večeri ili ujutro na sam dan Đurđevdana. Kada se dođe kući s đurđevdanskim janjetom, kuća i dvorište se okite vrbovim grančicama, simbolom zdravlja i plodnosti. Uvečer, uoči Đurđevdana, u većini krajeva Bosne skuplja se omaha, vodena pjena sa slapova ili vodeničkih kola, a ponegdje se voda donosila s izvora. Ponegdje djevojke zorom idu na izvor i tamo se kupaju. No, uglavnom se voda donosi kući.¹²

9 H. Tahirović-Sijerčić, *Rom k'o grom*, 135.

10 D. Acković, *Tradicionalna kultura roma u Srbiji*, 177.

11 S. Musić, „Svečano za Đurđevdan – najveći romski blagdan“, *Bilten*, 8.

12 M. Vantić-Tanjić, *Istorija, kultura i tradicija Roma*, 43.

Ujutro, 6. maja, na Đurđevdan, djeca se bude batinama od drijenovog pruta ili se udaraju žarom po tabanima. Onda se kupaju vodom koja je prethodni dan zahvaćena s omahe, a u kojoj je prenoćio miloduh. Taj dan se inače izbjegava bilo šta raditi, posebno krupnije poljoprivredne poslove. S druge strane, postoji i vjerovanje da ne valja spavati preko dana na Đurđev, jer će onaj ko to čini biti pospan tokom cijele godine. Isto se kaže i za onog ko ujutro prespava i ne urani na Đurđev.¹³

Janje se kolje prije izlaska Sunca. Prvo se glava porodice zahvaljuje Bogu što ih je sačuvao u toku zime a zatim okreće janje u pravcu sunca i nude mu vodu do klanja. Ovo se čini da bi janje oprostilo što će biti zaklano. Kada sve ovo uradi, domaćin krvlju zaklanog janjeta maže čelo svakog ukućanina..¹⁴

Vantić-Tanjić u svojoj publikaciji *Istorija, kultura i tradicija Roma* bilježi sljedeće:

Prvog dana Đurđeva se ne ide u goste. Svako slavi u svojoj kući. Poslijepodne se obuku nova odijela i porodično se prošetata gradom. Ljudi se međusobno pozdravljaju s „Bahtalo Herdelezi!“ - Sretan Đurđevdan!. Drugog i trećeg dana se odlazi u goste. Kaže se da Đurđevdan traje dok traje janje. Janjeća glava se jede trećeg dana. Postoji vjerovanje da će se, ako ne zakolju janje za Đurđevdan, te godine desiti neka nesreća u kući. Uoči Đurđeva, kod djevojaka su postojale i brojne gatke, koje su se uglavnom odnosile na stvari vezane za njihovu udaju. Tako bi se, na primjer, koncem podvezivala stabljika koprive ili pero od mladog luka u baščama, pa bi se ujutro, na Đurđev, gledalo na koju stranu podvezani i sasušeni dio biljke savio; s te će strane doći budući mladoženja. Isto tako, djevojke su u tepsijama i drugim posudama palile barut pa bi, po kretanju dima, gatale s koje će strane doći njihov budući muž. Također, slično se činilo i s bacanjem stare izgažene cipele - „hljate“ ili opanka preko kućnog krova – ujutro bi se gledalo na koju stranu je okrenut vrh cipele i s te bi strane, kao, trebao doći budući đuvegija. Osim pravca iz kojeg će njihov budući muž doći, djevojke su gatale i njihova imena. Uvečer, uoči Đurđeva, razapele bi tamni konac preko ulice ili sokaka, pa

¹³ Ibid.

¹⁴ Vidjeti: M. Vantić-Tanjić, *Istorija, kultura i tradicija Roma*, 2008.

ako prva osoba koja naide bude, recimo, neki Alija – onda se gatalo da će i djevojin budući mladoženja biti neki Alija itd.¹⁵

Acković o klanju jagnjeta kod muslimanskih Roma u Srbiji navodi sljedeće: “Ritualno klanje se obavlja tako što se janje okrene prema suncu i dadne mu se voda da pije, to se čini da bi janje oprostilo grehe što ga kolju i da bi ta žrtva bila blagoslovena. Domaćin umoči kažiprst desne ruke u janjeću krv i njime dotakne čelo dece da bi ona bila zdrava i sretna.”¹⁶

Isti autor smatra da su ovaj proljetni blagdan počeli obilježavati Turci u 9. vijeku i da se na isti dan slavio praznik koji se zove Kakava. Prema njegovom mišljenju Romi su ovaj blagdan preuzeli od Turaka.¹⁷ S druge strane, Duranović navodi da obilježavanje ovog blagdana potječe od starih Slavena te je zaživio i dugo se zadržao kod mnogih naroda bez obzira na religijsko opredjeljenje.¹⁸

Kod Bošnjaka proslavljanje Đurđevdana u velikoj mjeri izumire. Romi ga obilježavaju širom svijeta, iako je primjetno da i kod njih proslavljanje ovog blagdana ne predstavlja ogroman značaj kao nekada. Značaj i značenje Đurđevdana isto je kod svih grupa Roma – to je proljetni praznik koji nagovještava dolazak ljeta, blagostanja i sreće.

Danas poneka romska kuća u Bijeljini proslavlja ovaj blagdan kao nekada. Janje i ako se kupuje, ne mora biti bijelo. Avlije se ukrašavaju vrbovim grančicama. Neki muslimanski Romi naručuju svirače i priređuju svečaniji ručak u krugu porodice. Zanimljivo je da dosta bijeljinskih Roma muslimana jedu i svinjsko meso a alkoholno piće je neizostavno za ovaj dan.¹⁹

---

15 M. Vantić-Tanjić, *Istorija, kultura i tradicija Roma*, 46.

16 D. Acković, *Tradicionalna kultura roma u Srbiji*, 187.

17 Ibid, 168.

18 E. Duranović, *Elementi staroslavenske tradicije u kulturi Bošnjaka*, 122.

19 Prema kazivanjima grupe (jedanaest) bijeljinskih Roma u *Otaharinu* (intervju obavljen: 22. maja 2017.) i Romkinje XY (intervju obavljen: 23. maja 2017.).

Kanal Dašnica, nekadašnje kupalište Roma u Bijeljini za Đurđevdan. (fotografirala: Amela Dedić, 23. maja 2017.)

S druge strane, zenički Romi veću pažnju poklanjaju ovom blagdanu. Blagdanski duh se prenio i na mlade generacije pa oni i dan-danas obavezno kupuju bijelo janje, jer crno janje, kako kaže sagovornik Musić, donosi nesreću.²⁰ Djeca s mamom ili nanom dan prije Đurđevdana kuhaju i farbaju jaja. Ko ima mogućnosti ubere listove djeteline, zatim te listove prilijepi na jaja koja potom stave u najlon-čarape. Jaja se kuhaju u šerpi s oguljinom crvenog luka, od čega poprimaju crvenkastu boju. Neko ih pak farba posebnim bojama. Najstariji član porodice ovom prilikom ubere svježju žaru i ožari djecu dok su još u krevetima, da budu zdrava tokom cijele godine. Kad se janje zakolje, od unutra se pravi pita drobnjača koja je neizostavno jelo zeničkih Roma na ovaj dan. Pored drobnjače, pravi se burek, sirnica, sarma, kompot i hurmašice. Ljubitelji alkoholnih pića sebi daju oduška ovim pićima.²¹ Kod sarajevskih

²⁰ Prema kazivanju Salke Musića (intervju obavljen: 09. septembra 2017.)

²¹ Prema kazivanju Salke Musića (intervju obavljen: 09. septembra 2017.)

Roma tradicionalno đurdevdansko jelo je skuhana žara u sahanu i pura od pravog kukuruznog brašna.²²

Veliki petak

Veliki petak pada u petak prije Uskrsa. Prema izjavama bijeljinskih Roma, Veliki petak se počeo obilježavati 1950-ih kada je neka Romkinja muslimanka na glavu stavila tepsiju punu hrane i zaputila se ka haremu. Začudeni Romi su je pratili da vide šta planira uraditi. Kada su vidjeli da je obišla mezar i na njemu jela i dugo vremena sjedila, narednih godina su i ostali Romi počeli prakticirati ovaj običaj.²³ Prije Velikog petka Romi koji su u dijaspori vraćaju se u Bijeljину da bi na taj dan bili kod svojih kuća i obilježili ga prema svojim običajima. U prošlosti se pripremala raznovrsna hrana i nosilo se mnogo sokova i alkoholnog pića i svi bi porodično odlazili do harema kako bi obišli svoje mrtve.²⁴

Kada se dođe do mezarja, oni koji znaju prouče Fatihu, a oni koji ne znaju rašire dlanove i svih deset prstiju naslone na mezar, vjerujući da je to zamjena za Fatihu. Također, vjeruju da Fatihu ne može naučiti svako, nego samo posebni ljudi čiste duše, bez grijeha i prijestupa. Zatim se mezar očisti, počupa zarasla trava, zasadi se neko cvijeće i onda svi zajedno sjede sa svojim mrtvima. Dok oni jedu i piju, na mezar svojih umrlih stave zapaljenu cigaru i findžane kahve. Simbolika ove prakse je da ne zaborave svoje umrle. Na neki način im se odužuju ovakvim posjetama te gradnjom velikih grobnica i piramida. Odnedavno se prakticira da se na haremu dijele kese koje sadrže neparan broj hrane.²⁵

Okanović ističe da postoji određen broj Roma koji su nakon razgovora s imamima shvatili da to nije u skladu s islamom. Takvi odu u harem u četvrtak prije Velikog petka, dok neki Romi usljed pritiska i priča drugih Roma popuste, pa ipak posjete svoje umrle na Veliki petak, jer drugi pričaju o umrlom kako ima svoje žive rodbine, a svi ga zaboravili.²⁶ Prilikom

---

²² H. Tahirović-Sijerčić, *Rom k'o grom*, 144.

²³ Prema kazivanjima grupe (jedanaest) bijeljinskih Roma u *Otaharinu* (intervju obavljen: 22. maja 2017.) i Romkinje XY (intervju obavljen: 23. maja 2017.).

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

²⁶ Prema kazivanju imama Mirsada Okanovića (intervju obavljen: 06. novembra 2017.).

posjete romskom haremu u Bijeljini primijetili smo da je jako uredan i čist a mezarja su građena od skupocjenih materijala. Romi, koje smo zatekli u haremu, izjavili su da velika većina Roma prakticira obilazak mezarja sedmično kako bi ih očistili i sredili.²⁷ S druge strane, zenički Romi ne poznaju ovaj praznik niti ga obilježavaju.²⁸

Romi ostavljaju cigarete svojim umrlima koji su voljeli pušiti za života. Također, prilikom izrade mezarja naručuju da se ostave rupice u koje mogu stavljati cigarete. Skoro sva mezarja posjeduju na čoškovima s desne, lijeve ili s obje strane kabura granitnu ploču s rupicama za cigarete. Na nekim mezarjima su izrađene originalne pepeljare. (fotografirala: Amela Dedić, 08. novembra 2017.)

Na slici su šoljice kahve koje su Romi ostavili na Veliki petak. Naime, Romi vjeruju da duša dolazi i pije ono što je voljela dok je bila živa. (fotografirala: Amela Dedić, 23. maja 2017.)

²⁷ Prema kazivanju grupe Roma koju smo zatekli na haremu (intervju obavljen: 23. maja 2017.).

²⁸ Prema kazivanju romske porodice sa Zelenila (intervju obavljen: 08. septembra 2017.) i Salke Musića (intervju obavljen: 09. septembra 2017.)

Alidun/Ilindan

Duranović u svojoj studiji *Elementi staroslavenske tradicije u kulturi Bošnjaka* piše da i ovaj blagdan potječe od starih Slavena. Dolaskom Osmanlija na ove prostore Ilindan poprima novi turski naziv *Alidun*. Vlastito ime Ali predstavlja muslimansku zamjenu za kršćanskog sv. Iliju, a riječ *gün* na turskom jeziku znači dan. Jednostavnim prevodenjem Ilindana u Aligun ili Alidun muslimani nisu htjeli sakriti njegovo porijeklo. Naprotiv, izrekom: „Do podne Ilija, od podne Alija“, u narodu je ostalo živo sjećanje na proces širenja islama u Bosni i Hercegovini koje nije obuhvatalo samo predislamsko stanovništvo Bosne i Hercegovine, već i njegove blagdane.²⁹

Ovaj praznik se obilježava 2. augusta. Ustaljeni naziv za Alidun/Ilindan kod bijeljinskih Roma je *Ilino*. Ono što karakterizira ovaj praznik je kurban koji se kolje za zdravlje porodice. Na ovaj dan se u Bijeljini uglavnom organiziraju vašari na kojima se Romi okupljaju i vesele.³⁰

Zenički Romi na Ilindan također kolju kurban ukoliko su u mogućnosti. Lijevu stranu (od srca) kurbana dijele komšijama i siromašnima, a desnu ostave sebi. Naprave dobar ručak i pozovu porodicu da zajedno ručaju. Neki Romi ovaj dan proslavljaju na vašaru u Vitezu.³¹

Vasilica

Praznični dan kada se slavi Vasiljev dan (mali Božić) i srpska Nova godina je 14. januar. Neki Romi ovaj praznik nazivaju još i *Vasuljica*. Ovaj dan u Srbiji se obilježava kao krsna slava. Kod Srba se povodom Svetog Vasilija priprema poseban kolač, pogačice od pšeničnog brašna – vasilica. Kod Grka kolač ima sličan nazvan – vasilopita. Etnolog prof. dr. Vesna

---

29 E. Duranović, *Elementi staroslavenske tradicije u kulturi Bošnjaka*, 131.

30 Prema kazivanjima triju Romkinja. Intervju je obavljen u centru *Otaharin* (06. novembra 2017.).

31 Prema kazivanju Salke Musića (intervju obavljen: 09. septembra 2017.).

Marjanović³² smatra da se u Srbiji Nova godina počela slaviti nakon završetka Prvog svjetskog rata.³³

Bijeljinski Romi ovaj praznik vezuju za kurban, žrtve. Kurban može biti guska, ćurka ili kokoš. Broj kurbana koji se kolje varira od porodice do porodice i od navika. Obaveza je da bude neparan broj. Dan prije se pripremi kurban, hrana za goste (meso, sarma, paprike, pite, kolači) i pospremi se kuća. U četiri ujutro se kolje kurban. "Moj babo je navikao da kolje pet gusaka. Jedne godine, sjećam se, kupio je četiri guske i tu noć je sanjao da se tuši u vodi, a voda znači suze, znaš. I sanjao je da ga mrtva majka spašava. On je ujutro ustao i kupio petu gusku", pripovijeda sagovornica Y.³⁴

Prije tog dana odredi se jedna osoba, polaznik, za koju se smatra da će donijeti sreću i radost u kuću. To može biti i član porodice. Ta osoba rano ujutro ulazi u kuću sa sitom koje je domaćica kuće prethodno napunila rižom, žitom, bombonama i parama. Pri ulasku u kuću ljube se članovi porodice i baca se sadržaj sita po kući i ostaje po podu cijeli dan. Čestitanje glasi: "Sretan Božić, puno zdravlja, sreće, para." Osoba koja unosi sito u kuću se daruje novcem ili nekim poklonom. Poziva se šira porodica na ručak. U nekim porodicama se ovaj praznik proslavlja i dva-tri dana.³⁵

Žrtve koje bijeljinski Romi prinose svojim umrlim umnogome podsjećaju na žrtve koje pravoslavni Srbi prinose na Badnji dan. Čajkanović³⁶ detaljnije opisuje:

Običaj prvog dana Božića: „Pred ručak najpre skinu s tavana ložice i viljuške pa domaćica postavlja sofru i da iz ruke nešto od jela svoj deci za pokoj duše umrlih, a inače odlaze i na groblje da tamo podele.“ Prema

32 Vesna Marjanović rođena je 18. jula 1954. godine u Zemunu. Godine 1978. je diplomirala na etnologiji na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Magistarsku tezu je obranila 2000. godine, a 2006. je doktorirala na istoj oblasti - etnologiji.

33 K. Lazić, i A. Andrić, *Stotinu naroda, stotinu običaja*, 2015, dostupno na: <http://www.bktvnews.com/da-li-znate/zanimljivosti/stotinu-naroda-stotinu-obicaja-kad-su-srbi-poceli-da-slave-novogodinu-i-kako-se-ona-docekuje-u-svetu/825>, (pristupljeno: 06. februara 2018. godine).

34 Sagovornica Y rođena je 1961. godine. Nezaposlena je i ima troje djece: Džejson Osmana, Izabelu (ime druge kćerke nismo stigli zapisati). Njeni roditelji su porijeklom iz Beograda. (intervju obavljen: 06. novembra 2017.)

35 Prema kazivanjima triju Romkinja. Intervju obavljen u centru *Otaharin*. (intervju obavljen: 06. novembra 2017.)

36 Veselin Čajkanović (28. marta/09. aprila 1881.-06. augusta 1946.) radio je kao profesor latinskog jezika na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu.

tome, Badnji dan je dan duša pokojnika, zadušnice Badnje več, prema ovome što smo rekli jako naliči na domaću slavu. I jedan i drugi dan posvećeni su mrtvima, i jednoga i drugoga dana prinose se mrtvima žrtve. Razlika je samo u tome što je slava praznik domaći, domaće zadušnice, a Badnje več opšti. O slavi prinose se žrtve precima, a o Badnjem večeru mrtvima uopšte, otuda postoji propis da se o slavi pominju, pozivaju na gozbu svi preci po imenu, dok međutim nikakvog traga nema da je takav običaj postojao i o Badnjem večeru, niti bi se on mogao i zamisliti. Slava je, u stvari, pomen predaka i ništa više. Ceo obred o slavi je vrlo prost i svodi se na ~ ustajanje u slavu ~ na spominjanje umrlih predaka i žrtvu u hljebu i vinu koja se tim precima prinosi. Naprotiv Božić je praznik jako komplikovan, za njega su vezivane nekolike religijske ideje. Današnji naš Božić sastoji se iz elemenata hrišćanskih, koji su malobrojni i sekundarni, i iz starinskih, paganskih elemenata, koji su mnogobrojni i bitni.³⁷

Zenički Romi na sličan način obilježavaju Vasilicu. Sagovornici ističu bitnim klanje guske ili ćurke kao i ručak u krugu porodice. Ceremonija ulaska polaznika u kuću i bacanje žita nije mnogo zastupljena kod zeničkih Roma. Nekada se običavao ulazak u kuću sa žitom i grahom, dok danas ovaj običaj izumire.³⁸

Hedina Tahirović-Sijerčić tvrdi da su Romi u Sarajevu ovaj praznik počeli slaviti 1970-ih godina dolaskom Sulejmana Ramadana Ramčeta i Muharema Serbezovskog iz Makedonije u Sarajevo. Oni su u to vrijeme počeli praviti balove Roma i to se zadržalo do današnjih dana.³⁹

Zaključak

Narodni običaji kod Roma u Bijeljini i Zenici obuhvataju skoro sve životne situacije i cikluse: Đurdevdan, Ilindan, dok vjerski običaji obuhvataju: bajramske praznike, Veliki petak i Vasilicu.

Romi su skloni akulturaciji i integraciji u većinsko društvo, prihvatajući običaje sredine u kojoj žive ne pitajući za njegovo porijeklo i njegovo uporište u religiji. Usljed nedostatka veće vjerske svijesti minulih

37 V. Čajkanović, *Iz srpske religije i mitologije*, 52-53.

38 Prema kazivanju romske porodice sa Zelenila (intervju obavljen: 08. septembra 2017.) i Salke Musića (intervju obavljen: 09. septembra 2017.)

39 H. Tahirović-Sijerčić, *Rom k'o grom*, 144.

godina, Romi su prihvatili i srpske običaje a neki se i dan-danas praktiraju kod pojedinih Roma. Bošnjaci muslimani su također obilježavali Đurđevdan, Alidun i Vasilicu. Kod Bošnjaka u velikoj mjeri izumire obilježavanje ovih praznika, a Romi ih njeguju i danas, iako ne u istoj mjeri i na isti način. Prisvojili su Đurđevdan, nazivajući ga romskim praznikom.

Na (ne)practiciranje određenih običaja u velikoj mjeri utječe i okolina u kojoj Romi žive. Za razliku od bijeljinskih Roma, zenički Romi ne obilježavaju Veliki petak. Ovaj običaj bijeljinski Romi preuzeli su od pravoslavnih Srba i dan-danas ga obilježavaju.

Islamska zajednica bi trebala prva pružiti ruke ovoj populaciji. Odluke o boljoj saradnji s muslimanskim Romima i aktivnostima ka njihovoj integraciji u okrilje Islamske zajednice trebale bi doći svrha i biti obavezujuće za sve međžlise. Ukoliko Islamska zajednica preko imama u džematima ne bude vodila brigu o muslimanskim Romima, što bi trebala i biti njena misija, postoji mogućnost da muslimanski Romi prestanu prakticirati i one vjerske propise koje sada primjenjuju. Da bi se društvo mijenjalo, mora se biti u međusobnoj interakciji. Bez predrasuda Rome treba prihvatiti kao dio džemata te pokušati usaditi neke nove običaje i mijenjati stare. Proces ponekad može biti dugotrajan, mukotrpan, ali na kraju svi naponi urode plodom. Obilježavanje Velikog petka, koji nije islamski običaj, počeo se gubiti, kako kaže glavni imam Camić: "Skoro se prepолоvio broj onih koji odlaze na harem na Veliki petak."⁴⁰

Literatura

- Acković, Dragoljub, *Tradicionalna kultura Roma u Srbiji*, Rominterpres, Beograd, 2013.
- Čajkanović, Veselin, *Iz srpske religije i mitologije*, Grafički zavod, Beograd, 1994.
- Duranović, Elvir, *Elementi staroslavenske tradicije u kulturi Bošnjaka*, Autor, Bugojno, 2011.
- Đorđević, Tihomir, *Naš narodni život*, Rodoljub, Beograd, 1923.
- Lazić, Katarina i Aleksandra Andrić, *Stotinu naroda, stotinu običaja*, dostupno na:

---

⁴⁰ Prema kazivanju gl. imama Samira Camića (intervju obavljen: 06. novembra 2017.).

- <http://www.bktvnews.com/da-li-znate/zanimljivosti/stotinu-naroda-stotinu-obicaja-kad-susrbi-poceli-da-slave-novu-godinu-i-kako-se-ona-docekuje-u-svetu/825>.
- Musić, Salko, „Svečano za Đurđevdan – najveći romski blagdan“, *Bilten*, vol. 2, Udruženje Romano Centro, Zenica, 2008.
- Tahirović-Sijerčić, Hedina, *Rom k'o grom*, Udruženje za kulturu – Novo Sarajevo, 2012.
- Vantić-Tanjić, Medina, *Istorija, kultura i tradicija Roma*, Bospo, Tuzla, 2008.

آملة ديديتش

عادات خاصة بالأعياد لدى الغجر

تهدف هذه المقالة إلى دراسة ووصف العادات والاحتفالات الدينية والقومية الخاصة بالأعياد لدى المسلمين من الغجر في مدينتي بيلينا وزنيتسا. ومما تم وصفه من العادات عيد الفطر وعيد الأضحى وعيد القديس جورج وجمعة الآلام وعيد القديس إيليا وعيد الميلاد.

ويرجع بعض التفاصيل المذكورة في المقالة إلى عادات الغجر العائشين في البلاد المجاورة وذلك للظن أن عاداتهم - لقبهم الجيوغرافي وماضيهم المشترك - تشبه عادات الغجر في البوسنة والهرسك.

Amela Dedic

Roma Customs Related to Religious and Secular Holidays

Summary

The aim of this paper is to investigate and present the customs of Roma Muslims in Bijeljina and Zenica during the celebration of religious and ethnic holidays. The subject of this paper is a presentation of customs in the celebration of the following holidays: Eid holidays, St. George's Day, Good Friday, Aligun and Vasilica.

In some segments, the customs of Roma from other countries will be cited, assuming that there are similarities in certain customs due to the geographical proximity and past they shared in the former states.

Prikaz carigradskog mirovnog ugovora u arebičkom časopisu *Misbah*

dr. Avdija Hasanović
avdija.hasanovic@bazen.ba

mr. Merima Efendić
merima.fetibeg@gmail.com

Sažetak

Historiografija nije samo rekonstrukcija prošlosti nego i njena interpretacija. Dramatični tokovi historije XIX i XX stoljeća na Balkanu, čija je politička geografija bila izložena radikalnim prekranjima, ne mogu se svestranije sagledati odvojeno od šireg evropskog i svjetskog konteksta, geopolitičkih interesa, utjecaja i posljedica kolonijalizma velikih sila i modela „balkanizacije“ koji traju od Balkanskih ratova do danas. Savremeni politički potresi i balkanski „nesporazumi“ uvijek i iznova nas tjeraju na preispitivanje i promišljanje značajnih događaja iz prošlosti koji su utjecali i još uvijek utječu na savremenost. Događaji na Balkanu krajem XIX i tokom čitavog XX stoljeća (Berlinski kongres, Aneksija BiH, Balkanski ratovi, Prvi i Drugi svjetski rat pa sve do ratova 90-tih godina prošlog stoljeća) gotovo beskrajni je niz sukoba i ratova prekrajnja granica, borbi za teritorij i nacionalno konstituiranje balkanskih etničkih skupina. Balkanski ratovi (1912-1913) i danas imaju izuzetan značaj za evropsku, a posebno historiju Zapadnog Balkana. Posljedice Balkanskih ratova osjećaju se u našoj savremenosti u sferama politike, ekonomije, kulture i religije. Nacionalne historiografije zemalja učesnika ratova do danas daju potpuno različita tumačenja ovih događaja na političkom, ekonomskom i kulturnom planu. Neprincipijelne politike učesnika Balkanskih ratova i njihovih globalnih „zaštitnika“ su uvod u politički haotično XX stoljeće, prouzrokovale su Prvi svjetski rat, te kalemile ratne sukobe i konflikte, ne samo na ovom području nego i šire, sve do naše sadašnjosti.

Ovaj rad čitaocima nudi prikaz mirovnog ugovora između Turske i Bugarske nakon Drugog balkanskog rata iz ugla arebičkog časopisa *Misbah*.

Ključne riječi: Balkanski ratovi, arebička štampa, Osmansko carstvo, Balkan, muslimani, balkanizacija, Bošnjaci, Srbi, Bosna i Hercegovina, *Misbah*.

Uvod

Procesi na Balkanu ne mogu se sagledavati bez šireg svjetskog konteksta i odnosa najvećih evropskih sila oko rješavanja „istočnog pitanja“. Polazni „nesporazum“ mnogih balkanskih historiografa je, nažalost, teza da su muslimani tuđinci na tlu Evrope. Ova ideja se kombinira s političkom pragmom, hegemonizmom, interesima i „dužnošću“ da Evropljani pomognu „primitivnim“ narodima da usvoje blagodeti civilizacije. Ova doktrina nazivana je „civilizatorskom misijom“ - *la mission civilisatrice*. Na balkansku politiku Habsburške monarhije gledalo se kao na takvu misiju.

Historija nas precizno, i gotovo bez naučnih mimoilaženja, uči da su bila dva Balkanska rata i da su vođeni 1912. i 1913. godine. Kada detaljnije izvršimo uvid u razloge, povode, aktere i epilog Balkanskih ratova, nemamo naučnih razloga da ni ratna dešavanja 90-tih godina prošlog stoljeća ne ubrojimo u Balkanski rat. Slijedom navedene premise s razlogom postavljamo pitanje da li su balkanski ratovi odista okončani i da li prijetnja novih sukoba lebdi i dalje nad Balkanom. Gledano iz savremene vremenske perspektive stječe se dojam da je kod velikih sila (međunarodne zajednice) postojao, i još uvijek postoji, veći interes za produžavanje, nego za rješavanje problema Balkana.

Sa znanstvenog stajališta, neprihvatljiva je nihilistička teorija shvaćanja historiografije kao pobjedničke ideološke naracije koja podređuje slike i događaje prošlosti osmišljenom i zacrtanom ideološkom cilju. To se postiže manipulirajući nizovima historijskih fakata i dokumenata, prelazeći iz sfere znanstvenog u narativni, gotovo epski diskurs. Ovakvim „naučnim“ metodima se na lažnom predočavanju prošlosti gradi nerealna i utopijska projekcija budućnosti. Otuda i imamo tvrdnju da se nalazimo u stalnom ratu za prošlost, nastojeći je promijeniti, uljepšati i ideologizirati. Historijsko naslijeđe, isprepletено sa religijom i tradicijom, ima snažan utjecaj na savremene pojave i fenomene i odražava se

u, već stoljećima duboko podijeljenom bosanskohercegovačkom društvu, čije su podjele u najvećoj mjeri i generirane upravo u ideološkoj, političkoj, kulturološkoj i nacionalnoj podređenosti i funkcionaliziranju historiografije.

Cilj ovoga rada je sagledavanje Balkanskih ratova do posljednjeg rata na području bivše Jugoslavije, i to kroz prizmu savremenosti i iz percepcije arebičkog časopisa *Misbah*, te utjecaj ovih događaja do naših dana.

Balkanski ratovi

Balkan je stoljećima kotao naroda, uzavrelih nastojanja i pokušaja, često idealiziranih i bezuspješnih, formiranja nacionalnih država i nereálnih teritorijalnih aspiracija u „velikim“ i „historijskim“ granicama. S druge strane, evropskim silama Engleskoj, Francuskoj i Rusiji ne odgovara snaženje Njemačke koja stupa na „pozornicu velikih“ i njen prodor prema istoku. Početkom XX stoljeća Rusija potiče pravoslavno stanovništvo Balkana na teritorijalna proširenja kako bi oslabila Osmanlijsku državu i zaustavila prodor Austro-Ugarske na istok. Berlinski kongres i Aneksija BiH su događaji koji su nagovijestili nastupajući kraj Osmanlijske države i njen kraj u Evropi. Ni Mladoturska revolucija uvođenjem parlamentarizma nije uspjela stabilizirati posrnulu Osmanlijsku državu. Krizna žarišta se otvaraju na svim stranama: stalni ratovi; unutarinja previranja; pobuna u Jemenu i na Kritu; nemiri u Albaniji; gubitak Libije koju okupiraju Italijani; gubljenje prevlasti u Sredozemnom moru; rast unutarnje netrpeljivosti prema neturskim narodima...

Balkanske države se međusobno pozicioniraju, sklapaju saveze i vode pregovore kako u budućim ratovima osvojiti što više teritorija. Početak šireg balkanskog saveza prvo uspostavljaaju Srbija i Bugarska (13.3.1912). Dogovorile su se da Makedonija dobije samostalnost i time prestane njihov vječiti sukob oko teritorije Makedonije. Dogovorili su i preuzimanje osmanlijskih teritorija i uzdržanost prema Austro-Ugarskoj, te precizne linije razgraničenja i rusku arbitražu tamo gdje se ne budu mogle složiti. Potom slijedi grčko-bugarski savez (29.5.1912) kojim se prešutno dijeli Makedonija. Na koncu Crna Gora postiže sporazum s Bugarskom (27.9) i Srbijom (6.10). Dogovorena je podjela Makedonije, Kosova, Metohije,

Sandžaka i Albanije te izlazak Srbije na more, kao i grčko preuzimanje otoka (Imamović, 1997: 457). U Valoni se 28. novembra 1912. održava Nacionalno zasjedanje muslimana i kršćana na kojem se obznanjuje potpuna neovisnost Albanije. Italija podržava odluku o samostalnosti jer buduću državu gleda kao svoju bazu na Jadranskom moru. I Austro-Ugarska u ovom aktu vidi način za suzbijanje širenja Srbije i njen izlazak na more. Srbija i Grčka su nezadovoljne jer smatraju da su nepravедno isključene iz Albanije pa se nastoje teritorijalno obešteti u Makedoniji.

Povod Balkanskim ratovima

Balkanski ratovi samo su ilustrirali protivrječnosti odluka u Berlinu. Berlinski kongres je, da podsjetimo, proglasio nezavisnost Crne Gore, Rumunije i Srbije i formirao Kneževinu Bugarsku. Osmanlijska država bila je primorana na reforme u Albaniji, Makedoniji, Epiru. Kipar je prepušten Engleskoj a Austro-Ugarska je okupirala Bosnu i Hercegovinu i dio Sandžaka. Sve ove države željele su nacionalno ujedinjenje i etnički „čiste“ države iako su sve imale etnički izmiješano stanovništvo. Sve države se ubrzano naoružavaju a ratni budžeti iznose i trećinu državnih budžeta. Raspad Osmanlijske države ubrzan je poslije Mladoturske revolucije 1908. godine.

Habsburške vlasti predosjećele su sukobe sa Srbijom i Crnom Gorom i prije balkanskih ratova. Oskaru Počoreku proširene su vojne funkcije, prvo je unaprijeđen u vojnog inspektora i glavnokomandujućeg generala a potom je postao vojnim guvernerom Bosne i Hercegovine, s ciljem da se pripremi za rat protiv Srbije i Crne Gore. U Bosni i Hercegovini se uvode posebne mjere, počinje mobilizacija regruta, već 3. maja 1913. plakati s obavještenjem o posebnim mjerama bili su istaknuti po cijeloj Bosni i Hercegovini. U okviru posebnih mjera ograničene su ili ukinute neke slobode građana, suspendirani neki članovi Bosanskog ustava, ograničene slobode kretanja i sloboda štampe (Madžar, 1984: 64-65). Povod za restrikcije je bio pokušaj sprečavanja i ograničavanja dobrovoljačkog pokreta u Bosni i Hercegovini. Naime, odlazanje Srba u srpsku, kao i ispraćaj Bošnjaka u tursku vojsku do tada je bila uobičajena praksa koja se odvijala uz okupljanja, proslave i „mitinge“ podrške

sa svečarskim govorima. Zajedničko ministarstvo je protestiralo protiv ovakvog vida javne podrške jednoj od strana u ratu. Regionalnim institucijama je odmah poslato naređenje pa je već 14. oktobra zabranjeno svako okupljanje dobrovoljaca. Od tog vremena dobrovoljci su prelazili granicu samo ilegalno (Ekmečić, 1997: 416).

Prvi balkanski rat

Upadom u Albaniju i Sandžak Crna Gora započinje rat (8. oktobra 1912) a nakon toga njeni saveznici upućuju ultimatum Osmanlijskoj državi zahtijevajući samostalnost svih evropskih pokrajina po etničkim linijama, kršćanske upravljачe, besplatno školovanje, nacionalne vojske, policiju, nove reforme, demobilizaciju čitave osmanlijske vojske... Ultimatum je odbijen i uslijedile su objave rata sa svih strana u narednih nekoliko dana. Grčka flota osvaja niz otoka u Egejskom moru i žuri da zauzme što više teritorija Makedonije i Albanije; Bugari upadaju u Makedoniju i Trakiju; Srbi u Makedoniju, Kosovo i Albaniju; Crna Gora na Kosovo i Sandžak... Dok je Bugarska svoje snage usmjeravala prema Carigradu, Srbija za to vrijeme u balkanskom zaleđu pravi prodor prema jugu sve do Skadra... Turci za dva mjeseca gube čitavo evropsko područje izuzev četiri opkoljena grada (Ihsanoglu, 2004: 524-525).

Osmanlije se suočavaju s nizom problema: porazima, rijekama izbjeglica, nestašicom hrane, političkim nesuglasticama, pučevima; državna blagajna je prazna što pokreće niz demonstracija koje se šire i izvan Carigrada; uprava doživljava rasulo, vojska je razjedinjena, velikim evropskim silama obećava se participacija u novim vladama, pada vlada...

Novoformirana vlada pokušava dopremiti flote velikih sila i odbraniti Carigrad istovremeno vodeći unutarnja politička trvenja i sukobe. Političke konfrontacije i nepovjerenje u patriotski osjećaj raznih političkih frakcija unutar Turske potpuno se zaoštravaju i prerastaju u oružane sukobe, ubistva, teror i atentate.

Mirovni pregovori počinju u Londonu (16. decembra 1912) gdje članice Balkanskog saveza zahtijevaju komadanje Osmanlijske države koja pokušava očuvati barem dijelove evropskog teritorija, ali sa slabim šansama zbog nenaklonosti evropskih sila. Bugari započinju masakre i

progon muslimanskog stanovništva kako bi stvorili dodatni pritisak na Osmanlije i poboljšali svoju pregovaračku poziciju. Londonskim ugovorom (30. maja 1913) okončan je Prvi balkanski rat. Porta je izgubila sva evropska područja, „Kretu, a rješenje pitanja egejskih otoka i albanske granice prepušteno je velikim silama“ (Ihsanoglu, 2004: 528).

Drugi balkanski rat

Bez obzira na sklopljeni Londonski sporazum, Prvi balkanski rat, u suštini, nije ni okončan. Dojučerašnji saveznici postaju krvni neprijatelji zbog podjele plijena i „narušavanja ravnoteže“ interesa evropskih sila. Dogovori balkanskih zemalja postignuti prije rata narušeni su zbog albanskog pitanja. Rusija se nameće kao novi medijator i poziva sučeljene strane u Petrograd na pregovore. Bugari bojkotuju konferenciju sluteći da će morati praviti dodatne teritorijalne ustupke. Bugari na teritoriju Makedonije 29. juna 1913. napadaju Srbiju i Grčku, a odmah potom u rat se uključuju Rumunija i Crna Gora. Okružena i potpuno izolirana Bugarska je na koljenima. Akteri potpisuju Bukureštanski ugovor 10. augusta 1913, kojim je Grčka proširila svoj teritorij u Makedoniji sjeverno od Soluna, zauzela cijeli Epir; Srbija je dobila veći dio Sjeverne Makedonije i „staru Srbiju“ te na taj način udvostručila svoju veličinu; sa Crnom Gorom je podijelila Novi Pazar... Novoosnovane granice ratificirane su nizom posebnih ugovora: sa Bugarskom u Istanbulu (29. septembra 1913), sa Srbijom u Istanbulu (14. novembra 1913), sa Grčkom u Atini (14. marta 1914).

Posljedice Balkanskih ratova

Epilog Balkanskih ratova je bugarsko teritorijalno proširenje za 30% i izlazak na more; područje Srbije je bilo povećano za 82%, a stanovništvo za više od polovice; Grčka i Makedonija su dobile, također, nove teritorije. Samo su Osmanlije pretrpjeli gubitke izgubivši 83% zemalja i 69% stanovništva u Evropi.

Bošnjaci u BiH, a posebno Sandžaku, vrlo teško su doživjeli poraz Turke nakon čega je Sandžak podijeljen između Srbije i Crne Gore. Dio Sandžaka koji je pripao Crnoj Gori doživio je brojna ubistva, pljačke i

paljevine. Od Bošnjaka je „na podmukao način oduzeto oružje a zatim se prišlo klanju i ubijanju golorukih ljudi. Kakve su razmjere imali zločini i nasilje najbolje potvrđuje činjenica da je radi smirivanja naroda u ljeto 1913. morala biti osnovana komisija Kraljevske crnogorske vlade sa zadatkom da izvidi i ispita zloupotrebu i zločine državnih činovnika u ‘novooslobođenim’ krajevima. Posebno dramatičnu sudbinu doživjeli su Bošnjaci Plava i Gusinja“. Računa se da je bez ikakvog razloga ubijeno između 550 i 800 osoba, nakon čega se pristupilo nasilnom pokrštavanju preostalog stanovništva. „U toj situaciji gusinjski muftija je savjetovao stanovništvu da privremeno i formalno, radi spasa golog života, primi pravoslavlje, a da se kasnije vrati islamu.“ Na ovaj način pokršteno je preko 12.000 Bošnjaka. Početkom maja 1913. „jedna delegacija uglednih plavsko-gusinjskih Bošnjaka uspjela je stići na Cetinje, gdje je kralja Nikolu upoznala sa žalosnim događajima u njihovom kraju“. Kraljevom intervencijom otvorene su džamije a nasilno pokrštenim dozvoljen povratak u islam (Imamović, 1997: 459).

Epilog balkanskih ratova je grabež za teritorijima. Zaboravljene su ideje etniciteta, autonomije, zaokruženja nacionalnih država i politička ravnoteža. Politička situacija se dodatno zakomplicirala što će, u suštini, dovesti do Prvog svjetskog rata, jer problemi koji su bili prije Prvog balkanskog rata samo su odgođeni nakon njihova završetka.

Balkanski ratovi izazvali su nove traume kod Bošnjaka, ranija izbjeglička sjećanja nisu izbljedjela a pokrenut je novi izbjeglički val prema osmanlijskim teritorijima. Osjećaj tolerancije, međuvjerskog i međunarodnog identiteta ubrzano slabi, a jača ideja nacionalne solidarnosti i zajedničke sudbine.

The Carnegie Endowment, fondacija osnovana 1910. u Americi s ciljem da podstiče na mir i razumijevanje među ljudima, poslala je 1913. godine istražnu komisiju na Balkan u namjeri da istraži uzroke i način vođenja balkanskih ratova. Nakon osam sedmica boravka na Balkanu, komisija je sačinila izvještaj koji je objavljen u izdanju *The Carnegie Endowment* u *Washingtonu DC* 1914. godine. U opsežnim dodacima komisija je publicirala brojne dokumente i svjedočanstva o uzrocima i načinu vođenja Prvog i Drugog balkanskog rata. Fascinantne sličnosti između događaja

1912-1913. i 1992-1993. na istom prostoru otkrivaju njihovu unutrašnju dimenziju i stavljaju ih u odgovarajuću historijsku perspektivu (Karčić, 2014: 151-152).

Ono što je specifikum balkanskih ratova u većini historiografskih radova je nabranje događaja o ishodima ratova. Ono što se prešućuje jesu podaci o genocidu i prisilnom progonstvu muslimana iz ovog dijela Evrope i drastično promijenjenoj strukturi stanovništva. Takvi podaci su dostupni, ali se sračunato kriju. Prije svega mislimo na podatke britanskog konzula Lamba, potom ruskog književnika i novinara Lava Trockog i, svakako, spomenuti podaci Istražne komisije *Carnegie* fondacije iz SAD-a. Ovi podaci nedvojbeno pokazuju da je procenat muslimanskog stanovništva u periodu od Balkanskih ratova do 1926. godine smanjen sa 55% na 27% (dr. Ahmet Alibašić, Zbornik radova „Muslimani Balkana – Istočno pitanje“ u XX vijeku).

Balkanski ratovi u arebičkoj štampi

Period izlaska arebičke štampe možemo precizno situirati u vremenski period od 1. juna 1908. do 24. jula 1914. godine. To je period u kojem je štampan prvi takav časopis *Tarik*, odnosno posljednji brojevi časopisa štampanih arebicom *Jeni misbah*.

Arebička štampa kroz tekstove o balkanskim ratovima izražava duboku sopstvenu vezanost za svijest o naciji, kolektivnim problemima i pronalaženje načina i sredstava za očuvanje vlastitog identiteta. Duboko se proživljava drama kolektiva, naroda i muslimana na ratištima. Ovakav odnos arebičkih listova je razumljiv imajući u vidu dugotrajan proces nacionaliziranja muslimana/Bošnjaka i prisvajanje njihove kulture, nijekanje njene posebnosti i samosvojnosti, kao i svjesnost o teškim nastupajućim vremenima za bosanske muslimane.

Kneževina Bugarska je proglasila neovisnost od Osmanlijske države 5. oktobra 1908. godine. Uredništvo *Tarika*, u tekstu Bugarski napadaji (*Tarik*, I/1908, br. 8, str. 143-144), zabrinuto je ovakvim razvojem situacije, predočava slike progona muslimana kroz natpise dva bugarska lista - *Dnevnik*a (bugarski) i *Balkana* (muslimanski) i kao da nagovještava početak i neminovnost krvavih sukoba u budućim balkanskim ratovima.

„Od kako se je Bugarska proglasila nezavisnom državom od tada su Bugari uzeli posvema obraz, te počinju napadati na muslimane na svaki način, samo ne bi li ih otjerali iz Bugarske da se tako na lahku ruku dočepaju muslimanskog dobra. Kako se doznaje bijesni Bugari vrijeđaju muslimane i njihove svetinje, otimaju im imetak i tjelesno ih ozljeđuju, a bugarska uprava načinja se da ona ništa o tom ne zna...“. Uredništvo citira pisanje *Balkana* s konkretnim događajima i incidentima nasrtaja Bugara na muslimane, otimanju imovine, progonu, inertnosti i odsustvu zaštite policije i vojske, odnosno o njihovom učešću u progonima i maltretiranjima. Podvlači se da je cilj maltretiranja poticaj na iseljavanje i stvaranje etnički „čistih“ područja.

Misbah je arebički časopis koji je štampan u vrijeme balkanskih ratova. U okviru časopisa postojala je stalna rubrika *Islamski svijet* u kojem su objavljivane kratke vijesti i događanja širom „islamskog svijeta“. Vijesti u ovoj rubrici bile su veoma kratke, nekoliko rečenica, činjenice, šturo vijesti bez širih pojašnjenja. Neuobičajeno za orijentaciju časopisa i dotadašnju praksu veliki prostor dat je događajima koji se odnose na Balkanske ratove. Počevši od prvog broja drugog godišta u čak pet nastavaka, na naslovnoj ili drugoj stranici, objavljivani su tekst „Carigradski mirovni sporazum“ – mirovni sporazum između Turske i Bugarske nakon Drugog balkanskog rata (29. septembar 1913). Tekst je obrada cjelovitog izvornika Ugovora koji je objavljen u istanbulskom časopisu *Sebilu-r-rešad*. Čitaocima je predočena detaljna obrada svih tačaka, kao i pet aneksa Ugovora, kroz prikaz urednika Sakiba Korkuta koji je, učigledno, nastojao svojim komentarima i interpretacijama domaću javnost nacionalno i vjerski homogenizirati, očigledno svjestan da će se budući balkanski sukobi prenijeti i na tlo Bosne i Hercegovine.

Ugovor

Osnovni ugovor ima dvadeset članova.

Prvim člankom tačno se ustanovljuje nova tursko-bugarska granica. Drugim člankom obavezuju se stranke da će u roku od deset dana nakon potpisivanja ugovora povući vojsku sa zemljišta, koje je pripalo drugoj strani, i u roku od 15 dana ta zemljišta uručiti njihovim novim oblastima.

Dalje se stranke obavezuju da će u roku od tri hefte provesti demobilizaciju svojih četa.

Trećim člankom određuje se da će se odmah nakon potpisa ugovora uspostaviti diplomatski odnosi i uvesti poštanski, telegrafski i željeznički saobraćaj. Utanačenja glede muftijskog pitanja, koja čine drugi prilog ovog ugovora, protezat će se na sve dijelove Kraljevine Bugarske.

Četvrtim člankom stavlja se na jednogodišnju krijepost trgovačko-plovidbeni ugovor od 6. (19) februara 1911. i ugovarajuće stranke obavezuju da će na obrtnim, gospodarskim i drugim produktima jedna drugoj dati sve carinarske pogodnosti, koje nijesu na uštrb ugovorima sa drugim državama.

Ugovor o konzularnom zastupanju od 18. novembra (2. decembra) 1909. staje na jednogodišnju snagu i ugovarajuće se stranke ovlašćuju da imenuju svoje generalne konzule i potkonzule u svjema mjestima, u kojima se nalaze konzuli drugih država. Ujedno se stranke obavezuju da će u što kraćem roku imenovati članove za mješovitu komisiju, koja će raditi na trgovačkom i konzularnom ugovoru.

Peti članak određuje, da će se vojni i ratni zarobljenici otpustiti što prije, a najkašnje do mjesec dana iza potpisivanja ugovora. Do otpusta ovih zarobljenika ima ih izdržavati ona država koja ih je i zarobila. Nu, isplaćene oficirske plaće nadoknadit će ona država kojoj dotični oficiri pripadaju.

Šestim člankom se uglavljuje opća amnestija za sve osobe koje su sudjelovale u neprijateljstvima ili političkim poduzećima, koja su s tim u savezu. Ovo pomilovanje vrijedi i za sve stanovnike međusobno ustupljenih dijelova prijeporne zemlje. U pokrajinama koje se ustupaju Bugarskoj ima ista prilikom zauzeća oglasiti ovu opću amnestiju i stanovništvu objaviti da rok u kojem se može koristiti ovom amnestijom i bez bojazni povratiti svojim domovima - traje četrnaest dana iza proglašenja amnestije.

Sedmi članak određuje da urođenici onih osmanlijskih krajeva koji se tek čine Bugarskoj kraljevini, postaju bugarski podanici. Nu, u roku od četiri godine ovi starosjedioci imaju pravo da se, ostavši u svom boravištu, odluče i za tursko podaništvo, koje će bugarskim vlastima prijaviti

običnom prijavnicom - *bejannama*, zakajtivši se istodobno u Osmanlijskom konzulatu kao osmanlijski podanici. Bejannama će se predati kojem Bugarskom konzulatu u inozemstvu, a izdavat će ju i sprovađati turski konzulati.

Pravo odluke za tursko pripadništvo stvar je lične prirode dotičnih starosjedilaca i Turska nije time niukoliko vezana u svojoj odluci. Za osobe koje su sada malodobne trajat će ovo pravo odluke četiri godine iza proglašenja punodobnosti. Islamsko stanovništvo u ustupljenim pokrajinama, koje sada prelazi u bugarsko podaništvo, za četiri godine dana nije dužno davati nikakvog ratnog nameta niti će se uzimati u bugarski asker.

Muslimani koji se posluže gornjim pravom imaju najkašnje u roku od četiri godine napustiti svoju „eradi mebruku“ a pokretnu imovinu moći će prenijeti bez đumruka. Oni međutim imaju pravo zadržati svoj emlak u gradovima i izvan varoši, ili da njime upravljaju preko trećih osoba. (*Misbah*, II/1913, br. 1, str. 2)

Osmi, vrlo značajni članak određuje sljedeće: „Na bugarskom teritoriju nalazeći se bugarski podanici – muslimani, uživaće sva građanska i politička prava kao i bugarski starosjedoci. Ti će muslimani imati potpunu slobodu savjesti, vjere i vjerskih obreda, i islamski će se običaji potpuno poštivati. Prigodom ibadeta spominjaće se kao i do sad, sultan kao islamski halifa.

Postojeći islamski džemati, kao i oni koji će se ubuduće ustrojiti, njihova konštrukcija i nutarnja uredba, kao i stečena muslimanska privilegija biće priznata i potvrđena, i ovi će džemati bez ikakva miješanja i uplitanja Oblasti biti pod upravom vjerskih poglavara i odličnika.“

Devetim člankom priznaje se Bugarima pod osmanlijskim podaništvom pravo da se koriste „svjema pravima“ ostalih kršćanskih skupina u Turskoj carevini. Bugari pod osmanlijskim podaništvom zadržat će svoj pokretni i nepokretni imetak i neće biti izvrgnuti neprilikama prigodom vršenja svojih građanskih i ličnih prava. Bugari koji su prigodom zadnjih događaja napustili svoju postojbinu, mogu se povratiti natrag kroz dvije godine.

Deseti članak uglavljuje valjanost svih prava koja su se stekla prije aneksije zaposjednutih zemalja i određuje da se bez pozitivnog zakonskog temelja ne mogu poništiti osude i ovrhe osmanlijskih činovnika, kao ni ugovori i civilno-pravna utanačenja, koja su učinjena pred turskim oblastima.

Jedanaesti članak određuje, da će u pitanju uporabe emlača u ustupljenim pokrajinama bez ikakva ograničenja i nadalje vrijediti turski kanuni o uporabi nekretnina. Vlasnici pokretnina i nepokretnina u ustupljenim krajevima i nakon trajnog ili privremenog iseljenja iz Bugarske, mogu se koristiti svojim pravom vlasništva. Oni taj emlak mogu dati pod najam ili zakup, ili ga upravljati putem trećih osoba.

Dvanaestim člankom zajamčuje se vakufsko pravo idžarei vahide, idžaretejna, mukate, evkaf mulahaka, kao i vakufske desetine, koje će vrijediti prema propisima turskih kanuna i biti upravljano po nadležnim faktorima. Ovi se vakufi ne mogu izlučiti ispod svoje uprave sve dotle, dok se za njih ne isplati odgovarajuća faktična vrijednost.

Vjerske i dobrotvorne osmanlijske institucije, koje imaju svoj prihod od nekretnina u ustupljenim pokrajinama iz naslova idžarei vahide, mukate, mislen vakufske desetine i drugih pravnih naslova, kao i prihod od vakufskih koristonosnih nekretnina zadržaju to svoje pravo i nadalje i ono ostaje netaknuto.

Trinaestim člankom zajamčuje se nesmetano pravo vlasništva sultana i carske porodice na njihovim privatnim posjedima u ustupljenim pokrajinama. Oni će tim svojim posjedom moći upravljati preko svojih većila, dati ga pod najam ili zakup, a mogu ga i prodati. To vrijedi i za privatna dobra Osmanlijske države. Kod prodaje ovakih nekretnina pri jednakim uslovima imaju prednost kupnje bugarski podanici.

Četrnaestim člankom obvezuju se stranke da će uzajamno izdati potčinjenim oblastima naloge u svrhu čuvanja kaburistana uopće, a naročito mezareva onih boraca koji su pali u ovom ratu. Oblasti neće smetati roditeljima i akrebi palih vojnika da zemne ostatke svojih bližnjih iskopaju i prenesu u njihovu postojbinu.

Petnaestim člankom priznaje se podanicima ugovarajućih država, da mogu prelaziti te kao i prije stanovati u pokrajinama obiju država.

Šesnaestim člankom preuzima Kraljevina Bugarska sve obveze, prava i dužnosti Turske za onaj dio Rumelijske željezničke pruge, koji je na teritoriju što se ustupa Bugarskoj.

Bugarska se obvezuje odmah povratiti kompaniji sva prevozna sredstva i ostale stvari, koje je zaplijenila u minulom ratu.

Sedamnaesti članak određuje da će u stvari eventualnog prijepora glede tumačenja i primjene članka jedanaestog, dvanaestog, trinaestog i šesnaestog ovog ugovora, suditi mirovno sudište u Hagu prema utanačenju, koje je sadržano u trećem prilogu ovog mirovnog ugovora.

Osamnaesti članak određuje da Protokol o granici, muftijskom pitanju, ugovor o mirovnom sudištu, rijeci Marici i željeznicama, te bejannama, koja se odnosi na desetu tačku ovog ugovora i čini njegov peti prilog – čine sastavni i nerazlučivi dio ovog ugovora.

Devetnaestim člankom uglavljuje se da ostaju u krijeposti sve tačke Londonskog protokola, koje se tiču bugarsko-turskih odnosa, ukoliko nisu ovim ugovorom izmijenjene ili posve dokinute. (*Misbah*, II/1913, br. 2, str. 1-2)

Dvadeseti članak određuje da Ugovor stupa na snagu od dana potpisa i da će se ratificirati u roku od petnaest dana iza potpisa. (*Misbah*, II/1913, br. 3, str. 1-2)

Utjecaj Balkanskih ratova na aktuelne političke odnose

Stoljećima predodžba većine hrišćana o islamu svodila se na krstaške ratove, dezinformacije i metaforičnu sliku kuge koju je Bog poslao na Zemlju, na sliku vražije tvorevine, znak za skori dolazak Antihrista i približavanje kraja svijeta. Ideju „opasnih muslimana“ kršćanski je Zapad dugo promicao u svrhu ojačavanja vlastitog identiteta te postizanja ideološkog i religijskog jedinstva (Bandžović, 2020: 31).

Kada je 1912-1913. Osmansko carstvo izbačeno s Balkana, mnogi su na Zapadu to vidjeli kao konačan izgon „azijske“ sile iz Evrope te pobjedu vjerske i rasne snage kršćanstva. Prema američkom novinaru Fredericku Mooreu u časopisu *National Geographic*, azijski Turci su tlačili svoje evropske podanike nametnuvši im islamska pravila. Pokušali su svoju rasu ojačati preobraćenjem, no na kraju nisu mogli prevladati biološki

nadmoćne čistokrvne Evropljane kojima su vladali. Sada će „Turčin otići natrag u Aziju odakle je i došao prije mnogo stoljeća jedva promijenjen svojim druženjem s europskim narodima koje je držao na stupnju na kojem ih je i našao - u srednjovjekovnim uvjetima, sa svim barbarizmom srednjovjekovne Europe, sa svom njezinom živopisnošću, njezinom bojom, prljavštinom i nepromišljenom vjerom“. Za budućnost Moore predviđa slabu promjenu među onima koji su prije vladali carstvom, jer je „Turčin musliman, a duša je pravog muslimana ravnodušna na promjene“ (Mazower, 2003: 30).

Historiografija Balkanske ratove i komadanje Osmanlijske države uglavnom tretira kroz prizmu međunarodnih interesa velikih kolonijalnih sila, unutarnjih slabosti Osmanlijske države, nacionalnih pokreta i unutarnjih konflikata, zanemarujući finansijski okvir, uzroke i materijalni slom Osmanlijske države kojeg su prouzrokovale zapadne kolonijalne sile. „Sultana Abdula Hamida II, duhovnog i političkog vođu Osmanškog Carstva, islamskoga vjerskog kalifata, izmanipulirale su 1881. godine britanske i francuske kreditne banke i vlade da prihvati inozemnu bankarsku kontrolu nacionalnog duga kroz nešto što se zove upravljanje javnim dugom. Smještena u Istanbulu, nova je uprava doslovce kontrolirala osmanske državne prihode kroz upravni odbor koji je predstavljao britanske, nizozemske, njemačke, austro-ugarske, talijanske i ostale posjednike obveznica. Uprava je bila neovisna o osmanskoj vladi i imala ovlast uzimati izravno od poreznih prihoda za otplatu duga osmanske države stranim kreditnim bankama.“ (Engdahl, 2015: 52)

Britanci su okupirali Egipat nakon pobune iz 1882. godine. Iskoristili su egipatski ogromni inozemni dug da zadobiju kontrolu nad Sueckim kanalom i pretvore zemlju u britanski „protektorat“ – eufemizam za koloniju. Protektorat je, u suštini, podrazumijevao vazalski položaj prema Britaniji, omogućavao je stacioniranje britanskih vojnih snaga, kao i britansku kontrolu državnih finansija zbog „osiguranja“ otplate državnoga duga britanskim bankama.

Otplaćivanje duga evropskim povjericima iscrpljivalo je finansijsku sposobnost Istanbula koje sve teže kontrolira periferne dijelove carstva što kolonijalnim silama daje priliku za otimanje njegovih teritorija.

Početakom XX stoljeća Britanci preuzimaju teritorije oko Perzijskog zaljeva a nešto kasnije Osmanlijska država gubi teritorije na Bliskom istoku, Arabiji, Kavkazu, Krimu, Mediteranu i Balkanu.

Historija Balkanskih ratova pokazuje nam kontinuitet u realizaciji ideologije i politiku državnog projekta „Velike Srbije“, odnosno njenu krilaticu „svi Srbi u jednoj državi“, ideju koja će teorijski biti „nadograđena“, pred rat 90-tih, sintagmom „samoodređenja naroda“, a ne na principu „samoodređenja republika“ kako su zagovarale sve republike izuzev Srbije. Nameće se logično pitanje – šta je pravi uzrok brutalnih pokolja u balkanskim ratovima? Jasno je da je stvaranje srpske države u etničkim granicama moguće isključivo uz masovno nasilje i zločinačke namjere, jer ta država mora obuhvatiti i teritorij na kojem Srbi nisu većina.

Međutim, događaji u savremenoj historiji na području, kojeg u političke ili politikantske svrhe sve češće nominiramo kao (Zapadni) Balkan, imaju čitav niz uzročnosti i pojavnosti sa događajima iz bliže ili daljnje prošlosti. Stoga događaje treba kritički procjenjivati i tumačiti sistemom analogija i komparacija u svjetlu novih činjenica i savremene političke i društvene realnosti. Historija je kompleksan proces tumačenja događaja iz prošlosti i očekivanja od budućnosti iz percepcije sadašnjosti. Upravo se na primjeru balkanskih ratova može vidjeti kako sve balkanske države grade svoj nacionalni i državni identitet na negaciji identiteta drugih. Nacionalne historiografije zemalja teritorijalnu rasprostranjenost i nacionalnu pripadnost drugih gotovo potpuno negiraju sračunato uveličavajući „svoj“ teritorij i broj stanovnika.

Bosna i Hercegovina je nakon posljednjeg rata konstruisana kao potpuno nefunkcionalna država; etničke podjele nakon posljednjeg rata nisu ništa manje od onih u doba balkanskih ratova; sukob u BiH se, zapravo, nikad nije ni završio; Srbi i Hrvati, očigledno, ne odustaju od svojega cilja – otcjepljenja; prijeti se referendumima o otcjepljenju; odnosi Bošnjaka i Srba se svode na dva pojma - jedni su za centralizaciju, drugi za secesionizam...

Rusija u posljednje vrijeme zauzima mnogo aktivniji stav na Balkanu, a posebno u pravoslavnim zemljama: Srbiji, Crnoj Gori, Makedoniji, Bugarskoj i Grčkoj. Najočigledniji njen pojačan angažman je, međutim,

u Bosni i Hercegovini. Očigledno je da Rusija svjesno manipulira rukovodstvom Srba u entitetu Republika srpska koje se potiče na konfrontaciju sa Zapadom, zahtjevima za samostalnošću, onemogućavanje širenja NATO-a i destrukcijom državnih institucija. Tanka je linija oko otpočinjanja novih konflikata na Balkanu. Neodmjerenom politikom rukovodstva Republike srpske izazvao bi se opet domino efekat otvaranja „balkanske pandorine kutije“: Srbi na sjeveru Kosova bi tražili otcjepljenje od Kosova i priključenje Srbiji, preostali Albanci u granicama Srbije bi htjeli u obrnutom smjeru; makedonski Albanci bi krenuli putem „Velike Albanije“; bosanski Hrvati nastojali bi iskoristiti „povoljnu“ priliku i integritati se u Hrvatsku; Srbi iz Crne Gore još osjećaju nostalgiju za Srbijom; Grčka i Bugarska imaju svoje „historijske“ interese za sudbinu Makedonije...

Novi krug nesporazuma, konflikata, ne usudujemo se reći, ratova...

Zaključci

Burna bosanskohercegovačka prošlost i njene različite interpretacije nagrizala sadašnjost i podrija budućnost. Nastojanja i teze o ideološkoj, vjerskoj i političkoj funkcionalizaciji historiografije i kulturnog naslijeđa vrlo često imaju za cilj da se priskrbi ili ojača povijesni legitimitet određenoj naciji, politici, vjerskoj zajednici. To bi, suprotno naučnoj metodologiji, neminovno vodilo ka stvaranju, u bosanskohercegovačkoj realnosti, najmanje tri historiografije, odnosno – tri različita narativa o istovjetnim historijskim činjenicama.

Svi narodi svijeta imaju „svoje“ posebne priče i značajne datume u svojoj kolektivnoj memoriji. Nacionalna verzija prošlosti se vremenom uobličava, zaokružuje, mitologizira i, obično je, različita u odnosu na historijsku predstavu susjednih naroda o istim događajima, koji su doživjeli isto historijsko iskustvo, ali iz svoje perspektive. Balkanski ratovi su najočigledniji primjer ovakvog ponašanja i „naučnih“ postupaka.

Osnovno polazište nacionalnih historiografija je nacionalna pripadnost koja minimizira ili potpuno ignorira dostignuća drugih etničkih grupa i pozitivne aspekte multietničkih društava. Posebno negativan odnos ispoljava se prema Osmanlijskoj državi i muslimanima. Principi evropskog

identiteta zasnivaju se na kvazi doktrini da Osmanlijska država, muslimani i islam nisu dio evropske civilizacije i kulture. Osmanlije, i njihovi nasljednici Bošnjaci, su po tom shvatanju onomad otrgnule Balkan od Evrope i nametnule mu doba tame koja, zbog tog postupka, još uvijek traje i prijeti u budućnosti.

Balkanski ratovi su svijetu „podarili“ ideju i praksu etničkog čišćenja, oni su u memoriji balkanskih naroda ne samo zbir historijskih činjenica nego i usmeno „mitsko“ predanje koje je mješavina gotovo epske fantastike, kolektivnih lirskih naracija, neostvarenih želja i „glasina“ po kojima su „naši“ narodi lutke u rukama velikih sila, ali i „naše“ žrtve ili „naši“ heroji (u ovisnosti na kojoj strani historije se nalazimo), koje se neprestano uljepšavaju s koljena na koljeno, ali koje se ukoričene u udžbenike i danas predaju u školskom i obrazovnom sistemu zemalja Zapadnog Balkana. Nakon njih Srbija se teritorijalno proširila daleko izvan svojih granica, samo na korak do, u epskim pjesmama egzistirajućeg, Dušanovog carstva - „Stare Srbije“.

Uvidom u historijske činjenice u posljednjih stotinjak godina na području Balkana i uvidom u arebičku štampu nameće se nekoliko zaključaka:

- Sve balkanske vlade nastojale su Balkanskim ratovima kreirati monolitne nacije što je ostavilo malo prostora za postojanje etničkih, jezičkih i religijskih manjina.
- Sve vlade novoformiranih država muslimane su smatrale stranim i suvišnim elementom, prije svega zbog vjerskih ili jezičkih razlika ili zbog historijskih veza sa Turskom.
- Zapad nije obraćao dovoljnu pažnju na postupanje s balkanskim muslimanima uprkos često ponavljanim obećanjima o poštovanju ljudskih prava, kao i nalazima međunarodnih komisija i neovisnih izvještača.

Negativan odnos Zapada prema balkanskim muslimanima nije se znatnije promijenio do naše savremenosti.

Literatura

- Alibašić, Ahmet (2001). Zbornik radova „*Muslimani Balkana – Istočno pitanje*“, Tuzla, Behram-begova medresa.
- Bandžović, Safet (2020). *Krize i ratovi: „Istočno pitanje“ i deosmanizacijski procesi na Balkanu (1878-1923) u Islamska pravna kultura u tranziciji – eseji u čast Fikreta Karčića*, Sarajevo, Centar za napredne studije.
- Ekmečić, Milorad (1997). *Uticaj balkanskih ratova 1912–1913. na društvo u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo u: Radovi iz istorije Bosne i Hercegovine XIX veka.
- Engdahl, F. William (2015). *Izgubljeni hegemon*, Zagreb: Profil.
- Ihsanoglu, Ekmeleddin (2004). *Historija Osmanske države i civilizacije*, Sarajevo, Orijentalni institut u Sarajevu.
- Imamović, Mustafa (1997). *Historija Bošnjaka*, Sarajevo, BZK Preporod.
- Jeni misbah, Organ udruženja bosansko-hercegovačke ilmije, 1914-1914.
- Karčić, Fikret (2014). *Muslimani Balkana „Istočno pitanje“ u XX vijeku*, Sarajevo, Centar za napredne studije.
- Madžar, Božo (1984). *Balkanski ratovi i iznimne mjere u Bosni i Hercegovini 1912-1913. godine*, Sarajevo u: Godišnjak društva istoričara Bosne i Hercegovine XXXV
- Mazower, Mark (2003). *Balkan: Kratka povijest*, Zagreb, Srednja Europa.
- Misbah, Organ udruženja bosansko-hercegovačke ilmije, Sarajevo, 1912-1914. 17.
- *Muallim*, List za pouku i za staleške interese muallima i imama u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1910-1913.
- *Tarik*, List za pouku i zabavu, Sarajevo, 1908-1910.

أوديا حسانوفيتش
مریمة أفنديتش

وصف معاهدة السلام الاسطنبولية في مجلة المصباح المطبوعة بالحروف العربية

تدفعنا الاختلافات والهزات البلقانية السياسية المعاصرة إلى أن نراجع من جديد وباستمرار التفكير في الوقائع التاريخية الهامة التي أثرت ولا تزال تؤثر على المايجريات الحالية. إن ما وقع في جزيرة البلقان في أواخر القرن التاسع عشر وعلى مدى القرن العشرين كله (مؤتمر برلين وإلحاق البوسنة والهرسك بالنمسا والحروب البلقانية والحربان العالميتان الأولى والثانية والحروب في تسعينات القرن الماضي) عبارة عن سلسلة كاملة من النزاعات والصراعات المستهدفة إلى تغيير الحدود وتوسيع الأراضي والتكوين الجماهير البلقانية القومية.

وتقدم هذه المقالة للقراء وصفا لمعاهدة السلام بين تركيا وبلغاريا التي تمت عقب الحرب البلقانية الثانية وذلك عبر منظور مجلة المصباح المطبوعة آنذاك بالحروف العربية.

Dr. Avdija Hasanovic
Mgr. Merima Efendic

Review of the Istanbul Peace Treaty in the Arabican¹ Magazine *Misbah*

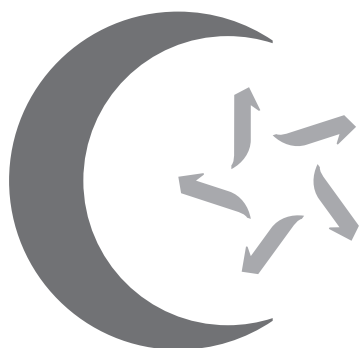
Summary

Contemporary political upheavals and Balkan „misunderstandings“ force us over and over again to reconsider and reflect on significant events from the past, which have, and still are, influenced the present. The events in the Balkans at the end of the 19th and throughout the 20th century (from Berlin Congress, Annexation of Bosnia-Herzegovina, Balkan Wars, First and Second World Wars until the wars of the 1990s) are an almost endless series of conflicts and wars of redrawing borders, fighting for territory and national constitution of Balkan ethnic groups.

This paper offers readers an overview of the peace treaty between Turkey and Bulgaria after the Second Balkan War, from the point of view of the Arabican magazine *Misbah*.

---

¹ Arabica: bos. *Arabic* is a specific Bosnian alphabet originated from the time of Bosnia's entry into the Ottoman-Islamic civilizational and cultural circle.

Službeni dio

Aktivnosti Ustavnog suda

Broj: US-11-2-31/2020

Datum: 25. safer 1442. po Hidžri
12. oktobar 2020. godine

SABORU I RIJASETU ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI

Predmet:

I n f o r m a c i j a

o radu Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u vremenu od 1. januara 2015. do 12. oktobra 2020. godine

Uvod

Ustavom Islamske zajednice je utvrđeno da je jedno od ključnih načela da “Djelatnosti u Islamskoj zajednici podliježu načelima zakonitosti, javnosti i odgovornosti, a rukovodne dužnosti podliježu načelima izbornosti i ograničenog trajanja” (član 15). Da bi se osigurala primjena ovih najviših demokratskih standarda, 2002. godine Ustavom je uspostavljen Ustavni sud “... kao vrhovni organ za ocjenu ustavnosti akata i rada ustanova i organa Islamske zajednice” (član 71).

Sabor Islamske zajednice je donio Pravilnik o organizaciji i radu Ustavnog suda kojim su uređena pitanja nadležnosti, postupka i organizacije Suda. Iskustva u primjeni ovog pravilnika na osnovu kojih je Sud spreman da predloži Saboru njegove izmjene i dopune kako bi se unaprijedio njegov rad već su stečena. Ustavni sud, koji “... je samostalan i nezavisan u svom radu i odlučivanju” (član 2. ovog pravilnika), smatra da je korisno da na isteku ovog mandata informira Sabor, kao najviše predstavničko i zakonodavno tijelo, i Rijaset, kao najviši izvršni organ, o najznačajnijim pitanjima svoga djelovanja.

Sastav Suda

Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Sabor) je 1. muharrema 1436. godine po Hidžri, odnosno 25. oktobra 2014. godine, na pri-

jedlog Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Rijaset) donio Odluku o imenovanju člana Ustavnog suda na mandatni period od šest godina, koji je počeo teći od dana polaganja zakletve. Imenovani su:

1. Prof. dr. Fikret Karčić iz Sarajeva, koji je izabran za predsjednika na sjednici Suda,
2. Prof. dr. Sulejman Topoljak iz Bihaća,
3. Prof. dr. Vedad Gurda iz Tuzle,
4. Husein Smajlović iz Zenice, koji je preselio na ahiret nakon čega je Sabor imenovao prof. dr. Kasima Trnku iz Sarajeva, koji je stupio na dužnost 27. novembra 2017. godine, i
5. Sabahudin Hajdarević, advokat iz Prijepolja.

Za sekretara Suda imenovan je Nurif Herić, diplomirani pravnik iz Sarajeva. Mandat ovom sazivu počeo je teći 29. decembra 2014. godine i završava se 29. decembra 2020. godine.

Djelatnost Suda u tekućem mandatnom periodu

U ovom periodu Sud je, u okviru svoje nadležnosti,¹ donio 16 odluka, tri rješenja, dva mišljenja i jedan odgovor. Sud odlučuje u postupku koji pokreću ovlašteni predlagači.² Sud nije ovlašten da pokreće postupak po vlastitoj inicijativi.

Treba istaknuti da je nerazmjernost između široko postavljenog kruga ovlaštenih predlagača i relativno malog broja pokrenutih postupaka vrlo vidljiva. Iz toga bi se moglo zaključiti da nije široko rasprostranjena svijest o značaju vladavine prava unutar Islamske zajednice, ili da se sporovi rješavaju djelovanjem drugih organa. U posljednje vrijeme Sud je češće koristio mogućnost da

---

¹ Nadležnost suda je:

- ocjenjuje ustavnost općih i pojedinačnih pravnih i drugih akata organa i ustanova svih nivoa organiziranja Islamske zajednice,
- donosi odluke kojima utvrđuje povrede ustavnosti i nalaže njihovo otklanjanje,
- rješava sukobe nadležnosti u radu organa i ustanova Islamske zajednice.

² Pravo na pokretanje postupka pred Sudom imaju:

- predsjednik Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,
- reisu-l-ulema,
- predsjednik predstavničkog tijela – Sabora, mešihata,
- muftijstva i mešihati,
- najmanje 1/3 sabornika Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,
- najmanje 1/2 Vijeća muftija,
- najmanje 1/2 članova Rijaseta,
- pripadnici Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini čije je ustavno pravo povrijeđeno protiv konačnih akata organa i ustanova Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

se značajnije odluke objavljuju u *Glasniku* Islamske zajednice, čime se nastoji upoznati šire članstvo i pripadnici Islamske zajednice sa djelovanjem Suda.

U ovom mandatnom periodu Ustavnom sudu su podnosili zahtjeve sljedeći subjekti: 13 džematlija, tri profesora visokoškolskih ustanova čiji je osnivač Islamska zajednica, u dva slučaja reisu-l-ulema je podnosio zahtjeve, u dva slučaja je to učinio imam iz dijaspore i po jedan zahtjev su podnijeli Vakufska direkcija i zaposlenik Islamske zajednice. Broj džematlija koji su smatrali da su im povrijeđena prava garantirana Ustavom je značajniji.

Činjenica da su trojica profesora islamskih fakulteta tražila zaštitu svojih prava pokazuje da ima nerazumijevanja i nesnalaženja u odnosima Rijasetu i tih fakulteta kao ravnopravnih članova univerziteta. Prema državnom Okvirnom zakonu o visokom obrazovanju, kantonalnim zakonima o visokom obrazovanju i prema ugovorima koje je Islamska zajednica zaključila sa javnim vlastima, propisano je da će se akademska pitanja, u skladu sa principom autonomije univerziteta, rješavati prema zakonima o visokom obrazovanju i statutima univerziteta, a da će Islamska zajednica svoja osnivačka i upravljačka prava prema ovim institucijama ostvarivati u skladu sa svojim propisima.

Iz veoma brojne i rasprostranjene dijaspore Bošnjaka-muslimana upućena su svega dva zahtjeva Sudu. Bilo bi značajno da se pripadnici dijaspore više upoznaju sa svojim ustavnim pravima i dužnostima, kao i sa mogućnostima, između ostalog, i njihove ustavnosudske zaštite.

Indikativno je da su među osporenim aktima najzastupljeniji oni koji se odnose na izborni postupak (njih 13), što ukazuje na postojanje određenih konfliktnih situacija u izbornom procesu, ali i na postojanje određenih nepreciznosti i pravnih praznina u normativnom okviru. Na neke od njih ukazao je i Ustavni sud u svojim odlukama.

Na drugom mjestu su osporeni akti Rijasetu (njih šest), što nije neočekivano s obzirom na obimnu i razgranatu aktivnost Rijasetu i njegovih organa. Po jedan akt Sabora i Vakufske direkcije, također, bili su predmet osporavanja pred Sudom.

Prema ishodu sudskih sporova, utvrđeno je da su u osam slučajeva zahtjevi odbijeni i da nije postojala povreda ustavnosti. U šest slučajeva je postojala povreda ustavnih prava. Zapaža se da ima veliki broj slučajeva u kojima su zahtjevi odbačeni (sedam zahtjeva) u kojim je Sud utvrdio da nisu ispunjene procesne pretpostavke, pa nije ni razmatrao meritum. Najčešće se radi o tome da podnosilac nije ovlašten, da je Sud nenadležan, ili da je zahtjev preuranjen.

Praksa je pokazala da ima veliki broj poteškoća u izvršavanju odluka Suda. Polazeći od ustavne odredbe prema kojoj je "Za izvršenje odluka Ustavnog suda Islamske zajednice odgovoran (je) Rijaset Islamske zajednice", Sud je zatražio

očitovanje o izvršavanju njegovih odluka. Sud je primio k znanju informaciju koju mu je u vezi s tim uputio Rijaset 2. septembra 2020. godine.

Sud je imao veliki broj problema pri osiguravanju materijalno-tehničkih pretpostavki za svoj rad. Tek nedavno ustupljena mu je jedna prostorija u zgradi Rijaseta. Arhiva Suda je tek tada smještena u siguran ormar.

Imajući u vidu ustavnu poziciju Ustavnog suda i poseban značaj poštivanja principa zakonitosti u radu razgranatog sistema organa i institucija Islamske zajednice, kao i njenog najšireg članstva i pripadnika, Ustavni sud očekuje da će Sabor i Rijaset, u okviru svojih nadležnosti, doprinositi njihovom jačanju.

Predsjednik
Ustavnog suda Islamske zajednice
u Bosni i Hercegovini

Prof. dr. Fikret Karčić

Broj: US-11-2-11/21

Sarajevo, 20. džumade-l-uhra 1442. god. po H.

02.02.2021. godine

Na temelju odredbe člana 6. Pravilnika o organizaciji i radu Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, Ustavni sud Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj konstituirajućoj sjednici održanoj u Sarajevu 20. džumade-l-uhra 1442. god. po H., odnosno 02.02.2021. godine, nakon provedene rasprave od strane članova Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini o imenovanju sekretara Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, je donio sljedeću

ODLUKU

o imenovanju sekretara Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

I

Za sekretara Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini imenuje se Aldina Suljagić - Piro, magistar prava, iz Sarajeva, stručni saradnik za sudske i disciplinske poslove Rijaseta Islamske zajednice.

II

Mandat sekretara Ustavnog suda traje šest (6) godina, počevši od 20. džumade-l-uhra 1442. god. po H., odnosno od 02.02.2021. godine.

III

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Predsjednik Ustavnog suda
prof. dr. Vedad Gurda

Broj: US-11-2-09/21

Sarajevo, 20. džumade-l-uhra 1442. god. po H.

02.02.2021. godine

Na temelju odredbe člana 74. stav 1. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini- prečišćeni tekst („Glasnik RIZ u BiH“ br. 7-8/2014.) te člana 8. stav 1. Pravilnika o organizaciji i radu Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, Ustavni sud Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj konstituirajućoj sjednici održanoj u Sarajevu 20. džumade-l-uhra 1442. god. po H., odnosno 02.02.2021. godine, nakon provedene rasprave od strane članova Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini o izboru predsjednika Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, donio je sljedeću

ODLUKU

o izboru predsjednika Ustavnog suda Islamske zajednice
u Bosni i Hercegovini

I

Za predsjednika Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini bira se prof. dr. Vedad Gurda, iz Tuzle, profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta u Tuzli.

II

Mandat predsjednika Ustavnog suda traje šest (6) godina, počevši od 20. džumade-l-uhra 1442. god. po H., odnosno od 02.02.2021. godine.

III

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Predsjedavajući konstituirajuće sjednice
Lutvo Mehonić

Broj: US-11-2-10/21
Sarajevo, 20. džumade-l-uhra 1442. god. po H.
02.02.2021. godine

Na temelju odredbe člana 8. Stav 2. Pravilnika o organizaciji i radu Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini-prečišćeni tekst, Ustavni sud Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj konstituirajućoj sjednici održanoj u Sarajevu 20. džumade-l-uhra 1442. god. po H., odnosno 02.02.2021. godine, nakon provedene rasprave od strane članova Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini o izboru zamjenika predsjednika Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, donio je sljedeću

O D L U K U
o izboru zamjenika predsjednika Ustavnog suda
Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

I

Za zamjenika predsjednika Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini bira se prof. dr. Šukrija Ramić, iz Sarajeva, profesor na Islamskom pedagoškom fakultetu u Zenici.

III

Mandat zamjenika predsjednika Ustavnog suda traje šest (6) godina, počevši od 20. džumade-l-uhra 1442. god. po H., odnosno od 02.02.2021. godine.

III

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Predsjednik Ustavnog suda
prof. dr. Vedad Gurda

Broj: 03-2-10/21

Datum, 23. ševval 1442.h.g.

04. juni 2021. godine

Na temelju člana 14. i člana 18. Poslovnika o radu Sabora, na prijedlog Ustavne komisije, Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na šestoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 17. ševvala 1442. h.g., odnosno 29. maja 2021. godine, donio:

ODLUKU

o izmjeni i dopuni Poslovnika o radu Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

Član 1.

U članu 14. Poslovnika o radu Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini mijenja se stav 5. i glasi:

„U posebnim i hitnim slučajevima, Sabor može donijeti odluku na osnovu dobivenih izvjava sabornika putem pismenog izjašnjenja o određenom pitanju dostavljenog poštom ili faksom, o čemu će se na prvom narednom zasjedanju podnijeti informacija o rezultatima izjašnjavanja.“

Član 2.

U članu 14. Poslovnika o radu Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini dodaju se novi stavovi (stav 6. i 7.) koji glase:

„U slučaju kada je proglašeno stanje prirodne i druge nesreće ili u slučaju drugih vanrednih ili posebnih okolnosti uslijed kojih nije moguće održati sjednicu Sabora, predsjedništvo Sabora može donijeti odluku da se sjednica Sabora održi online korištenjem informacijskog sistema koji podržava prijenos video konferencije ili aplikacija, programa i drugih elektronskih platformi za direktnu glasovnu i video komunikaciju.“

Prilikom održavanja sjednice iz prethodnog stava ovog člana primjenjuju se odredbe ovog poslovnika.“

Član 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-22/20

Sarajevo, 14. džumade-l-ula 1442. h.g.

29. decembar 2020. godine

Na temelju člana 68. stav (2) tačka g) Ustava Islamske zajednice u BiH – prečišćeni tekst, u skladu sa odredbama člana 14. stav 5. Poslovnika o radu Sabora IZ u BiH, Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na osnovu dobivenih izjava sabornika putem pismenog izjašnjenja, na prijedlog Rijasetu Islamske zajednice, donio je:

ODLUKU

o imenovanju članova Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

Član 1.

Za članove Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Ustavni sud) imenuju se:

- Dr. Vedad Gurda;
- Dr. Šukrija Ramić;
- Dr. Emir Mehmedović;
- Lutvo Mehonić;
- Adnan Omanović.

Član 2.

Članovi Ustavnog suda iz člana 1. ove Odluke imenuju se na mandatni period od šest godina koji počinje teći od dana polaganja zakletve.

Član 3.

Konstituiranje Ustavnog suda i polaganje zakletve će se obaviti na način propisan Pravilnikom o organizaciji i radu Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u *Glasniku* Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-13/21

Sarajevo, 23. ševval 1442. h.g.

04. juni 2021. godine

Na temelju člana 68. a u vezi sa članom 52. i članom 61. Ustava Islamske zajednice u BiH – prečišćeni tekst, u skladu sa odredbama člana 14. Poslovnika o radu Sabora IZ u BiH, Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na šestoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 17. ševvala 1442. h.g., odnosno 29. maja 2021. godine, donio je sljedeću:

O D L U K U
o potvrđivanju imenovanja muftije sarajevskog

I

Sabor Islamske zajednice potvrđuje Odluku reisu-l-uleme br. 01-03-2-1692/21 od 29. ramazana 1442. h.g., odnosno 11. maja 2021. godine, o imenovanju Nedžad-ef. Grabusa na dužnost muftije sarajevskog.

II

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i ista će biti objavljena u *Glasniku* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-14/21

Sarajevo, 23. ševval 1442. h.g.

04. juni 2021. godine

Na temelju člana 68. a u vezi sa članom 52. i članom 61. Ustava Islamske zajednice u BiH – prečišćeni tekst, u skladu sa odredbama člana 14. Poslovnika o radu Sabora IZ u BiH, Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na šestoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 17. ševvala 1442. h.g., odnosno 29. maja 2021. godine, donio je sljedeću:

ODLUKU

o potvrđivanju imenovanja muftije muftiluka na kojem djeluje Mešihat Islamske zajednice u Sloveniji

I

Sabor Islamske zajednice potvrđuje Odluku reisu-l-uleme br. 01-03-2-1691/21 od 29. ramazana 1442. h.g., odnosno 11. maja 2021. godine, o imenovanju Nevzeta-ef. Porića na dužnost muftije muftiluka na kojem djeluje Mešihat Islamske zajednice u Sloveniji.

II

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i ista će biti objavljena u *Glasniku* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-11/21

Sarajevo, 23. ševval 1442. h.g.

04. juni 2021. godine

Na temelju člana 68. a u vezi sa članom 52. i članom 61. Ustava Islamske zajednice u BiH – prečišćeni tekst, u skladu sa odredbama člana 14. Poslovnika o radu Sabora IZ u BiH, Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na šestoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 17. ševvala 1442. h.g., odnosno 29. maja 2021. godine, donio je sljedeću:

ODLUKU o potvrđivanju razrješenja muftije sarajevskog

I

Sabor Islamske zajednice potvrđuje Odluku reisu-l-uleme br. 01-03-2-1694/21 od 29. ramazana 1442. h.g., odnosno 11. maja 2021. godine, o razrješenju dr. Enesa-ef. Ljevakovića sa pozicije muftije sarajevskog zbog imenovanja na novu funkciju.

II

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i ista će biti objavljena u *Glasniku* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-21/20
Sarajevo, 14. džumade-l-ula 1442. h.g.
29. decembar 2020. godine

Na temelju člana 68. a u vezi sa članom 52. i članom 61. Ustava Islamske zajednice u BiH – prečišćeni tekst, u skladu sa odredbama člana 14. stav 5. Poslovnika o radu Sabora IZ u BiH, Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na osnovu dobivenih izvjava sabornika putem pismenog izjašnjenja, na prijedlog reisu-l-uleme, donio je sljedeću:

ODLUKU o potvrđivanju razrješenja muftije Islamske zajednice Bošnjaka u Evropi izvan domovinskih zemalja

I

Sabor Islamske zajednice potvrđuje Odluku reisu-l-uleme br. 01-07-1-3470/20 od 22. muharrema 1442. h.g., odnosno 10. septembra 2020. godine, o razrješenju dr. Osmana-ef. Kozlića sa pozicije muftije Islamske zajednice Bošnjaka u Evropi izvan domovinskih zemalja.

II

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i ista će biti objavljena u *Glasniku* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-12/21

Sarajevo, 23. ševval 1442. h.g.

04. juni 2021. godine

Na temelju člana 68. a u vezi sa članom 52. i članom 61. Ustava Islamske zajednice u BiH – prečišćeni tekst, u skladu sa odredbama člana 14. Poslovnika o radu Sabora IZ u BiH, Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na šestoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 17. ševvala 1442. h.g., odnosno 29. maja 2021. godine, donio je sljedeću:

ODLUKU

o potvrđivanju razrješenja muftije muftiluka na kojem djeluje Mešihat Islamske zajednice u Sloveniji

I

Sabor Islamske zajednice potvrđuje Odluku reisu-l-uleme br. 01-03-2-1693/21 od 29. ramazana 1442. h.g., odnosno 11. maja 2021. godine, o razrješenju dr. Nedžad-ef. Grabusa sa pozicije muftije muftiluka na kojem djeluje Mešihat Islamske zajednice u Sloveniji zbog imenovanja na novu funkciju.

II

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i ista će biti objavljena u Glasniku Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-20/20

Datum, 29. decembar 2020. godine

14. džumade-l-ula 1442. h.g.

Na temelju odredbe člana 32. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini – prečišćeni tekst, odredbe člana 14. stav 5. Poslovnika o radu Sabora IZ u BiH, Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na prijedlog Rijasetu Islamske zajednice a na osnovu dobivenih izjava sabornika putem pismenog izjašnjenja donio je sljedeći

PRAVILNIK o Fondu „Bejtu-l-mal”

Član 1.

Ovim Pravilnikom uređuje se Fond „Bejtu-l-mal”, sredstva koja čine Fond “Bejtu-l-mal”, način punjenja, način upravljanja i druga značajna pitanja za opstojanje i funkcioniranje Fonda “Bejtu-l-mal”.

Član 2.

(1) Pod Fondom „Bejtu-l-mal” (u daljem tekstu: Fond) podrazumijeva se Fond koji se vodi pri Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Rijaset) u koji se ukupljaju sredstva: zekata, sadekatu-l-fitra, kurbana, fidiije i kefareta.

(2) Pod pojmom „kurban“ podrazumijeva se kurbansko meso (prerađeno ili neprerađeno) i kurbanske kožice.

(3) Pod pojmovima „zekata, sadekatu-l-fitra, fidiije i kefareta“ podrazumijevaju se obavezna vjerska davanja muslimana propisana vjerskim izvorima islama Kur’anom, Sunnetom i Idžmaom.

Član 3.

Sredstva Fonda se pune iz vjerskih davanja i organiziraju se kroz sljedeće fondove:

- a) Fond za socijalno ugrožene kategorije (Al-Fuqarā, Al-Masākīn, Al-Gārimīn i Fī al-Riqāb) sastoji se od sredstava koja se ukupljaju na ime sadekatu-l-fitra, fidiije, kefareta i kurbanskog mesa, koje se dobije u akciji kurbana koju vodi Rijaset i njegove ustanove.
- b) Fond za obrazovanje u ustanovama Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Islamska zajednica) (Ibn al-Sabīl) sastoji se od sredstava sadekatu-l-fitra i sredstava od kurbana koje medrese ostvare u akciji kurbana, kao i kurbansko meso za ishranu učenika.
- c) Fond za održavanje organizacione strukture Islamske zajednice (Al-‘Āmilīna ‘alayhā) sastoji se od sredstava zekata i omjer raspodjele utvrđivat će Vijeće muftija na prijedlog Rijaseta.
- d) Fond za kapitalna ulaganja (Fī Sabīlillah) sastoji se od sredstava zekata i omjer raspodjele utvrđivat će Vijeće muftija na prijedlog Rijaseta.
- e) Fond za promociju interesa Islamske zajednice u svijetu (Al-Mu’allahafati qulūbuhum) sastoji se od sredstava zekata i omjer raspodjele utvrđivat će Vijeće muftija na prijedlog Rijaseta.

Član 4.

(1) Sredstva Fonda za socijalno ugrožene kategorije usmjeravaju se socijalnim kategorijama: siromasima, iznemoglina, bolesnima, potrebnima i prezađuženima.

(2) Sredstva Fonda za obrazovanje u ustanovama Islamske zajednice usmjeravaju se obrazovnim i naučnim ustanovama Islamske zajednice: biblioteka, obdaništima, medresama, fakultetima i institutima za njihovo finansiranje, sufinansiranje ili pomoć u finansiranju.

(3) Sredstva Fonda za održavanje organizacione strukture Islamske zajednice usmjeravaju se za potrebe održavanja i unapređenja organizacione strukture Islamske zajednice i njenog razvoja u domovini i u iseljeništvu: rad imama, džemata, medžlisa, muftijstava, centara, organa Islamske zajednice, Rijaseta, Vijeća muftija i Sabora.

(4) Sredstva Fonda za kapitalna ulaganja usmjeravaju se isključivo za izgradnju objekata od infrastrukturne važnosti za cijelu Islamsku zajednicu, poput škola, obdaništa, mekteba, izdavačke djelatnosti, štampanja knjiga, ulaganja u medije, stipendija učenicima, studentima i posebno nadarenim studentima i dr.

(5) Sredstva Fonda za promociju interesa Islamske zajednice u svijetu usmjeravaju se za djelovanja koja se odnose na aktivnosti vezane za promociju Islamske zajednice u zemljama Evrope, SAD i Australije, zagovaranje interesa Islamske zajednice u kulturnim i akademskim centrima van domovine; razvijanje naučnih, kulturnih i socijalnih projekata u cilju poboljšanja položaja muslimana i Islamske zajednice na ovim prostorima.

Član 5.

Omjer distribucije ukupljenih sredstava u fondove iz člana 3. ovog Pravilnika utvrđuje Vijeće muftija na prijedlog Rijaseta za svaku godinu, shodno prioritetima i potrebama u Islamskoj zajednici.

Član 6.

(1) Ukupljanje sredstava u Fond provodi se na području cijele Islamske zajednice: Bosna i Hercegovina, domovinske zemlje i dijaspora.

(2) Prikupljanje sredstava u Fond provodi se u organizaciji Rijaseta.

(3) Mešihati Islamske zajednice, na čijem području djeluju islamske obrazovne ustanove, formiraju svoj Fond „Bejtu-l-mal” i u njega ukupljaju, na području svoga mešihata, sredstva zekata, sadekatu-l-fitra, kurbana i drugih priloga namijenjenih ovom Fondu.

(4) Od ukupno ukupljenih sredstava u Fond „Bejtu-l-mal” mešihata, mešihati su dužni doznačiti 5% u Fond pri Rijasetu za finansiranje zajedničkih organa

i institucija Islamske zajednice i ta sredstva pripadaju Fondu za održavanje organizacione strukture Islamske zajednice.

Član 7.

(1) Rijaset svake godine, pred nastupanje ramazana, daje službenu obavijest pripadnicima Islamske zajednice, kojom ih obavještava o visini sadekatu-l-fitra i visini nisaba, kao osnove za obračun i uplatu zekata i sadekatu-l-fitra.

(2) Sredstva sadekatu-l-fitra ukupljaju se na posebne blokove koje u tu svrhu pripremi Rijaset i blagovremeno, pred nastupanje mjeseca ramazana, dostavi svim džematima.

(3) Blokovi Rijasetu iz prethodnog stava imaju karakter službenih potvrda o uplati i njima se zadužuju nadležni medžlisi, te se sa njima postupa po posebnom uputstvu koje propisuje Rijaset.

(4) Sredstva zekata se mogu ukupljati na sljedeće načine: putem Rijasetovih blokova, uplatom na račun Fonda putem banke, na blagajni Rijasetu, na blagajni nadležnih medžlisa, te na druge načine koje odredi Rijaset.

Član 8.

(1) Sredstva ukupljena putem blokova Rijasetu, kao i neutrošene blokove koje su zadužili, medžlisi polažu u Rijaset.

(2) Sredstva koja su ukupljena, a za koja nisu izdati blokovi (sredstva naplaćena putem računa, na blagajni i sl.), medžlisi su dužni opravdati kroz poseban izvještaj o uplati ovih sredstava.

(3) Ukupan iznos realizovanih novčanih sredstava za zekat i sadekatu-l-fitru putem medžlisa Islamske zajednice raspoređuje se tako da 70% ukupljenih sredstava ide u Fond, medžlisima ostaje 25%, za vjerskoprosvjjetni fond pri medžlisu i izmirenje troškova ukupljanja zekata i sadekatu-l-fitra, a 5% nadležnom muftijstvu za vjerskoprosvjjetni fond pri muftijstvu.

(4) Ukupan iznos realizovanih novčanih sredstava za zekat i sadekatu-l-fitru putem krovnih organizacija Islamske zajednice u dijaspori raspoređuje se tako da 55% tih sredstava ide u Fond, 35% ostaje krovnim organizacijama za potrebe vjerskoprosvjjetnog fonda, a 10% uredima muftija.

Član 9.

Sredstva ukupljena od kurbanskih kožica koje se ukupljaju prema pravilima koja propisuje Rijaset, dijele se tako što se od ukupnog ostvarenog novčanog iznosa, po ovom osnovu, na području jednog medžlisa, prvo odbiju efektivni troškovi akcije ukupljanja i prodaje kurbanske kože, a potom se preostali neto iznos podijeli omjerom 60% u Fond, a 40% medžlisima u vjersko-prosvjetne fondove.

Član 10.

Fondom upravlja Rijaset.

Član 11.

(1) Rijaset svake godine vrši raspored sredstava Fonda na korisnike prema odluci koju donosi Rijaset na koju saglasnost daje Vijeće muftija.

(2) Raspored sredstava Fonda iz prethodnog stava potvrđuje Sabor na svojoj sjednici usvajanjem integralnog budžeta Rijasetu i njegovih ustanova.

Član 12.

Odredbe ovog Pravilnika su obavezujuće za sve organe, ustanove, funkcionere i službenike Islamske zajednice na području cijele Islamske zajednice.

Član 13.

Autentično tumačenje odredaba ovog Pravilnika daje Sabor.

Član 14.

Stupanjem na snagu ovog Pravilnika prestaje da važi Pravilnik o Fondu „Bejtu-l-mal“ broj: 12-MA-1697/04 od 07. aprila 2004. godine.

Član 15.

Ovaj pravilnik stupa na snagu danom njegovog donošenja i objavit će se u *Glasniku* Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-15/21

Sarajevo, 23. ševval 1442. h.g.

04. juni 2021. godine

U skladu sa odredbama člana 14. Poslovnika o radu Sabora IZ u BiH i odredbama člana 68. Ustava IZ u BiH – prečišćeni tekst, Sabor Islamske zajednice u BiH na svojoj šestoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 17. ševvala 1442. h.g., odnosno 29. maja 2021. godine, usvojio je sljedeći:

ZAKLJUČAK

Usvaja se godišnji izvještaj o realizaciji budžeta Rijasetu Islamske zajednice i njegovih ustanova za 2020. godinu, zajedno sa prijedlogom raspodjele viška prihoda iz 2020. godine.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-16/21

Sarajevo, 23. ševval 1442. h.g.

04. juni 2021. godine

U skladu sa odredbama člana 14. Poslovnika o radu Sabora IZ u BiH i odredbama člana 68. Ustava IZ u BiH – prečišćeni tekst, Sabor Islamske zajednice u BiH na svojoj šestoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 17. ševvala 1442. h.g., odnosno 29. maja 2021. godine, razmatrajući Izvještaj o radu organa i ustanova Islamske zajednice u BiH za 2020. godinu, usvojio je sljedeći:

ZAKLJUČAK

Usvaja se Izvještaj o radu organa Islamske zajednice u BiH za 2020. godinu:

- Reisu-l-ulema;
- Vijeće muftija;
- Rijaset Islamske zajednice u BiH.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-17/21

Sarajevo, 23. ševval 1442. h.g.

04. juni 2021. godine

U skladu sa odredbama člana 14. stav 5. Poslovnika o radu Sabora IZ u BiH i odredbama člana 68. Ustava IZ u BiH – prečišćeni tekst, Sabor Islamske zajednice u BiH na šestoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 17. ševvala 1442. h.g., odnosno 29. maja 2021. godine, usvojio je sljedeći:

ZAKLJUČAK

Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini potvrđuje zaključke i odluke koji su doneseni na osnovu dobivenih izvjava sabornika putem pismenog izjašnjenja:

- AD 1. Usvaja se Zapisnik sa pete redovne sjednice Sabora.
- AD 2. Usvaja se Plan rada organa Islamske zajednica za 2021. godinu.
- AD 3. Usvaja se Budžet organa Islamske zajednice za 2021. godinu.
- AD 4. Usvaja se Odluka o izvršenju Budžeta za 2021. godinu.
- AD 5. Donosi se Pravilnik o Fondu “Bejtu-l-mal”.
- AD 6. Potvrđuje se Odluka reisu-l-uleme o razrješenju muftije Osman-ef. Kozlića.

- AD 7. Sabor imenuje članove Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u sastavu: dr. Vedad Gurda, dr. Šukrija Ramić, dr. Emir Mehmedović, Lutvo Mehonić i Adnan Omanović.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-18/21

Sarajevo, 23. ševval 1442. h.g.

04. juni 2021. godine

U skladu sa odredbama člana 14. Poslovnika o radu Sabora IZ u BiH, Sabor Islamske zajednice u BiH na svojoj šestoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 17. ševvala 1442. h.g., odnosno 29. maja 2021. godine, usvojio je sljedeći:

ZAKLJUČAK

Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini predlaže Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini kao skupštini društva Media Centar d.o.o. Sarajevo imenovanje Sevreta Mehmedčehajića za člana Programskog savjeta Media Centra d.o.o. Sarajevo.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-19/21

Sarajevo, 23. ševval 1442. h.g.

04. juni 2021. godine

U skladu sa odredbama člana 14. Poslovnika o radu Sabora IZ u BiH i odredbama člana 68. Ustava IZ u BiH – prečišćeni tekst, Sabor Islamske zajednice u BiH na šestoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 17. ševvala 1442. h.g., odnosno 29. maja 2021. godine, usvojio je sljedeći:

ZAKLJUČAK

Zadužuje se Ustavna komisija da pripremi prijedlog novog Poslovnika o radu Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Aktivnosti Rijaseta

Broj: 02-03-2-1029-3/21

Datum: 26. ša'ban 1442. h.g.

08. april 2021. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 38. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 26. ša'bana 1442. h.g., odnosno 08. aprila 2021. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, usvojio je:

PRAVILNIK

o izmjeni Pravilnika o sadržaju i načinu polaganja mature u medresama

Član 1.

U Pravilniku o sadržaju i načinu polaganja mature u medresama broj: 02-03-2-1676-2/20 od 09. aprila 2020. godine (Glasnik Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini broj: 3-4/2020.), u članu 10. stav (1) mijenja se i glasi:

„Matura se polaže nakon završenog četvrtog razreda u majsko-junskom ispitnom roku koji, u pravilu, traje 15. maja do 15. juna.“

Član 2.

Ovaj Pravilnik stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-1150-3/21

Datum: 26. ša'ban 1442. h.g.

08. april 2021. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 38. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 26. ša'bana 1442. h.g., odnosno 08. aprila 2021. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeće:

RJEŠENJE

I

Imenuju se članovi Upravnog odbora Javne ustanove Specijalna biblioteka „Behram-beg“ u Tuzli u sljedećem sastavu:

- Mr. Halil Mehanović, predsjednik,
- Emina Hatunić, član.

II

Članovi Upravnog odbora imenuju se na mandatni period od četiri godine, počevši od 26. aprila 2021. godine.

III

Članovi Upravnog odbora su obavezni svoju dužnost obavljati u skladu sa Pravilima Javne ustanove Specijalna biblioteka „Behram-beg“ u Tuzli, drugim normativnim aktima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i pozitivno-pravnim propisima.

IV

Rješenje stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-619-4/21

Datum: 17. ramazan 1442. h.g.

29. april 2021. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, a u skladu sa odredbom člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 39. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 17. ramazana 1442. h.g., odnosno 29. aprila 2021. godine, razmatrajući prijedlog Muftijstva mostarskog za formiranje džemata Donje Selo u Medžlisu IZ Konjic, na prijedlog Uprave za vjerske poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU

o formiranju džemata Donje Selo

Član 1.

Ovom Odlukom formira se džemat Donje Selo u Medžlisu Islamske zajednice Konjic, koji nastaje iz džemata Gradska džamija.

Član 2.

Medžlis Islamske zajednice Konjic će definirati granice novonastalog džemata, te dostaviti prijedlog Upravi za vjerske poslove za upis u Registar džemata Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini pod nazivom džemat Donje Selo.

Član 3.

Medžlis Islamske zajednice Konjic će u skladu sa ovom odlukom u saradnji sa nadležnim izbornim organima Islamske zajednice provesti izbore i imenovati džematski odbor džemata Donje Selo, te provesti druge aktivnosti neophodne za implementaciju ove odluke.

Član 4.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-674-3/21

Datum: 17. ramazan 1442. h.g.
29. april 2021. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, a u skladu sa odredbom člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 39. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 17. ramazana 1442. h.g., odnosno 29. aprila 2021. godine, razmatrajući prijedlog Muftijstva zeničkog za promjenu naziva džemata Nova Zenica u Medžlisu IZ Zenica u džemat Bilino Polje, na prijedlog Uprave za vjerske poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU o promjeni naziva džemata Nova Zenica

Član 1.

Ovom Odlukom naziv džemata „Nova Zenica“ u Medžlisu Islamske zajednice Zenica, mijenja se u džemat „Bilino Polje“, te se isti zavodi u registar džemata Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini pod nazivom džemat Bilino Polje.

Član 2.

Džemat Bilino Polje ostaje u granicama dosadašnjeg džemata Nova Zenica.

Član 3.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-1542-2/21

Datum: 17. ramazan 1442. h.g.

29. april 2021. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijasetu, a u skladu sa odredbama članova 7. i 8. Odluke o osnivanju Komisije za slobodu vjere Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 39. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 17. ramazana 1442. h.g., odnosno 29. aprila 2021. godine, razmatrajući prijedlog za imeovanje Komisije za slobodu vjere, donio je sljedeće:

R J E Š E N J E

I

Imenuje se Komisija za slobodu vjere Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, u sljedećem sastavu:

- Remzija-ef. Pitić, predsjednik
- Mensur Karadža, član,
- Emir Kovačević, član,
- Ekrem Tucaković, član,
- Nedim Begović, član,
- Ahmed Purdić, član,
- Hikmet Karčić, član,
- Dževada Šuško, član,
- Senada Tahirović, član.

II

Komisija se imenuje na mandat od četiri godine, počev od 01.05.2021. godine.

III

Komisija će izabrati zamjenika predsjednika i sekretara Komisije.

IV

Zadaci Komisije definirani su Odlukom o osnivanju Komisije za slobodu vjere Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

V

Za učešće u radu Komisije članovima iz tačke I ove Odluke pripada naknada u skladu sa Odlukom o načinu formiranja Komisija.

VI

Rješenje stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-1646-3/21

Datum: 08. ševval 1442. h.g.

20. maj 2021. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 40. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. ševvala 1442. h.g., odnosno 20. maja 2021. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

O D L U K U

I

Rijaset daje saglasnost na Odluku Vijeća Fakulteta islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu broj: 03-03-4 elek. sjed.-361/21 od 14.04.2021. godine, o izboru doc. dr. Amire Trnka-Uzunović u zvanje vanrednog profesora za naučnu oblast Filologija Kur'ana/Kur'anski i Hadiski arapski jezik, bez prihvatanja finansijskih obaveza proisteklih iz navedenog izbora mimo usvojenog budžeta.

II

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-1725-2/21

Datum: 08. ševval 1442. h.g.

20. maj 2021. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 40. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. ševvala 1442. h.g., odnosno 20. maja 2021. godine, na prijedlog Uprave za ekonomske i finansijske poslove, donio je sljedeće:

R J E Š E N J E

o imenovanju Nazirskog vijeća
Gazi Husrev-begovog vakufa

I

Imenuje se Nazirsko vijeće Gazi Husrev-begovog vakufa u Sarajevu u sastavu:

- Prof. dr. Enes Ljevaković – predsjednik,
- Senaid Zaimović – član,
- Mensur Karadža – član,
- Mensur Malkić – član,

- Bilal Memišević – član.

II

Mandat imenovanih članova je četiri godine.

III

Rješenje stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-1964-3/21

Datum: 29. ševval 1442. h.g.

10. juni 2021. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 41. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 29. ševvala 1442. h.g., odnosno 10. juna 2021. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Daje se saglasnost na Odluku Naučno-nastavnog vijeća Islamskog pedagoškog fakulteta u Bihaću, broj: 03-454-O-1/21 od 03.06.2021. godine, za izbor dr. Dijane Sulejmanović u naučno-nastavno zvanje docent iz naučne oblasti Psihologija, grana Opća psihologija.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-1906-3/21

Datum: 29. ševval 1442. h.g.

10. juni 2021. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 41. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 29. ševvala 1442. h.g., odnosno 10. juna 2021. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Daje se saglasnost na izbor mr. Ammara Bašića u zvanje asistenta za naučnu oblast Hadis na Islamskom pedagoškom fakultetu u Zenici.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-1952-2/21

Datum: 29. ševval 1442. h.g.

10. juni 2021. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, a u skladu sa Odlukom o uspostavi edukativne platforme broj: 02-03-2-926-2/21 od 18. marta 2021. godine, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 41. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 29. ševvala 1442. h.g., odnosno 10. juna 2021. godine, na prijedlog Uprave za vjerske poslove, donio je sljedeće:

RJEŠENJE

I

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini imenuje Redakciju edukativne platforme islam.ba, u sljedećem sastavu:

- Meho Šljivo, urednik,
- Abdulgafar Velić, član,
- Mensur Kerla, član,
- Fadil Maljoki, član,
- Ahmed Purdić član,

II

Mandat Redakcije iz tačke I ovog Rješenja je četiri godine.

III

Rad Redakcije nadzire direktor Uprave za vjerske poslove i o tome izvještava Rijaset.

IV

Obaveze urednika i članova Redakcije definirani su Odlukom o uspostavi edukativne platforme.

V

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1195-2/21

Datum: 03. ramazan 1442. god. po H.

15. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gradačac broj: 02-07-80-11-3/21 od 12. marta 2021. godine, te na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog broj: 05-2-07-1-380-1/21 od 1. aprila 2021. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Međida Srednja, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Osmanović (Mustafa) Ahmet, bakalaureat/bachelor imameta, hatabeta i ta'lima, rođen 26. januara 1997. godine u Gradačcu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Međida Srednja, Medžlis Islamske zajednice Gradačac, počevši od 12. marta 2021. godine do 11. marta 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Gradačac i Osmanović Ahmet će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 12. marta 2021. godine do 11. marta 2022. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 12. marta 2021. godine i važi do 11. marta 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović

Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1016-2/21

Datum: 29. ramazan 1442. god. po H.

11. maj 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Janja broj: 03-07-1-88/21 od 16. marta 2021. godine, te na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog broj: 05-2-07-1-587-1/21 od 26. aprila 2021. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Palutine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Jakupović (Džemal) Omer, bakalaureat/bachelor imameta, hatabeta i ta'lima, rođen 17. januara 1998. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Palutine, Medžlis Islamske zajednice Janja, počevši od 02. novembra 2020. godine do 01. novembra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Janja i Jakupović Omer će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 02. novembra 2020. godine do 01. novembra 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 02. novembra 2020. godine i važi do 01. novembra 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1658-2/21

Datum: 29. ramazan 1442. god. po H.

11. maj 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Doboj broj: 02-07-10-3-21 od 12. aprila 2021. godine, te na osnovu mišljenja Muftije zeničkog broj:

01-07-1-132-2/2021 od 04. maja 2021. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Frkati, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama pripravnika

Brkan (Džemal) Almedin, bakalaureat/bachelor imameta, hatabeta i ta'lima, rođen 14. avgusta 1995. godine u Mostaru, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Frkati, Medžlis Islamske zajednice Doboj, počevši od 01. aprila 2021. godine do 31. marta 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Doboj i Brkan Almedin će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu 01. aprila 2021. godine do 31. mart 2022. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. aprila 2021. godine i važi do 31. marta 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1866-2/21

Datum: 16. ševval 1442. god. po H.
28. maj 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Srebrenik broj: 04-07-1-323/21 od 20. maj 2021. godine, te na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog broj: 05-2-07-1-751-1/21 od 20. maja 2021. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Potpeć, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Esmić (Alija) Safet, bakalaureat/bachelor imameta, hatabeta i ta'lima, rođen 19. septembra 1979. godine u Baćinom Brdu, općina Vlasenica, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Potpeć, Medžlis Islamske zajednice Srebrenik, počevši od 01. juna 2021. godine do 31. maja 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Srebrenik i Esmić Safet će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu 01. juna 2021. godine do 31. maj 2022. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. juna 2021. godine i važi do 31. maja 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1280-2/21

Datum: 03. ramazan 1442. god. po H.

15. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tešanj broj: 01-07-136-8/21 od 1. aprila 2021. godine, te na osnovu mišljenja Muftije zeničkog broj: 01-07-1-108-2/2021 od 7. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Alibegović (Salko) Sakib, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 27. 02. 1989. godine u Travniku, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džemat Brajići, Medžlis Islamske zajednice Travnik, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31.03.2021. godine i raspoređuje na dužnost

imama, hatiba i muallima u džemat Novo Selo, Medžlis Islamske zajednice Tešanj, počevši od 01.04. 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tešanj i Alibegović Sakib će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. aprila 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1182-2/21

Datum: 04. ramazan 1442. god. po H.

16. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko broj: 03-07-91/21 od 23. mart 2021. godine, te na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog broj: 01-02-1-233/20 od 02. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Muratović (Safet) Adnan, profesor islamske teologije, rođen 09. 01. 1984. godine u Visokom, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Kološići-Dol, Medžlis Islamske zajednice Visoko, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31.05.2021. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Mokronozi, Medžlis Islamske zajednice Visoko, počevši od 01.06. 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Visoko i Muratović Adnan će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. juna 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1864-2/21

Datum: 16. ševval 1442. god. po H.

28. maj 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gornji Vakuf br. 02-06-130/21, od 26. maja 2021. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Meškić (Sakib) Ahmet, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 15. januara 1997. godine u Doboju, imam, hatib i muallim u džematu Vrse-Ždrimci, Medžlis Islamske zajednice Gornji Vakuf, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Vrse-Ždrimci, zaključno sa 31. 05. 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović

Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1056-2/21

Datum: 02. ramazan 1442. god. po H.

14. april 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 07-1-165-1/21 od 23. marta 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Prozor br. 38-1/21 od 07. aprila 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Varvara, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama

Čobo (Muhamed) Mersad, rođen 30. decembra 1996. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Varvara, Medžlis Islamske zajednice Prozor, počevši 07. aprila 2021. godine do 06. aprila 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Prozor i Čobo Mersad će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 07. aprila 2021. godine do 06. aprila 2022. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 07. aprila 2021. godine i važi do 06. aprila 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1057-2/21

Datum: 02. ramazan 1442. god. po H.
14. april 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 07-1-164-1/21 od 23. marta 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Prozor br. 38-4/21 od 07. aprila 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Duge, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Čelebić (Suljo) Rusmir, rođen 25. aprila 1994. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Duge, Medžlis Islamske zajednice Prozor, počevši 07. aprila 2021. godine do 06. aprila 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Prozor i Čelebić Rusmir će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 07. aprila 2021. godine do 06. aprila 2022. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 07. aprila 2021. godine i važi do 06. aprila 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1058-2/21

Datum: 02. ramazan 1442. god. po H.

14. april 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 07-1-163-1/21 od 23. marta 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Prozor br. 38-5/21 od 07. aprila 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Šćipe, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Imamović (Sabit) Selvedin, rođen 04. maja 1995. godine u mjestu Šćipe, općina Prozor-Rama postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Šćipe, Medžlis Islamske zajednice Prozor, retroaktivno počevši od 07. aprila 2021. godine do 06. aprila 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Prozor i Imamović Selvedin će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 07. aprila 2021. godine do 06. aprila 2022. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 07. aprila 2021. godine i važi do 06. aprila 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1169-2/20

Datum: 04. ramazan 1442. god. po H.

16. april 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-65-1/21 od 31. marta 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bihać br. 02-08-1-140/2021 od 31. marta 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Orašac, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donese-

nom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Hrnjica (Mirsad) Midhad, rođen 26. februara 1990. godine u Bihaću, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Orašac, Medžlis Islamske zajednice Bihać, počevši od 1. aprila 2021. godine do 31. marta 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Bihać i Hrnjica Midhad će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. aprila 2021. godine do 31. marta 2022. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. aprila 2021. godine i važi do 31. marta 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1168-2/21

Datum: 4. ramazan 1442. god. po H.
16. april 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-64-1/21 od 31. marta 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bihać br. 02-08-1-137/21 od 31. marta 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Čekrlje, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Dedić (Husein) Haris, rođen 28. septembra 1990. godine u Bihaću, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Čekrlje, Medžlis Islamske zajednice Bihać, počevši od 1. aprila 2021. godine do 31. marta 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Bihać i Dedić Haris će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor

na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. aprila 2021. godine do 31. marta 2022. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. aprila 2021. godine i važi do 31. marta 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1296-2/21

Datum: 07. ramazan 1442. god. po H.

19. april 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-10-131/21 od 15. aprila 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Travnik br. 03-A-1-299/2021 od 12. aprila 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Brajići, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Šiljak (Kasim) Semir, rođen 16. novembra 1994. godine u mjestu Kljaci, općina Travnik, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Brajići, Medžlis Islamske zajednice Travnik, počevši od 12. aprila 2021. godine do 11. aprila 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Travnik i Šiljak Semir će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 12. aprila 2021. godine do 11. aprila 2022. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 12. aprila 2021. godine i važi do 11. aprila 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1392-2/21

Datum: 17. ramazan 1442. god. po H.
29. april 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 07-1-210-1/21 od 12. aprila 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Čapljina br. 90/21 od 05. aprila 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Bivolje Brdo, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Bajrić (Muhamed) Zuhdija, rođen 08. jula 1992. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Bivolje Brdo, Medžlis Islamske zajednice Čapljina, počevši od 05. aprila 2021. godine do 04. aprila 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Čapljina i Bajrić Zuhdija će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 05. aprila 2021. godine do 04. aprila 2022. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 05. aprila 2021. godine i važi do 04. aprila 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1391-2/21

Datum: 17. ramazan 1442. god. po H.
29. april 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 07-1-209-1/21 od 12. aprila 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Čapljina br. 88/21 od 05. aprila 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Lokve-Stanojevići, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imami-

ma donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Hodžić (Bećir) Ibrahim, rođen 02. januara 1985. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Lokve-Stanojevići, Medžlis Islamske zajednice Čapljina, počevši od 05. aprila 2021. godine do 04. aprila 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Čapljina i Hodžić Ibrahim će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 05. aprila 2021. godine do 04. aprila 2022. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 05. aprila 2021. godine i važi do 04. aprila 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1399-2/21

Datum: 17. ramazan 1442. god. po H.

29. april 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 07-1-267-1/21 od 15. aprila 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tomislavgrad br. 92/2021 od 07. aprila 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Mokronoge, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Memić (Safet) Mujo, rođen 29. maja 1996. godine u Bugojnu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Mokronoge, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, počevši od 01. aprila 2021. godine do 31. marta 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad i Memić Mujo će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. aprila 2021. godine do 31. marta 2022. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. aprila 2021. godine i važi do 31. marta 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1592-2/21

Datum: 28. ramazan 1442. god. po H.

10. maj 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 07-1-308-1/21 od 30. aprila 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tomislavgrad br. 112/2021 od 21. aprila 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Oplećani-Mandino Selo shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaset* u *BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Memić (Safet) Ramiz, rođen 25. februara 1994. godine u mjestu šćipe, općina Prozor-Rama, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Oplećani-Mandino Selo, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, počevši od 01. maja 2021. godine do 30. aprila 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad i Memić Ramiz će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. maja 2021. godine do 30. aprila 2022. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. maja 2021. godine i važi do 30. aprila 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1548-2/21

Datum: 28. ramazan 1442. god. po H.

10. maj 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije zeničkog br: 01-07-1-118-2/21 od 27. aprila 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zavidovići br. 01-07-149/21 od 13. aprila 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Stavci, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Fehrić (Safet) Ahmed, rođen 15. februara 1990. godine u Zavidovićima, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Stavci, Medžlis Islamske zajednice Zavidovići, počevši od 1. maja 2021. godine do 30. aprila 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Zavidovići i Fehrić Ahmed će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. maja 2021. godine do 30. aprila 2022. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. maja 2021. godine i važi do 30. aprila 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1673-2/21

Datum: 28. ramazan 1441. god. po H.

10. maj 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije zeničkog br: 01-07-1-119-2/20 od 27. aprila 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zavidovići br. 01-07-152/21 od 13. aprila 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Ribnica, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održa-

noj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Bećirović (Remzo) Ammar, rođen 25. aprila 1989. godine u Zavidovićima, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Ribnica, Medžlis Islamske zajednice Zavidovići, počevši od 1. maja 2021. godine do 30. aprila 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Zavidovići i Bećirović Ammar će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. maja 2021. godine do 30. aprila 2022. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. maja 2021. godine i važi do 30. aprila 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1476-2/21

Datum: 28. ramazan 1442. god. po H.
10. maj 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihačkog br. 01-07-1-66-1/21 od 21. aprila 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Cazin br. 01-07-1-34/2021 od 31. marta 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Podgredina, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Dervišević (Ajiz) Anes, rođen 15. septembra 1985. godine u Ključu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Podgredina, Medžlis Islamske zajednice Cazin, počevši od 1. aprila 2021. godine do 31. marta 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Cazin i Dervišević Anes će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i

obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. aprila 2021. godine do 31. marta 2022. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. aprila 2021. godine i važi do 31. marta 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1429-2/21

Datum: 28. ramazan 1442. god. po H.

10. maj 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog br. 05-2-07-1-524-1/21 od 12. aprila 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Vlasenica br. 02-03-1-132/21 od 12. aprila 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Cerska, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Jusupović (Adil) Muamer, rođen 18. decembra 1988. godine u Zvorniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Cerska, Medžlis Islamske zajednice Vlasenica, počevši od 12. aprila 2021. godine do 11. aprila 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Vlasenica i Jusupović Muamer će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 12. aprila 2021. godine do 11. aprila 2022. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 12. aprila 2021. godine i važi do 11. aprila 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1474-2/21

Datum: 28. ramazan 1442. god. po H.

10. maj 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihačkog br. 01-07-1-67-1/21 od 21. aprila 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Cazin br. 01-07-1-33/2021 od 31. marta 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Bajrići, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama

Misaljević (Refik) Elmedin, rođen 08. oktobra 1984. godine u Cazinu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Bajrići, Medžlis Islamske zajednice Cazin počevši od 01. aprila 2021. godine do 31. marta 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Cazin i Misaljević Elmedin će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. aprila 2021. godine do 31. marta 2022. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. aprila 2021. godine i važi do 31. marta 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1458-2/21

Datum: 28. ramazan 1442. god. po H.

10. maj 2021. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihačkog br. 01-07-1-57-1/21 od 21. aprila 2021. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Prijedor br. 130-AV-2021 od 16. marta 2021. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Zecovi, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islam-

ske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Pajić (Senad) Rijad, rođen 22. oktobra 1998. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Zecovi, Medžlis Islamske zajednice Prijedor počevši od 19. februara 2021. godine do 18. februara 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Prijedor i Pajić Rijad će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 19. februara 2021. godine do 18. februara 2022. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 19. februara 2021. godine i važi do 18. februara 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1060-2/21

Datum: 02. ramazan 1442. god. po H.
14. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Prozor broj: 38-2/21 od 07. marta 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije mostarskog broj: 07-1-161-1/21 od 23. marta 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Ahmetović (Redžo) Nihad, imam, hatib i muallim, rođen 08. septembra 1983. godine Prozor-Rami, postavlja se na dužnost drugog imama, hatiba i muallima Čaršijske džamije, Medžlis Islamske zajednice Prozor počevši od 07. aprila 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 07. aprila 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1183-2/21

Datum: 04. ramazan 1442. god. po H.

16. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko broj: 03-07-83/21 od 09. marta 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog broj: 01-02-1-232/20 od 02. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama

Keso (Ibrahim) Nijaz, imam, hatib i muallim, rođen 30. jula 1964. godine u Visokom, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Džindići, Medžlis Islamske zajednice Visoko počevši od 01. februara 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. februara 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1199-2/21

Datum: 04. ramazan 1442. god. po H.

16. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Mostar broj: 07-1-260/21 od 17. marta 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije mostarskog broj: 07-1-155-1/21 od 05. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Hujdur (Sulejman) Enes, magistar islamske teologije, rođen 19. marta 1989. godine u Prozoru, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Cernica-Ričina, Medžlis Islamske zajednice Mostar počevši od 27. marta 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 27. marta 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1324-2/21

Datum: 09. ramazan 1442. god. po H.

21. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo broj: 03-07-1-761-3/21 od 05. aprila 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog broj: 01-02-1-256/20 od 13. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Spahić (Nijaz) Ahmed, profesor islamske teologije, rođen 22. januara 1987. godine u Gračanici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Šehadet, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo počevši od 01. aprila 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. aprila 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1325-2/21

Datum: 09. ramazan 1442. god. po H.
21. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo broj: 03-07-1-761-1/21 od 05. aprila 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog broj: 01-02-1-259/20 od 13. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Hafizović (Ševket) Džemal, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 22. januara 1991. godine u Srebrenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Trzanj, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo počevši od 01. aprila 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. aprila 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1326-2/21

Datum: 09. ramazan 1442. god. po H.
21. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo broj: 03-07-1-761-4/21 od 05. aprila 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog broj: 01-02-1-260/20 od 13. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Mešanović (Hazem) Mirsad, profesor islamskih nauka, rođen 29. decembra 1968. godine u Beočinu, Republika Srbija, postavlja se na dužnost imama, hatib

ba i muallima u džemat Zabrdje, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo počevši od 01. aprila 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. aprila 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1327-2/21

Datum: 09. ramazan 1442. god. po H.

21. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo broj: 03-07-1-761-2/21 od 05. aprila 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog broj: 01-02-1-257/20 od 13. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Dedić (Meho) Abdullah, profesor islamske teologije, rođen 19. juna 1993. godine u mjestu Dubrave Gornje, općina Živinice, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Trnovo, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo počevši od 01. aprila 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. aprila 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1328-2/21

Datum: 09. ramazan 1442. god. po H.

21. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo broj: 03-07-1-761-5/21 od 05. aprila 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog broj: 01-02-1-258/20 od 13. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravil-

nika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Golić (Zijad) Fuad, profesor islamske teologije, rođen 04. decembra 1991. godine u Srebrenici postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Vrelo Bosne - Plandište, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo počevši od 01. aprila 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. aprila 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1328-2/21

Datum: 09. ramazan 1442. god. po H.

21. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo broj: 03-07-1-761-5/21 od 05. aprila 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog broj: 01-02-1-258/20 od 13. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Golić (Zijad) Fuad, profesor islamske teologije, rođen 04. decembra 1991. godine u Srebrenici postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Vrelo Bosne - Plandište, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo počevši od 01. aprila 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. aprila 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-151/21

Datum: 17. ramazan 1442. god. po H.

29. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Srebrenik broj: 04-07-1-572/20 od 23. 12. 2020. godine, a na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog broj: 05-2-07-1-20-2/21 od 11. januara 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Juničić (Adnan) Ahmed, bakalaureat/bachelor islamske teologije, rođen 21. oktobra 1994. godine u Tuzli postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemate Behrami i Uroža, Medžlis Islamske zajednice Srebrenik počevši od 24. marta 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 24. marta 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1430/21

Datum: 28 ramazan 1442. god. po H.

10. maj 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Vlasenica broj: 02-03-1-131/21 od 12. aprila 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog broj: 05-2-07-1-523-2/21 od 12. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Ibrić (Adem) Ismir, imam, hatib i muallim, rođen 03. oktobra 1986. godine u mjestu Maćesi, općina Milići, postavlja se na dužnost imama, hatiba i mu-

allima u džemat Rovaši, Medžlis Islamske zajednice Vlasenica počevši od 12. aprila 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 12. aprila 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1560-2/21

Datum: 28. ramazan 1442. god. po H.

10. maj 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Puračić u Lukavcu broj: 03-07-1-154/21 od 08. aprila 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog broj: 05-2-07-1-589-1/21 od 26. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Kovačević (Zijad) Ahmed, profesor islamske teologije, rođen 24. septembar 1992. godine u Tuzli postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Hrvati-Ahmići, Medžlis Islamske zajednice Puračić u Lukavcu počevši od 24. marta 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 24. marta 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1792-2/21

Datum: 15. ševval 1442. god. po H.

27. maj 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bihać broj: 02-07-441/2020 od 29. decembra 2020. godine, a na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog

broj: 01-07-1-95-1/21 od 20. maja 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Tričić (Sulejman) Abdullah, profesor islamske teologije, rođen 16. decembar 1993. godine u Velikoj Kladuši postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Vinica, Medžlis Islamske zajednice Bihać počevši od 01. januara 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. januara 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1795-2/21

Datum: 15. ševval 1442. god. po H.

27. maj 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Travnik broj: 03-A-1-391/2021 od 18. maja 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije travničkog broj: 01-07-180/21 od 20. maja 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Prentić (Harun) Nazif, bakalaureat/bachelor islamske teologije, rođen 13. jula 1995. godine u Travniku postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Lukačke džamije, Medžlis Islamske zajednice Travnik počevši od 24. februara 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 24. februara 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1796-2/21

Datum: 16. ševval 1442. god. po H.
28. maj 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Novi Travnik broj: 01-07-363/21 od 19. maja 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije travničkog broj: 01-07-181/21 od 20. maja 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Čakić (Salko) mr. Nermin, profesor islamske teologije, rođen 20. jula 1991. godine u mjestu Lisac, općina Novi Travnik postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Trenica, Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik počevši od 24. marta 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 24. marta 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1794-2/21

Datum: 16. ševval 1442. god. po H.
28. maj 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bihać broj: 02-07-1-206/2021 od 17. maja 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije bihačkog broj: 01-07-1-95-1/21 od 20. maja 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Škiljan (Sakib) hafiz Harzudin, rođen 15. jula 1982. godine u Jajcu postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Jezero, Medžlis Islamske zajednice Bihać počevši od 01. aprila 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. aprila 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1865-2/21

Datum: 16. ševval 1442. god. po H.

28. maj 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Srebrenik broj: 04-07-1-322/21 od 20. maja 2021. godine, a na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog broj: 05-2-07-1-750-1/21 od 20. maja 2021. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama

Mehmedović (Muhamed) Alija, bakalaureat/bachelor imameta, hatibeta i ta'lima, rođen 21. augusta 1966. godine u mjestu Snagovo, općina Zvornik postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Lisovići, Medžlis Islamske zajednice Srebrenik, počevši od 1. marta 2021. godine do 31. decembra 2021. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. marta 2021. godine i važi do 31. decembra 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1310-2/21

Datum: 04. ramazan 1442. god. po H.

16. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije goraždanskog br. 01-03-1-37-01/21 od 13. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 42 i 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni

i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 46 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju glavnog imama

Genjga (Vezir) Mehrudin, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 03. decembar 1978. godine u Travniku, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Rudo na period od četiri (4) godine, počevši od 15. februara 2021. godine do 14. februara 2025. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Rudo i Genjga Mehrudin će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i glavnog imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 15. februara 2021. godine i važi do 14. februara 2025. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1323-2/21

Datum: 10. ramazan 1442. god. po H.
22. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije goraždanskog br. 01-03-1-37-02/21 od 13. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 42 i 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 46 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju v.d. glavnog imama

Skorupan (Omer) Hasan, imam, hatib i muallim, rođen 04. septembar 1978. godine u Priboju, Republika Srbija – Sandžak, postavlja se na dužnost v.d. glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Višegrad na period od jedne (1) godine, počevši od 01. maja 2021. godine do 30. aprila 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Višegrad i Hasan Skorupan će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i glavnog imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. maja 2021. godine i važi do 30. aprila 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1262-3/21

Datum: 08. ramazan 1442. god. po H.
20. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Bošnjačkog islamskog kulturnog centra br. 03-07-1-1262/21, od 09. aprila 2021. godine, te na osnovu mišljenja Zamjenika reisu-l-uleme br. 03-07-1-1262-3/21 od 15. aprila 2021. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te člana 8 i 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), i člana 5 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima („*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*“, br. 5-6/2014.) donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Mujić (Sejid) Sedin, rođen 02. decembra 1988. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat „Bošnjački islamski kulturni centar“ u Liježu, Kraljevina Belgija, počevši od 02. marta 2021. godine do 01. marta 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta džemat „Bošnjački islamski kulturni centar“ u Liježu i Mujić Sedin će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između džemata „Bošnjački islamski kulturni centar“ u Liježu i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 02. marta 2021. godine i važi do 01. marta 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-4657-2/20

Datum: 08. ramazan 1442. god. po H.

20. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Islamske zajednice Bošnjaka u Njemačkoj br. 09-HA-11/20, od 27. novembra 2020. godine, te na osnovu mišljenja Zamjenika reisu-l-uleme br. 03-07-1-556/21 od 10. februara 2021. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te člana 8 i 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), i člana 5 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2014.) donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Bibić (Ćamil) Izet, rođen 02. 05. 1980. godine u Rožaju, Republika Crna Gora, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu „Fedžr“ Medžlis Islamske zajednice München, Islamska zajednica Bošnjaka u Njemačkoj, počevši od 01. januara 2020. godine do 31. decembra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka u Njemačkoj i Bibić Izet će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka u Njemačkoj, i imama u vremenu od 01. januara 2020. godine do 31. decembra 2021. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. januara 2020. godine i važi do 31. decembra 2021. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-819-2/21

Datum: 08. ramazan 1442. god. po H.
20. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Islamske zajednice Bošnjaka u Njemačkoj br. 09-HA-03/21, od 03. marta 2021. godine, te na osnovu mišljenja Zamjenika reisu-l-uleme br. 03-07-1-556-2/21 od 23. marta 2021. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te člana 8 i 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), i člana 5 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2014.) donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET **o postavljenju imama**

Hadžić (Abdulah) Mustafa, profesor islamske teologije, rođen 15. 01. 1967. godine u Tešnju, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Bonn, Medžlis Islamske zajednice Düsseldorf, Islamska zajednica Bošnjaka u Njemačkoj, počevši od 01. januara 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka u Njemačkoj i Hadžić Mustafa će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka u Njemačkoj, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. januara 2020. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-820-2/21

Datum: 08. ramazan 1442. god. po H.
20. april 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Islamske zajednice Bošnjaka u Njemačkoj br. 09-HA-03/21, od 03. marta 2021. godine, te na osnovu mišljenja Zamjenika reisu-l-uleme br. 03-07-1-556-2/21 od 23. marta 2021. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te člana 8 i 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), i člana 5 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2014.) donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Šabić (Ismet) Muharem, rođen 06. juna 1960. godine u Brezi, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat „BIG Frankfurt“, Medžlis Islamske zajednice Frankfurt, Islamska zajednica Bošnjaka u Njemačkoj, počevši od 01. januara 2021. godine do 31. decembra 2021. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka u Njemačkoj i Šabić Muharem će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka u Njemačkoj, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. januara 2021. godine i važi do 31. decembra 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-1433-2/21

Datum: 30. ramazan 1442. god. po H.
12. majl 2021. godine

Rješavajući po zahtjevu Islamske zajednice Bošnjaka u Njemačkoj br. 02-HA-04/21, od 15. aprila 2021. godine, te na osnovu mišljenja Zamjenika reisu-l-uleme br. 03-07-1-1433-2/21 od 11. maja 2021. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 36 stav (g) Pravilnika o

organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te člana 8 i 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), i člana 5 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2014.) donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Pašalić (Zahid) Ernas, rođen 22. septembra 1989. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Karlsruhe, Islamska zajednica Bošnjaka u Njemačkoj, počevši od 01. aprila 2021. godine do 31. marta 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka u Njemačkoj i Pašalić Ernas će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka u Njemačkoj, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. aprila 2021. godine i važi do 31. marta 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Napomene saradnicima

Glasnik je zvanično glasilo Rijaseta Islamske zajednice BiH. Izlazi dvomjesečno. Objavljuje akademske članke, istraživačke i stručne radove, prevedene tekstove, prikaze knjiga iz oblasti vjerskih disciplina i islamske/bošnjačke kulturne baštine kao i službena akta organa Rijaseta Islamske zajednice u BiH. Objavljuje i radove iz drugih oblasti po odluci urednika. Glasnik nastoji popularizirati naučna istraživanja iz oblasti islamskih nauka i kulturne baštine Bošnjaka te informirati čitaoce o radu službi i institucija Rijaseta IZ-e.

Svi objavljeni radovi odobreni su od strane urednika. Akademska, pravna i jezička odgovornost je na autorima radova. Osnovni jezik Glasnika je bosanski. Prilikom pisanja radova primjenjuje se norma Pravopisa bosanskog jezika sa fonetskom transkripcijom dok se naučna tran-

skripcija primjenjuje u uskostručnim tekstovima. Vrstu naučne transkripcije bira autor. Radovi mogu sadržavati arapski, turski, perzijski kao i druge jezike u transkripciji. Dostavljeni radovi su predmet provjere urednika u smislu akademskih i tehničkih kriterija. Autori prihvataju redakcijske intervencije u tekstu.

Radovi se mogu poslati putem maila glasnik_riz@yahoo.com ili na adresu: Gazi Husrev-begova 56a, 71000 Sarajevo. Rad mora biti u Microsoft Wordu ne veći od 10 stranica formata A4, font Times New Roman. Slike i svi drugi prilozi moraju biti priloženi odvojeno.

Sva prava zadržana. Nijedan dio Glasnika ne može biti umnožavan, pohranjivan u sisteme za umnožavanje bez prethodnog dopuštenja Uredništva i autora tekstova, izuzev kratkih navoda u naučne svrhe.

ISSN 1512-6609, ISSN 2233-095X (Online)

Izdavač: RIJASET ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI. Urednik: MUSTAFA PRLJAČA; Redakcija: MEHO ŠLJIVO, SAMEDIN KADIĆ, SENADA TAHIROVIĆ, MEVLUDIN DIZDAREVIĆ, MUHAMED JUSIĆ i ALDINA SULJAGIĆ-PIRO; tehnički urednik: SUAD PAŠIĆ
lektura: AIDA KRZIĆ; dizajn korice: TARIK JESENKOVIĆ; prijevod na arapski jezik: NURKO KARAMAN; prijevod na engleski jezik: IFET MUSTAFIĆ. DTP: El-Kalem. Štampa: Štamparija BLICDRUK, d.o.o. - Sarajevo; Uredništvo i administracija: 71000 Sarajevo, Gazi Husrev-begova br. 56A, telefon: 033/532-255, fax: 033/441-800, e-mail: glasnik_riz@yahoo.com. Glasnik izlazi dvomjesečno. Rukopise slati na adresu Uredništva. Rukopisi se ne vraćaju. Štampani tiraž 2000 primjeraka. Cijena Glasnika iznosi 10 KM. Uplata u KM na žiro-račun 1602005500015065 kod VAKUFSKE BANKE DD Sarajevo - uz naznaku za Glasnik. Glasnik je upisan u registar javnih glasila u Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta pod brojem 446 od 27. 08. 1994. godine.